

banka ve

ekonomik yorumlar

Sayın Okurlarımız

Ekonomik Göstergeler

Ekonomik Yorumlar

Prof. Dr. Mustafa Aysan
Prof. Dr. Erol Manisalı
Dr. Güngör Uras
Aslan B. Kafaoğlu
Dr. Öztin Akgüç

Bankacılıkta Dışa Açılmanın
Gerektirdiği Politikalar

Prof. Dr. Mustafa Aysan

Bölgeler İtibarıyla Mevduat

Şükran Okur

Sermaye Piyasası

Doç. Dr. Ünal Bozkurt

Paul A. Samuelson İle Bir Görüşme

Doç. Dr. Yıldırım Kılış

Euromoney

Hülya Kabaalioğlu

1978'in Ekonomik Olayları

Doç. Dr. Yıldırım Kılış

*1978 Yılıının genel
bir değerlendirmesi*

Ekonomik Yorumlar

**Yurt içinde rekabete alışmamış
bir Bankacılık sistemi, dış
pazarlardaki yoğun rekabete
dayanamaz.**

Prof. Dr. Mustafa Aysan

**1979 yılında da hisse senedi
piyasası için bekleyişler pek
iyimser olmayacaktır.**

Doç. Dr. Ünal Bozkurt

yeni güne eau de
taptaze bir **PE REJA**
başlangıç eau de cologne

Yepyeni taptaze bir enerji sağlar sizlere eau de PE REJA eau de cologne.
Serinlemek ve rahatlamak için özel kokunuz.
Günün her saatinde her zaman...

banka ve ekonomik yorumlar

Sahibi

Banka Yayınları ve Kültür Ltd.
Şirketi adına : Bülend Çorapçı

Yazı İşleri Müdürü .

Dr. Öztin Akgüç

Danışma Kurulu :

Erol Aksoy, Prof. Osman Fikret Arkun, Dr. Orhan Altan, Besim Baykal, Prof. Dr. Nasuhi Bursal, Mehmet Gün Çalika, Ahmet Demirel, Kaya Erdem, Özhan Eroğuz, Oktay Ersoy, Prof. Dr. Cumhuri Ferman, Dr. Emre Gönensay, Erhan Işıl, Haluk Kabaalioğlu, A. Nazif Keyman, Doç. Dr. Yıldırım Kılıksı, Kemal Kurdaş, Doç. Dr. Kemal Kurtuluş, Nuh Kuşçulu, Ergin Neng, Ertuğrul Soysal, Prof. Dr. Kemal Tosun, Prof. Dr. Baran Tuncer, Fikret Tunçer, Turhan Tümay, Doç. Dr. Gül G. Turan, Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın, Dr. Haluk Unal

Yönetim Komitesi :

Dr. Öztin Akgüç, Prof. Dr. Mustafa A. Aysan, Ziya Nebioğlu, Ertan Özgür, Dr. Güngör Uras, Doğan Yalın.

Denetim Komitesi :

Bülend Çorapçı, Necdet Durakbaşa, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu

İdare Yeri :

Çağaloğlu, Çatal Çeşme Sk. 17
Kat. 4, İstanbul. Tel. : 26 34 11,
Fiyatı : 30 TL

Yıllık Abone : 360 TL.

Baskı : Bilmen Basımevi

Hesap Numaralarımız :

Ziraat B. Beyoğlu 768, İş B.
Türbe 1541, Akbank Türbe 4512.

Sayın okurlarımız

Türkiye, 1979 yılına çok güç koşullar altında girmektedir. Ülkemiz bugünlere bir anda, bazı politikacıların iddia ettiği gibi son bir yılda gelmemiştir. Türkiye'nin karşılaştığı ekonomik ve sosyal sorunların kökeni geçmiş yıllara, belki ta 1950'lere kadar uzanmaktadır. Yılların kötü birikimi, (teressübatı) bugünkü sonuçları doğurmuştur. Sorunların çözümü, iyi niyet, özveri, soğukkanlılık, olaylara doğru teşhis koymak, önlemleri süratle almak, ödün vermemek gibi nitelik ve yetenekleri gerektirmektedir. Türkiye'de kişisel çıkarlar, grup çıkarları, siyasal çıkarlar, çoğu kez, bazı ulvî amaçların arkasına saklanarak savunulmaktadır. Türkiye'nin temel sorunlarından biri de her alandaki bu tür fırsatçı ve çıkarıcıları iyi tanımak ve bunların işgalına kapılmaktır.

Ölümünün beşinci yılında İsmet Paşa'nın bir öğüdü ve gözlemini sık sık anımsamak gereğini duyuyoruz. Paşa'nın öğüdü: «Bir ülkede namus erbabı en az şer erbabı kadar cesaret sahibi olmalıdır.» Gözlemi ise «Bir kişi geçmişte ne yapmışsa, gelecekte de onu yapar.» Paşa'nın bu gözlemi kuşkusuz politikacıları iyi tanınmasının ve engin bir deneyimin sonucudur. Geçmişte başarısı olmayan denenmiş, yetenekli sınırlı kişileri, bir kez daha deniyerek başarı beklemek, hâşşalin de ötesinde bir ütopyadır. Olmamacak duaya amin demektir. Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Türkiye için en doğru, en iyi, en gerçekçi politika ve yöntemleri bulmak, bunları kamuoyuna duyurmak çabası içindedir. Her yönüyle bağımsız ve bağlantısız olan dergi, bu amaca yönelik her fikre, her öneriyeye açıktır. Dergimizin yazarları arasında bazı konularda tam bir görüş olmayabilir; ancak son yıllarda dergi, gerek yayınlağı yazılarla gerek düzenlediğı forumlarla bir gerçeğı devamlı olarak vurgulamağı çalışmıştır. «İzlenen ekonomi politikası yanlıştır; 20'nci yüzyılda göle maya çalınmaz, sorunlara köklü çözüm

getirilmiyor, palyatif önlemlerle iş savsaklanıyor, günü kurtarmak pahasına yarınlar feda ediliyor». Türkiye bu hataların bedelini bir gün ödeyecektir. Dergimizin yıllardır vurgulamaya çalıştığı acı gerçekle Türk ekonomisi bugün karşı karşıya kalmıştır. Feda edilen yarınlar gelip çatmış; hataların bedeli ödenmeğe başlamıştır. Olaganüstü bir durum olmazsa ödenmeğe de devam edilecektir.

Dünün ekonomik politikasını eleştiren dergimiz, içtenlikle 1978 yılı istikrar politikasını da eleştirmektedir. Ekonomik yorumlar bölümünde izliyeceğiniz gibi, istikrar önlemlerinin bir bütün olarak alınıp, uygulamaya konulmaması; zamanlardaki hatalar, vergi önlemlerinin alınmayışı veya iyi alınamayışı kredi sisteminin düzeltilmemesi, nisbi fiyatların iyi ayarlanmaması gibi nedenlerden do-

layı istikrar politikasının başarılı olamadığı konusunda, tartışmaya katılanlar görüş birliğine varmışlardır.

Derginin, daha doyurucu olabilmesi, konjoktüre, bankacılık sorunlarına, sermaye piyasasına, dünya finans piyasalarındaki son gelişmelere daha geniş yer ayırabilmesi için, her sayısının 5 forma 80 sahife olarak yayınlanması planlanmıştır. Dergi 1979 yılında da sayın okurlarına daha iyi hizmet vermek çabası içinde olacaktır.

1979 yılında Türkiye'de sağduyu, hoşgörü, iyiniyet, özverinin egemen olmasını, sorunlara demagojik değil bilimsel çözümler getirilmesini diler, siz, sayın okurlarımızın yeni yılını içtenlikle kutlarız.

Saygılarımızla.
Dr. Öztin AKGÜÇ

EV
sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

YUVA
hesabımızla
EV
edinmenize
yardımcıyız
asrılık tıyarruf bankası

EMNİYET
SANDIĞI

İSİNG

EKONOMİK GÖSTERGELER

Ahmet S. TALU

1 9 7 8

T.C. Merkez Bankası

	1976*	1977*	Eylül*	Ekim*	Kasım*
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	991	547	977	845	915
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	52061	77881	103217	107078	114087
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	21739	45178	49093	49268	59671

Bankalar (milyon TL.)

Toplam mevduat	162845	213261	238439	247587
Vadesiz ticari	44977	63027	70217	72501
Vadesiz tasarruf	63535	83873	90410	94878
Vadeli tasarruf	33814	39378	48847	50167
Diğer mevduat	20459	26983	28964	30041
Toplam krediler	183762	231476	256428	269541
Tarım kredileri	37423	46623	47256	50996
Sanayi kredileri	6385	8499	12261	12645
K. Esnaf ve sanatkâr kredileri	6293	9516	11967	12791
İpotek karş. krediler	5401	6476	7217	7265
Muhtelif krediler	128260	160362	177727	185844

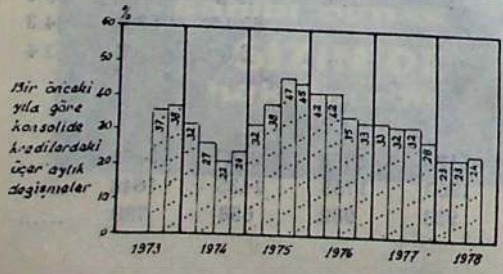
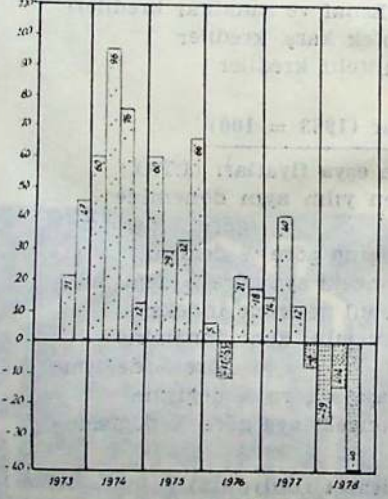
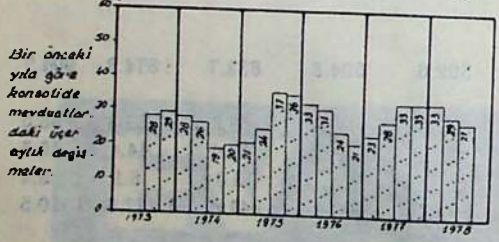
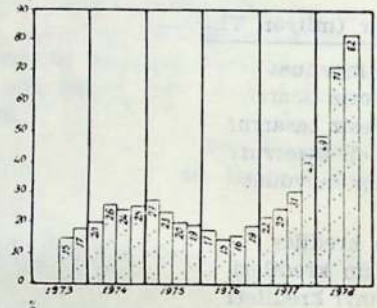
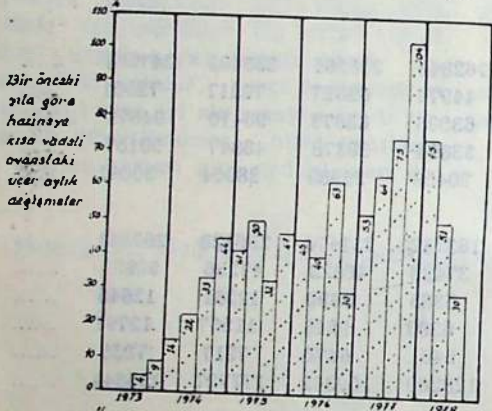
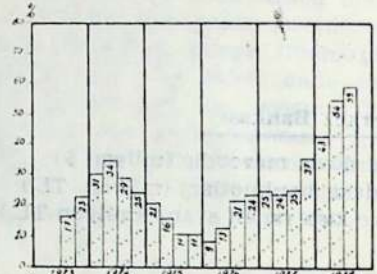
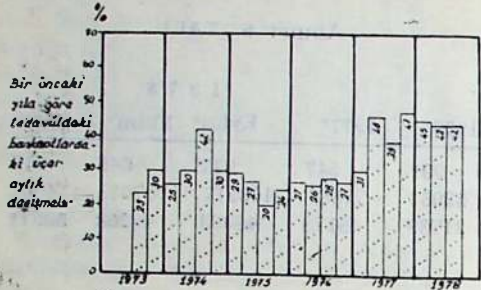
Fiyatlar (1963 = 100)

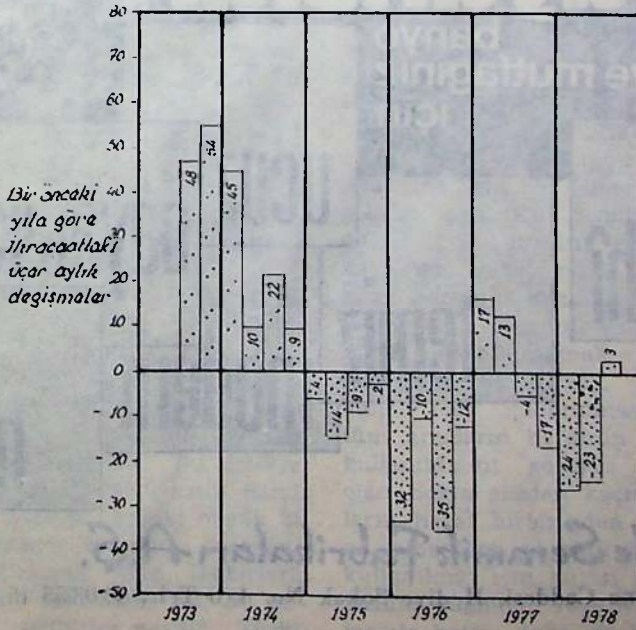
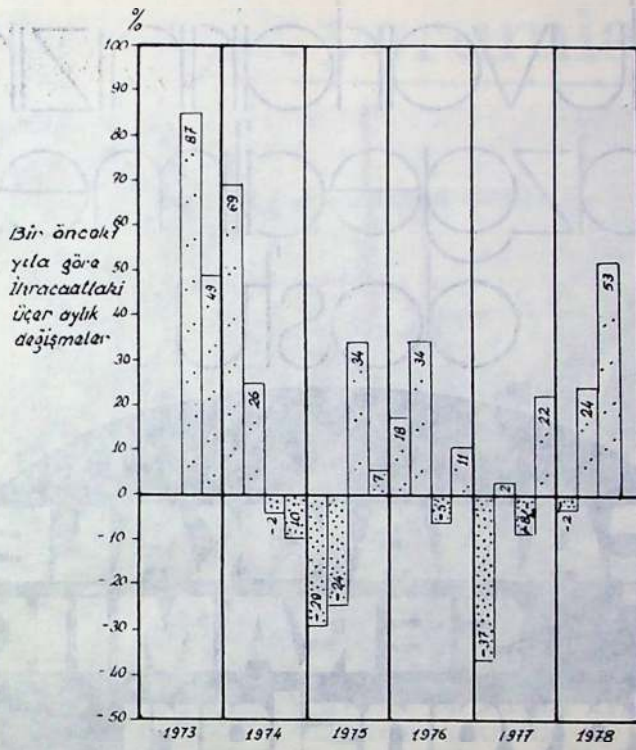
Toptan eşya fiyatları (İ.T.O.)	392.6	504.3	832.7	874.8	904.7
Geçen yılın aynı dönemine göre % değişme	17.3	28.5	58.8	57.3	55.5
Yılbaşına göre % değişme	37.4	44.4	49.3
Bir önceki aya göre % değişme	5.6	5.1	3.4
İstanbul geçinme indeksi	381.7	498.4	941.6	977.6	1010.5
Geçen yılın aynı dönemine göre % değişme	16.7	30.6	79.3	74.8	69.4
Yılbaşına göre % değişme	53.1	58.9	64.3
Bir önceki aya göre % değişme	6.8	3.8	3.4

Dış Ticaret (milyon \$)

İthalât	5129	5796	3187	3605
İhracat	1960	1753	1435	1648
İşçi dövizleri	983	982	658	788

(*) Rakamlar yıl ve ay sonları itibariyle kümülatiftir.

duvarlarınızın
vazgeçilmez
dostu

ÇANAKKALE SERAMİK fayansları

banyo
ve mutfağınız
için

sihhi

ucuz

dayanıklı

temiz

modern

renkli

KS

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karsköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6 Tel.: 43 03 55 (5 hat)

ekonomik yorumlar

Fotoğrafta görülenler: (Sağdan Sola) Prof. Dr. Mustafa AYSAN, Prof. Dr. Erol MANİSALI, Aslan B. KAFAOĞLU, Dr. Öztin AKGÜÇ, Dr. Güngör URAS.

AKGÜÇ — Efendim, bugünkü toplantımızda 1978 yılında Türk ekonomisindeki olumlu ve olumsuz gelişmeleri ortaya koymaya ve bu konuda alınmış olan önlemleri eleştirmeğe, bunların bir kritiğini yapmağa gayret edeceğiz. İlk sözü Sayın Dr. Uras'a veriyorum. Sayın Uras, 1978 yılında ekonomimizdeki gelişmeleri ve alınmış başlıca önlemleri özetler misiniz?

URAS — 1978 yılına Türk ekonomisi büyük bir istikrar tedbirleri bekleyişi ile girmişti ve daha önce 1977'de alınan ve erozyona uğrayan istikrar tedbirlerinin üstüne gecikmeli olarak 1978 yılının ilk üç ayın sonunda yeni bir istikrar tedbirleri paketi getirildi. Bu istikrar tedbirleri paketiyle, Türkiye'nin içinde bulunduğu ve bugüne kadarki büyük birikintilerin sonucu oluşmuş darboğazdan çıkışı sağlayacak tüm tedbirlerin birlikte alınması bekleniyor idi. Bu birlikte alınacak tedbirler neydi? Türkiye'de büyük ölçüde artmış tüketim eği-

limini sınırlayıcı önlemleri getirmek, iş tasarrufu bir anlamda yükseltmek, öte yandan bu amaçla bütçe ve para kredi araçlarını bilinçli bir şekilde kullanmak, Türk parasının gerçekten uzaklaşan değerini gerçek düzeyine getirmek ve iç fiyatların yeni bir denge düzeyinde oluşmasını sağlamak. Şimdi burada paket tedbir deyimi üzerine tekrar vurgulamak istiyorum. Paket tedbir, bütün bu araçların hepsinin aynı zamanda ve birbiri ile ilişkisi düşünülerek kullanılmasıdır. Şimdi geride bırakmakta olduğumuz 1978 yılını değerlendirsek, ekonomiye müdahale için kullanılması mümkün olan tüm araçların hepsinin 1978 yılı içinde kullanıldığını görürüz. Fakat mühim olan nokta gözden kaçırılmış; bu araçların hepsi birbirinden bağımsız olarak ve zamanlara da bütünlük gözetilmeden kullanıldığı için bütün araçlar kullanılmasına rağmen 1978'de ekonomi düzelmemiş hatta, daha da kötüye gitmiştir. Vurgulamak istediğim hususu daha açık

olarak ortaya koyayım. Örneğin fiyat tedbirlerini ele alalım. Türkiye'de 1978 yılı içinde fiyat aracı o kadar birbirinden ilgisiz ve bağımsız kullanılmıştır ki, önce Türk parasının fiyatı ayarlanmış, arkadan düzenlenmesi gereken temel mal ve ürünlerin fiyatları çok dağınık bir şekilde ve kademeli olarak ayarlanmış, bütün bunlar olurken meselâ çok önemli olan petrol ürünleri fiyatı çok gecikmeli olarak ayarlanmış, işçi ücretleri, emek fiyatı tamamen bu fiyat politikasından bağımsız olarak daha sonra ayarlamaya tabi tutulmuştur. Sonuç olarak, başlangıçta hedef olarak alınan, fiyatlar için varılması gereken denge düzeyine ulaşılamamış, tam tersine mevcut dengeler bile bozulmuş ve yıl sonuna gelindiğinde şu durum ortaya çıkmıştır. Şimdi gene bir takım mal ve hizmetlerin fiyat artışları, ücret artışlarının önünde gitmektedir, yahutta ücret artışlarıyla mal ve hizmet fiyatlarındaki artış birbirleriyle yarışmakta ve bu yarışmanın ortaya çıkardığı % 70 dolayındaki enflasyon Türk parasının değerinde yapılan düzeltmeyi tamamen ortadan kaldırmaktadır. Diğer bir örnek, bütçe ile ulaşılmak istenen istikrar tedbirlerini amacından sapıracak bir bütçe uygulaması ortaya konulmuştur. Geçen yıl tenkid edilen banknot emisyonunun eş düzeyinde bir emisyon artışı ortaya getirilmiştir. Kısaca özetlersek geçmiş uygulama mevcut sorunları düzeltici değil, sorunların vahametini tam tersine artırıcı yönde olmuştur. Şuraya bilhassa vurgulamak istiyorum. Ekonominin hangi aracını kullanmadık diye politikacı sorabilir, doğrudur. Ekonominin kullanılması gerekli araçların tümü kullanılmış fakat herbiri yanlış zamanlama ile ve yanlış ölçülerde ve birbiriyle ilişkili olmadan kullanıldığı için yarar yerine zarar getirmiştir. Bir hastayı tedavi ederken bütün ilaçları verdim diye hastaya mevcut her türlü ilacı verirseniz ve zamansız verirseniz hiç bir zaman iyilik değil, tam tersine kötülük etmiş olursunuz.

AKGÜÇ — Sayın Uras acaba bu gelişmeleri kantitatif olarak, sayısal olarak ortaya koyabilir miyiz? Üretimde, dış ticaretle, fiyatlardaki gelişmeleri...

URAS — Şu hususu vurgulamak isterim: Türkiye için tehlikeli gördüğüm bir gelişme gözden kaçırılıyor. Şimdi 1978 yılının sonunda ekonominin bir genel değerlendirmesini yapacak olursak, ekonomide büyük çöküntünün ortaya çıkmadığını, ekonominin birçok yönlerinde çalıştığını görürüz. Fakat dikkatinizi çekmek isterim ki ekonomi çalışmaktadır ama, ekonomideki yapı giderek bozularak çalışmaktadır. Yani Türk ekonomisinin esas gelişmesini istediğimiz alanlarda duraklama varken, gelişmesini istemediğimiz alanlarda bu yanlış ekonomi politikaların sonucu büyümeler ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak vermek istiyorum. Devlet babanın 1978 yılı içinde kesesine döviz girmediği için, kökü dışarda olduğunu sık sık tekrarladığımız ilaç sanayiine 10 milyon dolar tahsis edebilmiştir ki ilaç bizim hem beyin ve hem de vücut sıhhatimiz için çok önemli bir maddedir. Fakat buna mukabil, «kendi dövizini kendin bul» olanağı sağlandığı için binek otomobili ve otomotiv sanayiinin ihtiyaçları için 800 milyon dolarlık bir imkân yıl içinde kolaylıkla bulunabilmiştir. Bu Türk ekonomisinin arzulanmayan biçimlerde sıhatsız gelişmeye doğru itildiğinin bir misâlidir. Şimdi buralarda rakam istediniz onu vermek istiyorum. Yılbaşından beri emisyon % 50 arttı. Yılbaşında 260 milyar lira olarak düşünülen bütçenin yıl sonuna doğru en az 320 milyar liralık bir harcama düzeyine erişeceği tahmin ediliyor. Şimdi şuraya bilhassa dikkatinizi çekmek isterim. Bütçede geçen yıl yatırım ödenekleri 60 milyar lira idi. Şimdi yatırım ödeneklerinin 10 milyarını kesiyorlar ve yatırım ödenekleri 60 milyardan 50 milyara düşüyor. Buna karşın cari harcama ve transfer harcamaları toplamı 200 milyar liradan 270 yahut 280 milyar liraya çıkıyor. Yani cari ve transfer harcamalarında 80 milyar

lıralık bir büyüme meydana geliyor. Belki Merkez Bankası kredilerindeki artışın ılımlı ölçüler içinde tutulması bir övünç meselesi olabilir, ancak tutulan oranda pek düşük değil % 20 dolayında... Gerçi geçen seneye göre nisbeten düşük fakat gene de % 20 dolayında. Eğer emisyon geçen seneki gibi % 50 dolayında büyümüşse, Merkez Bankası kredileri % 20 oranında artmışsa ve kamu cari ve transfer harcamalarında % 35 dolayında bir büyüme ortaya çıktı ise o ülkede % 70 dolayında bir fiyat artışı gayet normaldir. Fiyatlar, Türk parasını tam denge kuruna getirdiğimizi iddia ettiğimiz dönemden bu yana % 70 oranında artarsa bu ekonomide yapılan ihracata tamamen yapay ihracat olarak bakmak lâzım. O kendi dövizini kendin bul kampanyasının bir aracı olarak işlemektedir. Çünkü % 70 fiyat artışı ile daha cazip hale gelmiş bir iç piyasa dururken dışarıya satış yapmak normal serbest ekonomi kuralları ile tamamen çelişen bir durumdur. Bu tip bir dış satımı normal karşılamamak gerekir. Çünkü firmalar yönünden rasyonel olan iç pazarda satış yapmaktır.

AKGÜÇ — Acaba 1978 yılı üretimiyle ilgili bilgi var mı?

URAS — Üretim rakamları ile ilgili bilgi şöyle var. Bu yabancı kuruluşların da çok dikkatini çekmekte. Yabancı kuruluşlar, Türkiye'ye gelen, Türkiye'yi denetleyen yabancı kuruluşlar merakla üretim rakamlarını izliyorlar. Üretim rakamlarında onları tereddüte sevkeden şu; geçen yıla göre ithalâtınız % 30 oranında gerilediğine göre üretiminizin de en az % 30 gerilemesi lâzım diyorlar. Burada dikkatinizi çekmek istediğim nokta şu. İçinde bulunduğumuz yıl yatırımları, biraz önce arzettiğim gibi kamu yatırımları başta olmak üzere özel sektör yatırımları da büyük ölçüde duraklamış durumda. Yatırımlar duraklayınca, Türkiye'ye 1978 yılı içinde yatırım malı gelmedi. Türkiye yatırım malı ithalâtını kısıtı, hammadde ve ara malı ithal etti. Yani ithalâtın daralmasından daha çok

etkilenen yatırımlar oldu. Bunun dışında, Türkiye'de çok kimsenin bilmediği şekilde, ikame malları kullanılmaya başlandı üretimde, ben misal olarak iki olayı belirteyim. Türkiye'de kakao teminindeki güçlük nedeniyle kakaosuz çikolata yapılıyor ve piyasada satılıyor şu anda. Buzdolabı imâlinde kullanılan bir takım alüminyum ve plastik parçaların yerine Türkiye'den temini mümkün başka maddeler ikame edildi. Yani bu nedenlerle ithalâtta ki darboğaz iç piyasaya dönük üretimi büyük ölçüde etkilemedi. Bu çok önemli bir nokta. İkincisi kapasite kullanımı rakamlarıyla ilgili. Belki Sayın Erol Manisalı İstanbul Sanayi Odası'nın bulgularını söyleyecek ve % 50 kapasite kullanımından bahsedecek. Fakat bu İstanbul Sanayi Odası'nın % 50 kapasite kullanım rakamının kısmi bir değerlendirme olduğu kanaatindeyim. Ben kapasitenin, tüm imalât sanayiinde kapasite kullanım oranının geçen yıla göre nisbi olarak büyük ölçüde düşmediği kanısındayım. Çünkü geçen yıla göre iç piyasada daha canlı bir talep var ve o talep büyük ölçüde karşılanıyor.

AKGÜÇ — Sayın Manisalı acaba sizin eklyeceğiniz bilgi var mı? Özellikle imalât sanayii üretim ve kapasite kullanım rakamlarıyla ilgili olarak...

MANİSALI — İmalât sanayii ile ilgili olarak sayın Uras geçen yıla göre kapasite kullanım oranının düşmediğini ileri sürdü. Bu doğrudur. En azından İstanbul bölgesi sanayii için yapılan bir araştırmaya göre bu doğrudur. Geçen yıl % 56 olarak bulduğumuz ortalama kapasite kullanım oranı, 1978 yılı ortalaması itibariyle % 55.8 düştü. Ağırlıklı ortalamadır bunlar; hemen hemen aynı firmalara sorulmuştur. Bu açıdan kapasite kullanım oranında ithalâtta ki gerilemeye rağmen önemli bir düşme söz konusu değil. Buna karşılık üretimde geçen yıla göre gerilemeler var. Bu ilginç. Yani kapasite kullanım oranında gerileme gözüküyor fakat üretimde, aynı firmalar geçen yıla göre üretimle-

rinin gerilediğini ifade ediyorlar.

AKGÜÇ — Bu durumu nasıl açıklıyorlar?

MANİSALI — Bunun nedenini firmalar izah etmiyor; ancak yorumlaması söyle olabilir. Bir defa nihai mal üreten firmalara sorulduğu için, aşağıya doğru teknik tabanlaşmalar gözönünde tutulur ise, üretimde yerli imalat oranlarının artması söz konusudur. Uras'ın da belirttiği gibi, döviz darboğazı karşısında yerli imalat oranının artması, bazı mallarda ithal ikamesine gidilmesi zorunluluğu bu olguyu belirli bir ölçüde açıklayabilir. Onun dışında, talep yetersizliğinin 1978'de ortaya çıkması, üretimi düşüren etkenlerden biri olmuştur. Bunun da üzerinde önemle durmak gerek.

URAS — Siz talep yetersizliği olduğuna inanıyor musunuz? İç piyasanın geçen seneden daha canlı olduğu gözlenmektedir.

MANİSALI — Biz, ankette sordumuz halde, bazı sektörlerde üretimi kısıtlıyan etmenler arasında döviz darboğazından sonra ikinci önemli sorunun talep yetersizliği olarak ortaya çıkması çok enteresandır. İstanbul bölge sanayii için talep yetersizliği yakınma konusu oldu. Yalnız benim bir itirazım var sayın Uras'a. O da şu. Alınan önlemlerle ilgili olarak Sayın Uras 1978 yılında yılbaşından beri bütün önlemlerin hemen hemen alındığını, ancak zamanlaması ve karşılıklı ilişkileri bakımından hatalı olduğunu söyledi. Burada şunu göz önünde tutmak gerekir. Bir kez, 1973-1977 arasında Türk ekonomisinde öyle olumsuz birikimler ortaya çıktı ki önlemler entegre ve iyi zamanlanmış olarak alınmış olsaydı bile, mevcut döviz darboğazı içinde ve bu birikimler, bozulmalar çerçevesinde Türk ekonomisini istikrara götürecektir bir sonuç beklenemezdi. Üstelik bu önlemler eksik alınmıştır. Yahut alınmamıştır. Örneğin vergi önlemleri... İstikrar açısından en önemli önlem vergi önlemidir. Özellikle piyasaya ekonomisinin ağır bastığı ülkelerde vergi önem-

leri istikrar açısından temel önlemdir ve bu bir kanun meselesi olduğu için Türkiye'de bu önlem alınmamıştır. Halen de ortada durmaktadır. Bunu yeni tasarıyı savunma yahut yerime açısından söylemiyorum. Belki mevcut tasarımın istikrardan uzaklaştırıcı yönlerinde de durulabilir o ayrı sorundur. Fakat alınabilecek vergi önlemleri vardı, istikrara dönük olarak, bunlar alınmamıştır, yahut alınmamıştır. Bu konunun üzerinde biraz tartışma yapmak gerekiyor. Tartışmalar ilerledikçe bu konuya dönmek olanağı belki doğabilecek.

AKGÜÇ — 1978 yılı için farklı ifadelerde daima şu öneri ileri sürülmüştü. Fakirleşelim, hayat standardımızı düşüralım, kemerleri sıkalım... Bunların hepsi farklı ifadeler altında olsa dahi aynı şeyi amaçlıyor. Bu ifadeleri somut hale getirmek mümkün mü? Yani politikasından, iktisatçısına, gazete yazarından sokaktaki adama kadar devamlı olarak tekrarlanan bu ifadeleri somut bir içerik kazandırmak olanağı var mı? Bu amacı sağlamak için ne gibi önlemler alınabilirdi? Örneğin bir tanesine değindiniz, Vergi önlemi. Bu da alınmadı. Ayrıca başka önlemler alınabilir miydi?

MANİSALI — Bunun iki göstergesi vardır: ilke olarak... Birincisi gelirleri etkiliyerek, gelirleri değiştirerek; tüketimi etkilemek; ikincisi ise piyasadaki fiyatları değiştirerek tüketimi etkilemek... Bunlar birbiriyle entegre olarak alındığı zaman, bir taraftan gelirleri etkiliyerek gelir bölüşümünü değiştirerek, öbür taraftan da nisbi fiyatları fiyat stüktürünü değiştirerek harcamaları etkiler. Örneğin Türkiye'de üretilen otomobillerin fiyatını 200 bin lira değil, 500 bin lira yaparak hatta daha yükseltilerek bunun alımı kısıtlanabilir. İsveçte bugün Volvo arabasının İsveç vatandaşının aldığı fiyatla, eksport Volvo'nun fiyatı arasında bir misline yakın bir fark vardır. Meseleyi bu iki temel ilke çerçevesinde düşünmek gerekir.

AKGÜÇ — Özetlersek şu deniyor. Ke-

merlerin sıkılması. hayat standardının dondurulması açıkça vurgulanmıştır. Ancak bunu sağlayacak önlemler alınmamıştır. Ne gelir dağılımı konusunda, ne de nisbi fiyatları düzeltme konusunda yeterli önlem alınmamıştır. Sayın Başer, sizin bu konuda görüşlerinizi alabilir miyim?

KAFAOĞLU : Şimdi ben 1978'de olanlara daha farklı açıdan bakmak istiyorum. 1978'de olanlar aslında 1977'de olanların sürüp gitmesidir. Fiyat artışlarından çok yakınıyor kamu oyunda, hatta bu oturumda da... Aslında 1977'nin son dört ayındaki fiyat yükselişleri, 1978'deki fiyat yükselişlerinden çok yüksektir. Ben eldeki İstanbul geçinme endeksine göre şöyle bir sonuç çıkarttım. 1977'nin son dört ayında ortalama aylık fiyat yükselişi % 6,5'a geliyor. Eylül'de % 7,3. Ekim'de % 7,4. Kasım'da % 6,6. Aralık'ta % 4,5. Bu ortalama % 6,5'a geliyor. Ondan sonraki aylarda da şöyle: Ocak 1978, % 4, Şubat 1978 % 5,3, Mart 1978 % 1,9, Nisan 1978 % 3 ve devam ediyor, hiçbir zaman 1977 Ekiminin, Eylülünün düzeyine varmıyor.

AKGÜÇ — Söyle mi ifade edelim? Geçen yıl fiyatlar gittikçe artan hızla yükseliyordu. Bu yıl ise artış devam ediyor, fakat gittikçe azalan bir hızla...

KAFAOĞLU : Hız azalmıyor ama kararlılığa kavuşmuş görünüyor hiçbir zaman 7'yi bulmuyor.

AKGÜÇ — Geçen yılki fiyat gelişmesiyle bu yılı karşılaştırırsak, geçen yıl gittikçe hızlanan bir artış eğilimi gösteren fiyatlarda bu yıl artış hızının kararlılığa kavuştuğunu söyleyebilir miyiz?

KAFAOĞLU : Yalnız bir istisnası var sayın Akgüç. Aralık 1977 çok ilginç bir ay. Ona dikkatinizi çekerim. Çünkü 1977 yılında ihracat - ithalât rakamlarına baktığımız zaman, aslında geçen yılın son dört ayında Aralık hariç ithalât çok düşmüş. Hatta bu yılki Ekim ithalâtı geçen yılın Ekim ithalâtından daha yüksek. 1977'nin Ekim ithalâtı bir önceki yılın ithalâtından 104, iki yıl önceki ithalâttan 124 milyon dolar daha ge-

ride. Fakat Aralık ayına gelince bakıyorsunuz ithalât birden 500 milyon doları aşiyor, 520 milyon doları buluyor. Aynı ay ihracat da artıyor. 200 milyon doları aşiyor. Bu durum yılbaşında devalüasyon var düşüncesiyle ithalâtçıların da ve dışardaki bizim mallarımızı alanların da acele etmesinden ileri gelmiş olabilir. Bunlar nazarı itibara alınınca yalnızca Aralık'ta fiyat artış hızında bir düşüş var. Fakat Ocak'ta o düşüş devam etmiş % 4. Şubat'da % 5,3. Mart'ta % 1,9. Fakat Mart'tan, özellikle Haziran'dan sonra aylık fiyat yükselmeleri % 4,5-5 civarında devam ediyor. Yani 1978 yılı birden ortaya paraşütle inmiş kötü bir yıl değil. 1978 yılında yaşanan ekonomik olayların kökünü geçmiş yıllarda... İthalât düşmeleri geçen yıl başlamış, ihracat duraklamış. Burada en önemli nokta bence şu; ithalâtın yavaşlaması, daha doğruyu ithalâtın dışardan kredi ile finanse edilmesindeki güçlükler 1977 yılının başında başlamıştır. 1974 OPEC zamları ile iç piyasası sıkılan batı ekonomileri, kredili dış satımlara yönelmiş, sonradan ödemeye elverişli bir konjunktür içine girmiş, bildiğim kadarı ile sosyalist ülkelere dahil 60 milyar dolar dolaylarında kredili ihracat yapmışlardır. Batılılarca sağlanan ithalât kolaylığı, sanayimizin zaten çarpık olan bünyesini ithalâta daha çok bağımlı hâle getirmiştir. 1975 - 1976 ve 1977 yıllarında ithalât fazlalığı, ekonomimizdeki enflasyonist eğilimleri bir ölçüde gizlemiştir. Ancak 1977'de dış pazarlar kendi içlerinde iç dinamiklerini bulunca, kendi içlerinde yatırım yapmağa başlamışlar ve bu olgu, Türkiye'nin peşin para ile olmayan ithalât yapmasını güçleştirmiştir. Ve 1977'nin 17 Şubatında Amerikan gazeteleri Türkiye'ye bundan sonra kredi verilemeyeceğini, o zamanki büyük bir Amerikan bankasının 200 milyon dolarlık bir kredi talebini geri çevirdiğini yazmıştır. O tarihten itibaren de zaten Türkiye'nin ödeme sıkıntıları başlamıştır.

İşin tuhafı bunun Para Fonu'na sızdırılmış bir haber olduğu Avrupa çevrelerinde yayılmıştır. Örneğin bu tarihlerde Paris'te büyük bir mali kuruluşun Avrupa branşının başı ile görüştüm, bundan sonra Türkiye'nin özel dış kredi alması hayâldir. Para Fonu çünkü size kırmızı ışık yaktı dedi. Zaten 1977 Şubatından sonra da transferler durmuştur. Ondan sonra Türk ekonomisi bunalım içine girmiştir. Aslında belki ikinci Süleyman Demirel Hükümeti de, MC ortakları dediğimiz grup da bir devalüasyon yapacaktı. Fakat bildiğiniz gibi bir ortağın bu devalüasyon lâfına alerji duyması, Para Fonu'na karşı formel olarak tepkici olması nedeniyle devalüasyon yerine kur ayarlamalarıyla durumu idare etme sürecine girilmiştir. Zaten 1974 denberi devalüasyon yapılmıyordu ve Dolarlara göre paramız % 35 oranında, Marka göre de % 30 oranında düşürülmüş bulunuyordu. 1978'e işte bu şartlar altında girildi. Bu şartları bir kez daha vurguluyayım. Bir kere fiyat oranları bozulmuştu; yani zaruri mallarla lüks mallar arasındaki oranlar bozulmuştu. Bu oranların çarpıklaşması Türk pazarını bozduğu için çok sıhhsatsız bir bünyeye girmişti Türk ekonomisi. Bence fiyatların nominal yüksekliğinden bu daha önemli bir olay ve 1978 Mart devalüasyonu ve istikrar tedbirleri alınacağı zaman bence asıl amacın bu çarpıklığın düzeltilmesi olması gerekirdi. Tek tek dengelerden ziyade nisbi fiyatların düzeltilmesi lâzımdı. Belki ona göre bir kur ayarlamasını Para Fonu'na teklif etmek veyahut bu amaçları sağlayacak vergi tedbirlerini almak mümkündü. Bu vergi tedbirlerinin bir kısmını Meclis'ten geçirmeden de almak olanağı vardır. Meselâ demir fiyatlarında bu mümkündü. Gümrük vergilerinde bazı tavizleri kaldırmakla, otomobil parçalarında vb. de... Yani Meclis'ten geçirmeden de etkili vergi tedbirleri almak bizce mümkündü. İstikrar tedbirlerinin başarı sağlayamamasında en önemli etken bizce şu-

dur; Fiyatların yükseklik bakımından değil, çarpıklık bakımından bir elden geçirilmeyiş. Ben zannedirdim ki, devalüasyon geciktikçe, Ocak - Şubat aylarında hükümet hiçbir tedbir almadıkça, Amerikan pazarlarının kapatılması, dış seyahatlerin azaltılması dışında hemen hemen hiçbir tedbir almamıştır. Bu fiyat çarpıklıklarını, fiyat yapısını gözden geçiriyorlar... Halbuki öyle gelmedi istikrar tedbirleri. Sadece devalüasyon veyahut birkaç temel mala zamlı geldi. Devalüasyona o zamma lüzum yoktu aslında. Arkasından büyük bir istikrar tedbiri getirilmedikçe devalüasyonun başarısız olacağı muhakkaktır. Ayrıca bir devalüasyonun arkasında muhakkak büyük bir kredi bulunmalıdır. Dolar 25 liradır dedikten sonra siz o doları transfer edemiyorsanız devalüasyonun hiçbir anlamı yoktur, bana göre. Bu da sağlanamadığı için istikrar tedbirlerinin ikinci aksaklığı burada olmuştur. Sayın Manisalı'nın değindiği gibi başarısızlıkta üçüncü önemli etmen, vergi tedbirlerinin doğru dürüst alınmayışdır. Fakat istikrar tedbirlerinin dışında, Türk ekonomisinin ithalât - ihracat çarpıklığını düzeltme konusunda birşeyler yapılmıştır. Burada da insafsız olmamak gerekir. Örneğin, bizim en büyük ithalâtımız kalem olarak petrol ve biz petrole 1,5 - 1,7 milyar dolar döviz harcıyoruz ancak petrol aldığımız yerlere hiçbir şey satmıyoruz. Ortak Pazar'a Amerika'ya diğer bölgelere serbest dövizle ihracat yapıyor, o ihracatımızın dövizlerini de götürüp petrole veriyoruz. Şimdi Ecevit Hükümetinin bence en olumlu fakat uzun vadeli icraatı, petrol satan ülkelere siz de bizden şunları, bunları alın diye bir tür takas sistemi önermesidir ki bu eğer tam gelişmiş olsa idi, tam gerçekleşmiş olsaydı, petrol ve ileri teknoloji istemeyen vagon, buzdolabı gibi malları onlara verip, oralardan petrol dövizinin bir kısmını sağlamak, sonra da çarpıklığı düzeltmek mümkün olacaktı. Bu gelişme yolundadır, teşebbüsü bile

doğrudur. Bence en olumlu karar budur.

AKGÜÇ — Sayın Kafoğlu acaba petrol karşılığında bizden almak istedikleri, onların serbest dövizle diğer ülkelerden almak istedikleri mallar mı? Yani şunu demek istiyorum. Acaba sosyalist blok yahut Arap ülkeleri, Irak nasıl olsa petrolü serbest dövizle satabildiklerinden, bizden de dünya pazarlarından serbest dövizle aldıkları malları mı istiyorlar?

KAFAOĞLU — Sizin söylediğiniz gibi gerçekten bu adamların petrolü var satıyorlar, istedikleri şeyleri de alabilirler. Fakat bu yolda yapılan gayretler, hangi ikna metoduna dayanırsa dayansın sonuç olarak Türkiye'nin yararınadır, yani bir çarpıklığa çaredir, küçük de olsa bir yaraya melhemdir ve bence doğru bir yöneliştir. Bazı mallar var, örneğin vagon gibi çok yüksek teknoloji istemeyen şeyler. Belki biz onlara diğer ülkelerden daha ucuza veriyoruz, belki navlundan kazanıyorlar falan. Bunun dayanağı siyasi mülâhazalar da olabilir. Ama bunun aranmasını bile olumlu bir çaba olarak görüyorum. Sonra içerde otomotiv endüstrisinin işçilere dövizle araba satmasını ben olumlu bir adım olarak görüyorum. İyi izlenirse, iyi işlerse bu tedbirlerden iyi sonuçlar alınabilir.

AKGÜÇ — Yani siz Türk ekonomisinin temel gereksinmelerini uzun vadeî birtakım anlaşmalarla karşılanmasını olumlu buluyorsunuz. Bunların temininin güvence altına alınmasından yanassınız.

KAFAOĞLU — Gübre ve petrolde yapılan bu girişimleri iyi yönde gelişmeler olarak değerlendiriyorum.

AKGÜÇ — Sayın Manisalı sizin uzun süreli ticaret anlaşmaları konusundaki görüşleriniz?

MANİSALI — İzin verirseniz bir iki noktaya değinmek istiyorum. Yaklaşım olarak çok doğru olmakla birlikte Ortadoğu ve Doğu Bloku ile yapılan ikili ticari anlaşmalarında önemli bir hata yapılmaktadır. O da şu; Özel kesimin ihraç edeceği mallar yukarıda bürokratlar tarafından anlaşmaya bağlanmakta. Başlangıçta özel sektörün bu alanlardaki üretim yapısı üretim plânları ile ilgili bir koordinasyon yapılmamaktadır. Daha sonradan firmalar haberdar edilmektedir, sen şu kadar buzdolabı satacaksın, sen şu kadar otobüs satacaksın diye. Başlangıçtan itibaren bu koordinasyon yapılsa çok daha yararlı olur idi. Bu dövizle satılan otomotiv ürünleri konusunda da bir hususa değiniyor işin içinde olanlar. O da şu: Bu sağlanan dövizlerin, aslında kullanılan dövizlerin büyük ölçüde Türkiye'nin iç piyasasından toplanması meselesi. Buna ilişkin bir oranda veriyorlar; % 80-85. Ve ekliyorlar; dövizler Türkiye'nin iç piyasasından toplanıyor ve işçiler burada bir araçtır. Bunun arkasında yine kazananlar diğer kesim, ticaret kesimi olmaktadır.

AKGÜÇ — Yani net döviz girişi olmuyor veya çok düşük ölçüde oluyor.

MANİSALI — Olmuyor şeklinde belirtiyorlar.

KAFAOĞLU — Ben yalnız şunu öneririm. Maliye'den gelmeme rağmen bu işte kaçakçılık var, başkası yararlanıyor şeklindeki mülâhazalarla bazı kazançlardan yoksun kalınmasına taraf tarafa değilim. Bunun çareleri de bulunabilir. Hatta ben bunun genişletilmesine de taraftarım. Döviz karşılığı satış Sümerbank'ta yapılsın, konut yapımında uygulansın. Bunların sürdürülmesine taraftarım.

AKGÜÇ — Sayın Aysan sizin Türk ekonomisinin 1978 yılı gelişmeleri hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyim?

AYSAN — Efendim, 1978 yılının bence ekonomik politikasının en başarılı yönü istikrarın sağlanamamış olmasıdır. Bu fiyat istikrarının sağlanamamış olmasıdır. Fiyat artış hızının yavaşlatılması konusunda ekonomik politika tamamen başarısız kalmıştır.

AKGÜÇ — Sayın Aysan, istikrar politikası istendiğinde fiyatların daha yüksek bir düzeye dengeye ulaşmasını amaçlar. Fiyat seviyesinde bir sıçrama

ardından artış hızında yavaşlama...

AYSAN — Öyle dedim zaten. Fiyat artış hızında bir yavaşlama sağlanamamış olması en büyük başarısızlığıdır ekonominin. Özellikle, yani kısa dönemlerde aylık rakamlara baktığımızda şu ay yavaşlamış gibi görünür, durdu gibi görünür. Fakat 12 aylık dönemlerde, biraz uzunca dönemlere bakınca 1976'dan 1977'ye farklarla, artış hızı farkları ile 1977'den 1978'e artış hızı farkları arasında büyük bir fark yoktur. Yani ben orada bir yavaşlama görebilseydim 12 aylık dönemler içinde çok önemli bir gelişme olarak değerlendirecektim. Burada hızlanma var.

AKGÜÇ — Sayın Kafaoglu son aylarda fiyat artışlarında geçen yıla kıyasla yavaşlama olduğunu ileri sürdü. Özellikle geçen yılın son aylarına kıyasla...

AYSAN — Benim anlamlı gördüğüm rakamlar 12 aylık dönemlerde aylık ortalamalara bakmaktır. Orada yani 1976 dan 1977'ye hızlarla 1977'den 1978'e hızlar arasında önemli farklar var. Bu farkları gidermek lâzımdı. Ancak izlenen politika bunu gideremedi. Şimdi neden gideremedi? Birinci neden vergi önlemleri alınmadı da ondan. Fakat vergi önlemleri alınsaydı dahi verginin fiyat artışını etkilemesi için bir zaman geçmesi lâzımdı, yine hissedemedik fiyat artışlarındaki yavaşlamayı o vergi önlemleri alınsaydı dahi. Ancak 1979 yılına bir ümitle girerdik. Şimdi en kötü tarafı işin, vergi önlemleri alınmadığı için 1979'a ümitle bakamıyoruz. Fiyat istikrarı açısından ne yapıp yapıp o vergi önlemlerini almak lâzım. Ama mevcut vergi tasarısı ile mi almak lâzım? Hayır. Yoksa maliyecilerle eskiden hazırlanmış tasarılarla mı almak lâzım? Orasını düşünmek gerek. Hükümetin bu vergi tedbiri ile, bu vergi tasarısı ile kamuoyu önüne çıkmış olması Parlamento'ya gitmiş olması çok eleştiriliyor. Hazırlanmış, tertiplenmiş güzel tasarılar varken onlar da kendi politikasına göre küçük düzeltmeler yapıp Parlamento'ya sevkedeceği yerde, hükümetin

surdan burdan topladığı belirli maddelerle Parlamento'nun önüne çıkması ve bunda ısrar etmesi çok büyük bir sakıncadır. Bunda ısrar edilmemeli... Gelir Vergisinin tadil tasarısı da var, kurumlar vergisinin de var, Vergi Usul Kanununun da var, Katma Değer Vergisi de var. Bunları Parlamento'nun önüne götürmelidir. Yeni vergi tedbirleriyle, diyelimki bu tasarı kanunlaşsa, uzmanların ileri sürdüğü gibi 60 milyar 55 milyar gibi rakamların ek olarak Türkiye'den tahsil edilmesine imkân yoktur. Yani bu ölçüde bir vergi sağlayıpta fiyat istikrarına gitmek olanaksızdır. Fiyat istikrarının hani bir kere sıçradıktan sonra artış hızının yavaşlatılması ancak bir şartla sağlanabilirdi. Ben onu her zaman öneriyorum. İktisadi devlet teşekküllerinin yönetim kurullarına fiyat ayarlamaları yetkisi verilmeliydi. Bunu bırakmadı hükümet. Bırakmadığı için de çok geç kalmıyor fiyat ayarlanmasında. Petrol zammını çok geciktirmiştir. Petrol fiyatının ayarlanmasında, diğer bazı maddelerin fiyatlarının ayarlanması çok gecikmiştir. Halbuki veriniz yönetim kuruluna yetkiyi... İktisadi devlet teşekküllerinin yönetim kurulu kendisi yapsın. Fiyat ayarlaması zaten bu kanunla kendilerine verilmiş bir haktır. Gecikme olmaz ve hemen fiyatlarını ayarlama imkânını bulacağından, sizin söylediğiniz bir kere sıçrayıp ondan sonra da fiyatları tutmak mümkün olacak. Şimdi ne oluyor? Devamlı olarak fiyat ayarlama ihtiyacı çıkıyor ortaya. Devamlı olarak çarpık fiyatlar ortaya çıkıyor. Bazı hallerde de karaborsalar doğuyor.

AKGÜÇ — Bu konuda temel hata var. Türk ekonomisinde, İktisadi Devlet teşekküllerinin fiyatlarını düşük tutmak suretiyle fiyat artış hızının kesilebileceği sanılıyor.

AYSAN — Bu Türkiye'de yapılan en büyük ekonomik saçmalaktır. Hatta saçmalaktan da öte meseleye böyle bakıp düşük fiyatlarla biz enflasyonla müca-

dele ederiz düşüncesi. İktisadi Devlet Teşekküllerinin fiyatını düşük tutunca sanki fiyat seviyesi yükselmez. Halbuki yükseliyor. Tecrübemiz gösteriyor ama kimsede tecrübeden de ders almıyor.

AKGÜÇ — Ben bir hususu vurgulayayım. Dedüğümüz teorik olarak doğru. Ancak fiyat ayarlamaya yetkisinin kullanılmasında yönetim kurullarının serbest bırakılması dahi politikacılarımıza sempatik gözükmeğe isteyen birçok fırsatçı grup bu fiyat ayarlamalarını gerektiği şekilde yapmayacaktır. Kamu oyununda şirin gözükmeğe için. Kamu oyununun oklarını üzerine çekmemek için veya kişisel politik yatırımları için bu gibi sevimsiz tedbirleri zamanında almıyacaklardır.

AYSAN — Şimdi, bu gibi yetkilerin kullanılmasında yönetim kurulunu serbest bıraktınız mı, hani orada göstermelik olarak duran yönetim kurulu üyeleri var ya hepsi kaçıp gidecektir ben biliyorum. Oraya, asıl böyle bir işin sorumluluğunu yüklenecek, yürütecek adamlar gelecektir, bunu da arzuladığım için söylüyorum. Yine aksaklıklar olacak ama çaresi vardır onun. Ama ilk yapılacak şey iktisadi devlet teşekkülleri yönetim kurullarını hükümetin boyunduruğundan kurtarmaktır. Politikadan, politikacıdan kurtarmaktır. Siz diyorsunuz ki politikadan iyice kurtulmuş olmaz. Tamam, tabii kurtulmuş olmaz. Memleketimizin şartlarını biliyoruz. Ama hiç olmazsa çözüm şansı var orada. Hükümette hiç çözüm şansı yok. Yönetim kurullarında hakim Genel Müdürlük olduğu için Genel Müdür ve yardımcıları da hesap verecekleri için fiyat ayarlaması konusu zaman içinde düzelecektir. Bunun için kararlıyım bu tedbirde. Bu tedbir kökten halleder fiyat meselesini. Bazı politik hatalar olmaz mı? olur. Ama zaman içinde hesap verme zorunda bulunan Genel Müdür muhakkak bu işi yaptırır diye düşünüyorum. böyle bir tahminim, daha doğrusu temennim var. İstikrar sağlamanın ikinci önemli önlemleri olan yatırımların gözden geçirilmesinin yapıldı-

ğı konusunda bende hiçbir bilgi yok. Belki de bilgim noksan. Yatırımlar gözden geçirilmemiş, gerçekleşmesine çok zaman bulunan yatırımların tamamen durdurulması sağlanamamıştır. Bunu sağlamak lazımdır.

AKGÜÇ — Planlama Teşkilatı bir çalışma yaptı. Bazı yatırımları ertelemek çabası içerisinde oldu. Bazı yatırımların da konusunu, niteliğini değiştirdi. Hatta yatırımları gerçekleştirecek teşekküllerde dahi bazı değişiklikler yaptı. Böyle bir çalışma oldu. Hemen şunu da belirtirim ki yatırımlarda yapılacak değişiklik çok büyük politik tepkilerle ve büyük bir dirençle karşılanıyor. Bunu yapmak çok zor Türkiye'de. Bir kez bir yöreye yatırım yapılacağı duyurulduktan sonra o yatırımı yapmamak çok zor, Türkiye koşulları içerisinde.

MANİSALI — Bir hususa açıklık getirmek gerekiyor. Türkiye'de istikrarın sağlanması derken biz neyi anlıyoruz? Gelişmiş ülkelerde 1974 sonrası istikrar sağlanırken neler yapıldı? Biz bu paraleli koruyoruz ve kanımca burada hata yapıyoruz... Şimdi istikrar dediğimiz zaman ne yaptılar? Batı Avrupa 1974'de başlayarak 1975'de istikrar önlemlerinin en şiddetli dönemini yaşadı. Öncelikle kamuya gelir transferi yaptılar. Ödemeler dengesinde döviz gelir gider durumunda lehlerine bir durum yaratıldılar. Toplam tüketim harcamasını kısıcı vergi politikası dahil olmak üzere önlemler aldılar. Yatırımları yavaşlattılar. Türkiye'de biz istikrar dediğimiz zaman 1978'de neyi anlıyoruz. Onu iyice açıklamamız gerekiyor, bu çok önemli. (1) Biz büyüme hızını düşüreceğiz diyoruz. (2) Yatırımlarda düşmeyi üretimde düşmeyi göze alacağız. (3) Tüketim oranını düşüreceğiz. (4) Döviz gelir gider durumunu değiştireceğiz diyoruz. Türkiye'nin Batı ekonomilerinden önemli bir farkı var. Onlar işsizlik oranını % 3'den % 5'e veya % 5.5'a çıkardılar. Bu önlem sonucu. Türkiye % 17'lik işgücü arz fazlasını % 25'e mi çıkartacaktı? Bir de iktidara gelen hükümetin sosyal adalet, gelir bölüşümü ile

İlgili vaatleri var. Yani işsizlik ve sosyal adalet, bu iki kavramı da bu istikrar onlemleri içine bizim oturtmamız gerekiyor. İstikrar için hem sosyal adaletten daha fazla uzaklaşmak gerekliydi Türkiye'de hem de daha yüksek bir işsizlik oranını göze almak gerekirdi. Bunun da hakkını vermek gerek. Tamamen Batıdakinden farklı bir işsizlik oranımız var. Batıdan farklı bir sosyal adalet yapımız var. Gelir bölüşümümüz en azından Batı Avrupa'nın bazı ülkelerinden farklı. Yani tanımlara açıklık getirmemiz gerekiyor, anlamamız gerekiyor. Bilmiyorum ben böyle düşünüyorum. İstikrar denilince aynı şeyi mi düşünüyoruz? Yoksa ayrı şeyleri mi düşünüyoruz? Söylediğimde doğru bulduğunuz yerler var mı? Yok mu? O açıdan meseleye girmek gerekir.

AYSAN — Tabii o açıdan meseleye giriyorum. İstikrar programı uygulanırken bazıları bazı bedeller ödiyecek memleketin içinde. Yani bunun bedelini ödemedi istikrar olmaz. Şimdi nerede etkin olabilirsek orada tedbir alacağız. Meselâ yükselteceksiniz fiyatlarını, iktisadi devlet teşekküllerinin, onları tüketen halk o yüksek bedelleri ödeyecek. Efendim, yatırımları indireceksiniz istihdam düşecek, yani bazı bedeller var, bu bedeller ödenmeden istikrar gelmez. Yalnız benim yatırımlar gözden geçirildikten sonra üretime yakın yatırımlara hız verip uzun sürecek yatırımların durdurulması önerimin istihdam üzerine fazla olumsuz etkisi olmayacağı düşüncesindeyim. İstikrar programının ikinci boyutu var. İkinci boyutu da üretim artışını sağlamak. Sayın Kafaoğlu'na çok hak veriyorum yani elde döviz olmadan devalüasyonu yaptık bunu ben halâ anlıyamadım. Devalüasyonu yapacağız diye dışarıdan bazı krediler bulunabilirdi. Şimdi söz konusu olan 500 milyon dolar belki alınabilirdi. Alınamıyacaksa belki devalüasyon geçiktirilebilirdi. Yani bu bir taktiktir. O taktik iyi uygulanmadı bence. Devalüasyon yapıldı ondan sonra elde döviz yok ne alacaksınız. Devalüasyonun sadece zararı geldi yararı gelmedi.

Burada efendim bir de kalkınma hızı sorunu var. Temelinde bütün meselelerimizin kalkınma hızı yatıyor. Kalkınma hızı yüksek olunca sanki fazla kalkınıyormuşuz gibi. Şimdi kalkınma hızına ben bir işletmeci olarak bakıyorum. Ekonomistler sizler ne dersiniz bilmem. Kalkınma hızı bir sonuçtur. Neyin sonucudur? Yatırımların sonucudur. Yatırımlar sonuç verdikçe kalkınma hızı belirli bir seviyeyi bulur. İstikrar programını yatırımlar esasına bina etseydik kalkınma hızı bir sonuç olarak ortaya çıkacaktı. 1979'da istikrara ulaşmakta ikinci bir umutsuzluk noktam şu benim. Orada % 6,7 kalkınma hızı, öngörülmuş. Sanki kalkınma hızı yüksek tutulursa sahidin kalkınacakmışız gibi... % 6,7 kalkınma hızını sağliya-bilmek için ulaşılması gereken büyük bir yatırım hacmi çıkacak ortaya. Harcama çıkacak. Bu harcamayı bu seviyede yaptığımız zaman neler olur Türkiye de? Hesabını yapmak mümkün. İç tasarruflar yetersizse, o kadar yatırım harcamasını nereden yapacaksınız? Merkez Bankası'ndan karşılayacaksınız. Merkez Bankası kaynaklarını daha fazla kullandınız mı şimdi % 70'e varmış enflasyon biraz daha hızlanacak. Kalkınma hızının yüksek tesbitinin sanki böyle bir sihirli etkisi varmış gibi % 15 olarak yapalım hattâ bir parlamentere daha da yükselsin % 50'de olsun falan dedi. Kalkınma hızını böyle yüksek tesbit edince ve her şeyimizi de ona göre ayarlayınca yüksek kalkınacağız demek değildir. Bu gerçeğin anlaşılması lâzımdır. Yatırımları istediğiniz kadar yüksek tutun eğer enflasyonist kaynaklarla yatırım yaparsanız başarı şansını olamaz. Son yıllarda yapılan budur. % 2,7 oranında kalkındık diyorlar 1978'de ben zannetmiyorum. Kesin rakamlar ortaya çıksın bu hız daha da düşer. Şimdi bunların hepsinin temelinde bir pazar ekonomisi meselemiz vardır. Türkiye ekonomisi 1978'de pazardan uzaklaşıyor. Şimdi fiyatlar gözden geçiriliyor, fiyatlar politik olarak tesbit ediliyor, yatırımlar politik olarak saptanıyor. Demek ki pazar ekonomisinin kurallarından uzak-

laşıyor. Mesele oradadır. Şimdi bu fiyatları, pazar ekonomisinin kurallarının serbestçe çalışacağı bir hedefe doğru mu yönelteceğiz yoksa biz hep bir merkezden mi tesbit edeceğiz bunun kararını vermemişizdir henüz. Bunun verilmesi zorunludur. Her iki uygulama ile de belirli sonuçlara gidilebildiğini dünya tecrübesi gösteriyor. Fiyatlar bir merkezden de saptansa bir sonuca gidilebilir. Ben Polonya'yı gördüm geçen sene. Sık sık söylüyorum. Orada 360 bin tane fiyat tesbit ediliyor, merkezden plânlanıyor belirli sonuçlar da alınıyor, çok iyidir alınan sonuç da... Ama biz ne yapıyoruz? 3-5 tane fiyat tesbit edince pazar ekonomisinin dışında merkezi plânlayamayla, bu şekilde fiyatları yönetiriz zannediyoruz. Yanlıştır bu. Ya 360 bin adet fiyat tesbit edeceksin ya hiç tesbit etmeyeceksiniz. Ya pazar ekonomisine tam bırakacaksınız fiyatların işlenmesini ya hepsini birden merkezden tayin edeceksiniz. Bir tanesini tayin et, ötekini serbest bırak olmuyor. Şimdi ben bu konuda bir kararsızlık görüyorum hükümette. Yani nereye gideceğini önce tesbit etsin. Önümüzdeki yıllarda biz ekonomiyi piyasa kurallarına mı götürüyoruz? Yoksa merkezden fiyat tesbitine mi götürüyoruz? Bunun ikisinin de başarı yolu var. Gösteriyor dünya uygulaması. Ama birini seçmek lazım.

URAS — Şunu söyleyebilir misiniz Sayın Aysan? Dış kesimle ilgili olarak fiyat mekanizmasını daha fazla uygulama eğilimi var. Meselâ alınan ve satılan mal ve hizmetler gözönünde tutulur ise dış kesimde fiyat mekanizması ihracatı teşvik yönünde kullanılmak isteniyor. Hükümet dış ticaretle fiyat mekanizmasına daha yatkın. Gerçekçi kur, devamlı kur ayarlamasıyla fiyat mekanizması daha yatkın da iç ekonomi de iç piyasa da tamamen ayrı bir fiyat yapısı eğilimi içinde...

AYSAN — Ben ondan da kuşkulu yım. Şimdi dış ticaretle serbestçe doğru, piyasaya doğru gidermiş gibi bir eğilim var fakat öbür taraftan ne yapıyor? İn-

racat hacminin büyük bir bölümünü ikili anlaşmalara bağlıyor. İkili anlaşmalara gidince ne oluyor? Orada serbest döviz yok, serbest piyasa yok. Yani oturup iki taraflı karşılıklı anlaşma ile tesbit ediyor. Takasa gidiyor daha çok. Hani ben onu çok sağlıklı bir gelişme olarak görüyorum o ülkelerle ticareti. Ancak serbest dövizle olsa, daha iyi olurdu.

AKGÜÇ — Sayın Aysan, yapılan ikili anlaşmalar, klâsik takas anlaşmaları değil serbest döviz kullanılmasına olanak veriyor.

AYSAN — Efendim bir fiyat tabii kullanıyorlar. Ama karşılıklı takas anlaşması yapmıyor mu? Sen şunu vereceksin ben bu malı vereceğim diye.

MANİSALI — Hayır, mahiyetleri farklı.

AYSAN — O zaman, yani eğer serbest dövizle yapılacaksa ve de dünya fiyatları üzerinden muamele yapılacaksa o gelişmeler sağlıklı. Ama yapılmıyacaksa ikili anlaşmalarda piyasa mekanizması dışına çıkılacak demektir. Ondan sonra, yine piyasa mekanizmasından uzaklaşma eğilimi bu devletleştirmeler. Şurayı devletleştirelim burayı devletleştirelim, tamam ama niçin devletleştireceğiz? Üretim artsın diye. Meselâ madenler devletleştiriliyor. Şimdi bu devletleştirme üretim üzerine ne etki yapacak? Henüz ben doğru dürüst bir hesap görmüyorum. Yani üretimi arttıracak mı? Azaltacak mı? Azaltacaksa ne yaparız? Etibank'ı hepimiz biliyoruz. Etibank'ın elinde bir sürü ruhsat var, işte ancak o kadar yapabiliyor. Ruhsat var ama kaynak tahsisi yapılamadığı için o kadar işletilebiliyor, bu kadar ihstiraç yapılıyor. Şimdi madenlerin hepsini devlete aldığımızda yani Etibank'ın eline aldığımızda Etibank bütün bunları işletebilecek mi? Kaynakları var mı? Bu soru henüz cevaplandırılmış değildir. Dövizli araba satışlarını konuştunuz. Dövizli araba satışlarında bizim hesaplarımıza göre dışardan döviz elde ediliyor görünüyor. Ancak kaynağı nereden? Buradan mı gidiyor, oradan mı geliyor bilmiyorum. Ama Türkiye'ye baş-

ka yollardan gelebilecek bazı dövizler bu kanala intikal ediyor. Ama pahalı ediyor. Bizim hesaplarımıza göre % 42 daha pahalıya geliyor. Bu tür uygulamalar yapıyoruz ve döviz geliyor. Ama ne pahasına geliyor? Şimdi ben şöyle diyorum. Eğer dövize % 42 daha fazla fiyat versek, belki o döviz araba satmadan da gelecek. Şimdi bu fiyatı verdikten sonra döviz geliyor ve alınan sonuçlar da iyidir.

URAS — Meselâ ne kadar gelmiştir dersiniz Sayın Aysan?

AYSAN — Bir tahmine göre 120 milyon dolar kadar gelmiş derler ama bu resmi bir açıklama değildir. 120 milyon dolar da fena bir sonuç değil.

AKGÜÇ — Yalnız bu net giriş mi? Yani başka yollarla zaten gelecek olan döviz bu yola kaymış ise net giriş olmuyor demektir.

AYSAN — Başka yoldan nasıl girebilir? İşçi dövizini girebilir. Bu konuda istatistik nasıl? Belki Sayın Uras bilirler. Kamyonlar için, otomotiv endüstrisine gelen dövizler, işçi dövizini mi sayılıyor? Belki işçi dövizini olarak gelmiş olabilir. O zaman girişlerde mükerrerlik olur. Yalnız burada önemli bir mesele var. Burada araba satılıyor, bilhassa binek arabası... Fakat sakın zannetmeyin ki arabalar işçiler tarafından alınıyor. Biliyorsunuz burada bu konuda teşkilatlanmış araçlar var. Bu araçlar permi alışverişiyle bu ticareti yapıyorlar. Yani resmi fiyattan fabrikadan satın aldığı bir malı serbest fiyattan satıyor. Bu mekanizma ile doğan farkın 20-25 bin lirası da permi olarak işçinin eline gidiyor. O da bir yarar. Fena değil ama şundan emin olmanızı isterim ki bir kez döviz pahalıya geliyor, yani bildiğimiz kurlara gelmiyor daha pahalıya geliyor. İkincisi dışarıdaki işçinin gereksinmesi için değil piyasanın ihtiyacı için kullanılıyor. Buradaki mesele şudur. Dağıtım şirketlerinin hemen hepsi 18 aya kadar olan vadelerle peşin para tahsil ederek, yurt içindeki bazı müşterilere taahhütte bulunmuşlardır. Hattâ faizlerini de alarak. Dağıtım şirketleri, müşterilerinden al-

mış oldukları senetleri bankalara teminat olarak göstererek kredi almaktadırlar yani muazzam bir finansman mekanizması işlemektedir. Şimdi bonoların vadesi geldiğinde şirketler arabaları dövizli olarak sattıkları için içerdeki müşterilere mal teslim edememeğe başladılar. Bunun önemli hukuki sonuçları vardır. Önemli finansal sonuçları vardır. Ne olacağı belirsizdir. Dövizle araba satışının iç tüketimi kestiği iddiası yanlıştır.

URAS — Yalnız Sayın Aysan'ın belirttiği sadece binek otomobilleridir. Türkiye'de bu yıl çok ilginç bir gelişme oldu. Şimdiye kadar kamyon ve traktörde görülen talep, canlı talep, bu yıl birden düştü. Özellikle kamu yatırımlarının duraklaması kamyonu talebi azalttı. Sonra traktör fiyatlarında anormal yükseliş traktör talebini de etkiledi.

MANİSALI — Tabii Türkiye'de oligopolist piyasa yapısı olduğundan üreticiler de üretimi talebe göre ayarlayarak fiyat marjını her zaman kendi lehlerine tutma imkânına sahip olduklarından, aynı şeyi bugün kamyon piyasasında görüyoruz. Yani kamyon piyasasındaki marjlar, o oligopolist piyasa yapısının üretimi kısırak fiyatların yüksek tutulmasına olanak veriyor.

AKGÜÇ — Ben şunu tartışmak istiyorum. Bu sorunlar Türkiye'de belki önemli sorunlar ama, ekonomideki önceliklerimizi, biraz evvel Sayın Manisalı'nın da değindiği gibi saptamış değiliz. Örneğin birbiriyle çok çelişkili amaçlara eş zamanda ve kısa vadede ulaşmağa çalışıyoruz. Büyüme hızımız artsın istiyoruz, özel ve kamu tüketimi yükselsin diyoruz, dış ticaretimiz dengeye gelsin diyoruz sosyal adaletin gerçekleşmesini amaçlıyoruz, fiyat istikrarı sağlansın diyoruz. gelir dağılımının düzelmesini arzuluyoruz, işsizlik oranı azalsın diyoruz. Bunlar aslında kısa vadede çelişkili amaçlar. Bunlar içerisinde bir öncelik sırasını saptamamız ve ona göre değerlendirme yapmamız lâzım. Şimdi, tabii, önceliklerimiz saptanmamış olduğu için değerlendirilmelerimiz de farklı oluyor.

MANİSALI — Bu aslında resmi belgelerde de yok. Şimdi bir plân stratejisi dokümanını açılıyorsunuz çeşitli amaçlar var. Her icraatı orada bir yere sokabilirsiniz. Eş zamanlı olarak. Halbuki bir plân stratejisinde amaçları bir sıraya koymak lâzım ve bir önceki amacın bir sonraki amacı mahrum etmesi gerekir. Bence bu plân tekniği sorundur. Benim gördüğüm ciddi plânlarda, bunlar sıraya konur. Amaç işsizliği önlemek ise istikrar sağlanması amacından bir süre fedakârlık gerekir. Böyle bir şey bizim hükümet belgelerinde de yok. Ama şimdi bana sorarsanız en önemlisi hangisidir diye, ben şu durumda nisbi fiyat farklarının giderilmesi ve bu yolla kaynak kullanımında, milli kaynak kullanımında azami ya da optimal bileşimi bulmaktırdırım. Ancak bunu nasıl bulacağız bütün sorun burada.

AYSAN — Nisbi fiyatların düzelmesini piyasaya mı bırakacaksınız, yoksa uzman mı oturup yapacak bu analizi?

KAFAOĞLU — Bence zaten Türkiye'deki önemli noktalardan biri piyasada teşekkül eden fiyatların en az katma değere doğru yönelmiş olması; yani enflasyonla ekonomi buralara gelmiş, herşey çarpıklaşmış. Bir merkezî otoritenin bunu bir düzeltmesi lâzım. Yani piyasanın doğru işleyeceği yere gelinceye kadar devletin o doğru işleme koşullarını sağlaması gerekli. En çok kârlı olan yerler, arsa rantı, ithalât rantı, hükümet fiyatları rantı ve bunların katma değerleri de ya sıfırdır, ya azdır.

AYSAN — Ama bizim uzmanlar tarafından tayin edilen fiyatların hepsi yanlış.

KAFAOĞLU — Olabilir. İstişare eksikliği, inceleme eksikliği ilkenin yanlış saptanmış olduğunu göstermez.

AYSAN — Yalnız Türkiye gibi bu kadar hızlı değişim gösteren bir ülkede marjinal değişmelerin bu kadar hızlı olduğu bir ülkede fiyat tesbiti olanağı var mı?

URAS — Üretim yapımız bozuk, mal dengelerimiz bozuk, hızla artan bir tü-

ketim artış hızımız var. Ve bu ortam içinde fiyatın tesbitinin anlamı ne oluyor? Yani T zamanında tesbit ettiğimiz fiyatın hemen ertesinde anlamı ortadan kalkıyor.

KAFAOĞLU — Belki yanlış anlatım, bu rantları ortadan kaldıracak arsa rantını, ithalât rantını asgariye düşürecek politikalar izlemek gerekli. Etkili araç vergi politikası, ama krediyi de küçümsemeyin. Vergi daha uzun sürelidir. Kredi bence kısa sürede daha etkili.

AKGÜÇ — Ben Sayın Kafaoğlu'na katılıyorum. Türkiye'de gelir dağılımını bozan bir etmen vergiler bunun yanısıra da kredi dağılımının da çok kötü oluşu...

AYSAN — Efendim şimdi bütün bu bozuklukların baş sorumlusu nedir? Tabii, enflasyon. Şimdi enflasyonu durduracağız, öncelikle bütün mesele, bütün çarpıklıkların dengesizliklerin altında yatan şeytan varsa o da enflasyondur. Bu şeytanı kaldırmak için uğraşacaksınız, ondan sonra herşeyi piyasa nizamına bırakacaksınız. Şeytan ortadan kalktıktan sonra. Onun için bu enflasyon sürerken, enflasyonu önlenememişken istediğiniz kadar fiyatları bir merkezden tesbit ettirin. Hepsini yanlış yapıyorlar. Yada piyasa şartları öyle çabuk değişiyor ki tesbit ettikleri fiyatlar hatalı oluyor.

MANİSALI — İstikrarın sağlanmasına öncelik tanıyor isek bir numaralı sorun olarak görüyorsak o zaman işsizliği de sosyal adaleti de biz kısa ve orta vadede unutmamız ve ikinci sıraya atmamız gerekiyor. Bunu açık olarak ortaya koymak gerek.

AKGÜÇ — Efendim, tutarlı olmak için ekonomide mucize olamayacağını, gayet açık olarak vurgulamak gerekir, çünkü bugün bir mucize bekleniyor. Türk ekonomisinde bu mucizenin olamayacağını, bunun ancak uzun vadede gerçekleşebileceğini çok açık olarak, çok içtenlikle ortaya koymak lâzım. Bir de neye öncelik veriyorsak bunu da açıkça vurgulamak gerek. Birbiriyle çok çelişkili şeyleri, Sayın Manisalı'nın da belirttiği gibi aynı anda gerçekleştirmeye ola-

nağ yoktur. Bir de su konuyu açıklığa kavuşturmak gerek. Türkiye'de bir kemer sıkılacak, kim kemerini sıkacak? Bunu açıkça ortaya koymak, belirtmek lüzum. Bütün sınıflar mı yoksa belirli bir sınıf mı kemerlerini sıkacaktır. Çünkü çok genelde söylendiği zaman, gene enflasyon nedeniyle kemeri sıkınması gerekli olanlar, sıkılmak zorunda kalıyorlar.

Başka söz almak isteyen var mı? Yok galiba... Müsadenizle bugünkü tartışmalarımızı şöyle özetleyebilir miyiz? 1978 yılında istikrar tedbirleri bir bütün olarak alınmamış, parça, parça yürürlüğe kon-

muş, zamanlaması iyi yapılmamıştır. İstikrar tedbirleri paketi içinde, nisbi fiyatların düzeltilmesine yeterince önem verilmemiş, en etkin araç olan vergi politikası kullanılmamıştır. Kısa vadede, istikrarın sağlanması, izsizliğin önlenmesi, hızlı kalkınma, sosyal adalate, gelir dağılımının düzeltilmesi, dış ödemelerde dengeye ulaşma amaçlarından hangisine öncelik verileceği açıkça saptanmamıştır. Önceliklerin belirtilmemesi ve istikrar tedbirleri paketindeki eksiklikler, izlenen politikanın başarısını büyük ölçüde etkilemiştir.

Teşekkür ederim.

tüm bankacılık
işlemlerinde
hizmetinizdeyiz

TÜRK DIŞ TİCARET BANKASI
çağdaş banka

olarak bu alanlarda yapılacak yeniden düzenlemelerle ilgili bulunacaktır. Bu ekonomik sistemlerin ilgili buldukları ölçüde T.B.M.M., Hükümet, DPT, Bakanlıklar, T.C.M.B. gibi üst yapı kuruluşlarında yapılması gerekli yeni düzenlemelerle de ilgilenecektir.

II — TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN DIŞA AÇILMASINDA KARŞILAŞILACAK ENGELLER

Türk Ekonomisinin, zaman içinde dışa açılması sırasında bankacılık sistemimizde yapılması gerekli yeni düzenlemeleri saptayabilmek için, dışa açılmayı engelleyen etmenleri belirlemek, daha sonra yapılacak önerilere ışık tutacaktır. Bu etmenler iki temel noktada ele alınmıştır. 1) Dış Etmenler. 2) İç Etmenler.

1 — Dış Etmenler

A. Dünya Bankacılık Sisteminin Bugünkü Durumu ve Türkiye

Günümüzde «Dünya Bankacılık Sistemini» uluslararası bankacılık (supranational banking) faaliyetleri oluşturmaktadır. Bankaların kendi ulusal sınırları içinde tek bir para birimi üzerinden faaliyette bulunmaları «modası geçmiş» bir uygulama durumuna gelmiştir. Bankalar son derece karmaşık, dünya çapında kolları bulunan para ve sermaye hareketleri sistemi içinde ve rekabetin acımasız olduğu bir ortamda yaşamlarını sürdürmektedirler.

Uluslararası bankalar, tüm dünya devletlerinin uluslararası para rezervleri toplamını aşan ve 'Europiyasalar' denilen bir para pazarında bankacılık hizmetleri sunmaktadırlar. Bu pazarın sahip olduğu paralar toplamına şimdiye değin verilen en güzel sıfat 'devleti olmayan para' (Stateless Money) olmuştur (1). Bu pazar günün 24 saatinde hiçbir devletin kuralına bağlı olmaksızın başdöndürücü bir hızla çalışmaktadır.

Europiyasa'ların 1978 yılında ulaştığı hacim inanılmaz düzeydedir. 1972 yıl so-

nunda 100 milyar \$'ı çok az aşan bir para hacmine sahip bu pazar 1974'de 200 milyar \$'ı, 1976'da 300 milyar \$'a ulaşmıştır; 1978 yılında ise 500 milyar \$'a ulaşacağı tahmin edilmektedir (2).

Bu sistem 1958'de Londra'da doğmuş ve 20 yılda tüm dünya'ya yayılarak New York, Bahrain, Hong Kong, Singapur, Nassau ve Panama gibi merkezlerden yönetilir duruma gelmiştir.

Devletlerüstü bankacılık sisteminin özelliklerini daha açık bir biçimde ortaya koymak için iki önemli olguyu incelemek gerekir:

- 1) Ülke bankalarının ulusal sınırlar dışına taşmaları.
- 2) Ülkelerin bu sistem aracılığıyla hızla artan biçimde borçlanmaya gitmeleri.

B. Ülke Bankalarının Ulusal Sınırlar Dışına Taşmaları

Devletlerüstü bankacılık sistemi ve para piyasası, sayıları çok az dev bankalar tarafından yönetilmektedir. Bunların başlıcaları şunlardır:

1. Citicorp International Group
2. Chase Manhattan Bank
3. Manufacturers Hanover Ltd.
4. Morgan Guaranty Trust Company
5. Lloyds Bank International
6. Compagnie Financière de la Deutsche Bank
7. Bank America International Group
8. Westdeutsche Landesbank Girozentrale
9. Bank of Montreal
10. Bankers Trust International
11. Bank of Tokyo
12. Credit Lyonnais
13. Dresdner Bank
14. Libra Bank
15. Orion Bank

Kaynak : Euromoney, Ostober 1978.

- (1) Business Week: August 21, 1978.
- (2) Business Week: October 16, 1978.

Bu bankalar için ulusal sınırların önemi hiç yoktur. Örneğin, en büyüklerden biri olan Citicorp'un merkezi New York'tadır. 1974 yılında kurduğu Dünya İşletmeleri Grubu (World Corporation Group) ile dünya bankacılık hizmetlerini çok uluslu işletmelere sunmaya başlamıştır. Öte yandan A.B.D. dışındaki ülkeler de kendi sınırları dışında çıkmaya başlamış, örneğin Hong Kong and Shanghai Banking Corp., New York'ta faaliyet gösteren Marine Midland Banks Inc.'i satın alma girişiminde bulunmuştur.

New York yabancı bankalarını faaliyette bulunduğu en önemli bankacılık merkezidir. Bu kent'te 40 ülkeden 207 yabancı banka faaliyet birimi bulunmaktadır. (Tablo : 1)

Bu uluslarüstü bankacılık ilişkilerinin en ilginç örneği son yıllarda 'İkinci Asya Mucizesi' denilen Güney Kore'de yaşanmaktadır (3).

Tablo : 2—'a'da Güney Kore'de şube ve temsilcilikleri bulunan Yabancı Bankalar ve bu bankaların açılış tarihleri verilmiştir. 1937'lerde Yabancı Bankaların faaliyetine izin veren Kore 1970 yılından beri kendi ulusal bankalarının dış ülkelerde çalışmasını sağlamıştır. 1977 yılında rekor denecek düzeyde 22 Güney Kore banka temsilcilik ve şubesi dış ülkelerde faaliyete geçirilmiştir. (Tablo : 2—b) 1977 yıl sonunda yabancı ülkelerde çalışan 70 banka biriminin % 31'i son yılda açılmış bulunmaktadır. Gerçekten Güney Kore mucizesinin temel nedenlerinden birini de dışa açılmış bir bankacılık sistemine sahip olmasında aramak gerekir.

Uluslararası bankacılık alanında son yıllarda izlenen ilginç bir gelişme de Arap Bankacılığında görülmektedir. Arap dünyası, elinde bulundurduğu petrol dolarlarını tüm Akdenizi saran ve yavaş yavaş dünyaya yayılan bir bankacılık zinciri aracılığıyla dünya para piyasalarına aktarmaya başlamıştır (4).

Türkiye'de yabancı bankaların çalışmaları uzun bir geçmişe sahiptir (5). Bununla birlikte, Cumhuriyet Döneminde

Bankacılığı sistemimiz, genellikle uluslararası pazar koşullarından kapalı biçimde gelişmiştir. Yurt içinde, ulusal bankalarımızla aynı koşullar altında çalışan yabancı bankalar yok denecek kadar azdır. 1977 yıl sonu rakamlarıyla; T.C. Merkez Bankası, Devlet Yatırım Bankası, DESİYAB, T.C. Turizm Bankası, T. Sınai Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası gibi özel amaçlı bankalar dışında 10 devlet bankası, 23 ulusal özel banka ve yalnız 5 yabancı banka çalışmaktadır. Yabancı bankaların şube sayısı (109), toplam şube sayısının (5.209) ancak % 2,5'i düzeyindedir. Toplam mevduat hacmi içinde yabancı bankaların payı % 2,5, toplam kredi hacmi içindeki payı % 2,4'dür. (Tablo : 3)

Türkiye'de 1977 yıl sonunda faaliyet gösteren 5 yabancı banka şunlardır:

Arap - Türk Bankası

Banko di Roma

Holantse Bank Üni N. V.

Osmanlı B.

Uluslararası Endüstri ve Tic. B.

Bu bankalar Uluslararası Para Piyasalarında çok sınırlı çalışması olan bankalardır, diğer ticaret bankalarımız gibi yurt içi çalışmalara yönelmişlerdir.

- (3) Güney Kore'nin Gayrisafi Milli Hasılatı 1976 yılında \$ 20 milyar, nüfusu 36 milyon, ihracatı \$ 8 milyar, ithalâtı \$ 8,1 milyardır. Son yıllarda dışa açılma açısından Kore Ekonomisinin gelişme hızı konusunda ekono-mi tarihinde pek az örnek bulunmaktadır.
- (4) Bu konuyla ilgili olarak Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisinin Ekim 1978 sayısında yayınlanan Arap — Türk Bankası Genel Müdürü ile bir söyleşi isimli yazı ilginçtir.
- (5) Tarihçe ile ilgili olarak bkz. Öztin Akgüç «Cumhuriyet Döneminde Bankacılık Alanında Kurumsal Gelişmeler», Bankacılığımızda 50 Yıl. Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Yayını, s. 79 - 94.

1964'de bankacılık sistemimizin dışa açılmasında kurulan Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.'nin çalışmaları, uluslararası bankacılık yönünde geliştirilemiştir. Bu bankamızın çalışmaları 5 şubede ithalat ihracat, kambiyo (çoğunlukla turist dövizleri alanında) ve iç ticaret bankacılığı işlemleri üzerinde yoğunlaşmıştır (6).

1978 içinde kurulan Arap - Türk Bankası A.O.'nin çalışmaları henüz çok sınırlıdır. Ancak % 40'ı Libya Arap Dış Ticaret Bankası'na, % 20'si Kuveyt Yatırım Şirketi'ne, % 20'si T. İş Bankası'na % 20'si Anadolu Bankası'na ait olan bu bankaya statüsü ile verilen ayrıcalıklar (7), bankaya ileride dış pazarlarda fon sağlama ve kullanma olanakları sağlamaktadır. Bu ayrıcalıklar ileride bu bankanın yabancı para ve sermaye pazarlarındaki işlemler konusunda uzmanlaşmasını sağlayabilir. Yeni kurulan banka, bu alanda hazırlık çalışmaları içindedir.

Bu kısır gelişmelerin yanında Türkiye'de 'devletlerüstü bankacılık sisteminde' faaliyet gösteren 8 bankanın temsilciliği bulunmaktadır. Bunlar :

City Bank
Deutsche Bank A. G.
Dresdner Bank A. G.
Barclays Bank
Berliner Disconto Bank A. G.
Saarlandische Kreditbank A. G.
American Express Co.
Wells Fargo'dur.

Bankacılık sistemimiz. 1978'de 500 milyar \$'lık bir hacme ulaşacağı beklenen bu piyasayı yöneten bankaların bilei ve olanaklarından son derece kısıtlı bir biçimde yararlanmaktadır.

Türk Bankalarının dış ülkelerdeki faaliyeti de son derece sınırlı kalmıştır. Yukarıda bankalarımızın dış ülkelerdeki çalışmaları gösterilmiştir.

	İrtibat		
	Temsilcilik Bürosu	Şube	
Akbank	3		
Şekerbank	2		
T. Ticaret B.	1		
T. Garanti B.	2		
T. İş Bankası	2		3
Yapı Kredi	4	4	
T. C. Ziraat B.	4	2	4
Toplam	18	6	7

Kaynak : Bankaların 1977 yıl sonu Faaliyet Raporları.

Bankalarımızın sayıları 24'ü bulan Temsilcilik ve İrtibat Bürolarının ülkelere göre dağılımı ise şöyledir:

Batı Almanya	17
İngiltere	3
İsviçre	2
A.B.D.	2

Bankalarımızın yurt-dışı çalışmaları, yabancı ülkelerde çalışan işçilerimizin yoğun olduğu B. Almanya'da toplanmıştır. Türk Bankalarının yurt-dışı çalışmalarının 'devletlerüstü bankacılık sisteminden' yararlanma amaçlarına yönelmiş olduğunu öne sürmek olanağı yoktur.

Bankalarımızın yurt-dışı şubeleri Kıbrıs'da açılmış olduğundan bu girişimin bankacılığımızın dışa açılması yönünde bir katkısı bulunmamaktadır.

(6) 10 Nisan 1964 tarih ve 11679 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararname ile kurulan bankanın statüsü, dışa açılmaya olanak sağladığı halde, çalışmaları yukarıdaki gibi daha çok içe dönük mevduat ve ticaret bankacılığı alanında yoğunlaşmıştır.

(7) Arap - Türk Bankası A. O. yabancı ülkelerden döviz mevduatı kabul etmek ve vadeleri geldiğinde mevduat sahiplerine ödemede bulunmak konularında hiçbir kısıtlamaya tâbi değildir. Bkz. «Arap - Türk Bankası Genel Müdürlü ile Bir Söyleşi», Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, C. 15, S. 10, Ekim 1978, S. 26.

C. Ülkelerin Uluslararası Bankalar Aracılığıyla Borçlanma Eğilimleri

Yukarıda özetlenmeye çalışılan bankaların ulusal sınırlar dışında çalışma eğilimlerinin artması, tüm Dünya ülkelerinin döviz gereksinmelerini bu piyasalardan borçlanarak giderme eğilimlerini arttırmıştır. 1974-1977 yılları arasındaki dört yıllık dönemde 200 milyar \$'a ulaşan bu büyük kredi hacminin % 51'i sanayileşmiş ülkelere, % 31'i gelişen ülkelere, % 5'i Merkezi Planlamayla yönetilen ülkelere, % 12'si uluslararası kuruluşlara, % 1'i ise diğer ülkelere aktarılmıştır. (Tablo: 4)

Daha önce belirtildiği gibi, ülkemiz bankaları bu büyük gelişme ve olanaktan ülkeyi yararlandırmakta geç kalmışlardır. Son yıllarda özel dış krediler ve dövize çevrilebilir mevduat ve kabul kredileri ile yabancı ülkelere döviz kredisi kabul edebilir duruma gelen bankalarımız, son aylardaki kısıtlamalarla (8) bir tür dışa açılma sayılan bu işlemlerden de uzaklaşma eğilimine girmek zorunda kalmışlardır. Döviz pozisyonu tutmaya ve bu pozisyondan yabancı paralarla bazı işlemleri yapmaya yetkili bankalarımız (T. İş Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Akbank, Vakıflar Bankası, Türk Ticaret Bankası, Ziraat Bankası, T. Garanti Bankası, T. Emlak Kredi Bankası, Osmanlı Bankası) sınırlı biçimde dış para ve kredi pazarları işlemlerine alışmaya başlamışlardır. Ancak, henüz yabancı ülkelere doğrudan orta ve uzun vadeli kredi alan, ya da tahvil ihracı yoluyla fon sağlayan bankalarımız yok denecek kadar azdır. Sınai kuruluşlarımızdan bazıları, yabancı ülkelere doğrudan doğruya kredi alma yönünden, bankalarımızdan daha ileridedir.

(Tablo: 5)'de Türkiye'nin 1973-1978 döneminde Uluslararası Para Piyasaları ile ilişkileri verilmiştir. Bu ilişkiler dünya ölçülerine göre son derecede önemsizdir. Türkiye (Tablo: 4)'de verilen «Orta ve Ortanın Altı Gelirli Ülkeler» grubunda yer almaktadır. 1974-1977 döneminde bu grup uluslararası pazarlardan

29 milyar \$ tutarında bir borçlanmaya gitmiştir. Türkiye ise aynı dönemde 630 milyon \$ borçlanmıştır. Bu tutar Türkiye'nin ait olduğu grubun % 1,8'i gibi son derecede önemsiz bir oranı göstermektedir. (Tablo: 5)

2 — İç Etmenler

T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık sistemimizi yönetmek açısından yetenekleri oldukça sınırlı kalmış, son yıllarda Merkez Bankası bu yeteneğinin gittikçe azaldığı bir enflasyon ortamında çalışmıştır. Ekonominin dışa açılması, bankalarımızın T.C. Merkez Bankası'nca daha etkili biçimde yönlendirilmesini gerektirecektir. Son birkaç yıldaki gelişmelerle, Merkez Bankamız, devlet tahvilleri ile yapılabilecek «açık piyasa işlemleri ile» yönetim yeteneğini yitirmiş gibidir. T.C. Merkez Bankasındaki devlet tahvilleri portföyü, varlıklar toplamının 1976'daki % 0,05'inden, 1977'de % 0,03'üne düşmüştür. (Tablo: 6) Bankacılık sistemimizi yönlendirme, ekonomiye yön verme açısından T.C. Merkez Bankası varlıklarının dağılımı ilgi çekici özellikler göstermektedir. Son yıllarda kamu kesimine açılan Merkez Bankası kredilerindeki hızlı artışlar, özel kesime (diğer deyişle) bankalara açılan kredilerin varlıklar toplamına oranını çok düşürmüştür. Mevduat karşılıkları-

(8) Döviz çevrilebilir Türk Lirası Mevduat ile ilgili tebliğ 16.2.1978 tarih ve 16202 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış ve tebliğ 1.3.1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Son günlerde D.Ç.M.'lerle sağlanmış 2,5 milyar \$ tutarındaki kredilerin alacaklı yabancı bankalarla anlaşarak vadelelerinin uzatılmasıyla ilgili olarak alınmaya başlanan önlemler, bu kaynaktan sağlanan kredileri durdurma sonucuna ulaşacaktır. Bankaların döviz pozisyonlarından işlettikleri kabul kredileri de son günlerde kısıtlanmıştır.

nın da çok yükselmesi (9), ile bankacılık sistemimize yön verme açısından Merkez Bankamızın esnekliği kaybolmaktadır. Ekonomi dışı açıldığı zaman, yabancı ülkelerde olduğu gibi Merkez Bankası varlıklarına bir esneklik getirilmelidir. Kuşkusuz, bu amaçla alınacak önlemler arasında hızlı enflasyonun durdurulması ve kamu kesiminin T.C. Merkez Bankası kaynakları üzerindeki ağır yükünün hafifletilmesini sağlayacak olanların önemli rolü vardır.

Ekonominin dışı açılması ile ilgili olarak T.C. Merkez Bankası'nın kefil olmasını ve teminat vermesini önleyen hükümler, yeniden gözden geçirilmelidir (10). İç ekonomik işlemler için uygun olan bu yasaklar, dış ekonomik ilişkilerde işletmelerimizi ve bankalarımızı T.C. Merkez Bankası desteğinden yoksun bırakmaktadır.

Ulusal bankalarımız arasındaki rekabet, yurt içinde yok denecek düzeydedir. Bütün faiz hadleri devletçe saptandığından, faiz hadleri (diğer deyişle fiyat) ile rekabet yoktur. Bütün gösterişli ve yoğun reklâm faaliyetine karşın, bu rekabet havası, gösterişten öteye bir anlam taşımamaktadır. Çünkü ulusal bankacılığımızın yapısı, dış pazarlarda görülen bankalararası rekabetin yurt içinde yaratılmasına izin vermemektedir. Yurt içinde rekabete alınmamış bir bankacılık sisteminin, dış pazarlarda daha yoğun olan rekabete dayanabilecekleri beklenmemelidir. Bu yapının belli başlı özelliklerini sıralamakta yarar vardır:

a) Devlet Bankaları, banka şubeleri sayısının % 38,5'ine, toplam mevduatın % 35,3'üne, toplam kredilerin % 51,4'üne sahip bulunmaktadır. Ancak, bankacılık alanındaki devlet faaliyeti, etkisiz küçük birimler arasında dağılmıştır. Faaliyetinin belli özellikleri olan T.C. Ziraat Bankası bir yana bırakılırsa, toplam mevduatın % 15,0'ı, 3 devlet bankası ve 1121 şubeye bölünmüştür. Yukarıda belirtildiği gibi ticarî bankacılık alanında rekabet çok sınırlı olduğu halde, bu devlet bankaları mevduat toplama

ma ve ticarî kredi verme işlemlerinde birbirleriyle rekabet etme görünümünü vermektedirler. Bu devlet bankalarının özel işlevleri vardır; ama diğer ulusal bankalarla şube açma, mevduat toplama ve ticarî kredi verme yarışına ayrı ayrı katılmışlardır. Bu bankalarda şube başına düşen mevduat (32,5 milyon TL.) düşük, şube başına düşen personel (23 kişi) ve maliyetler diğer ulusal bankalardan daha yüksektir. (Tablo: 7).

b) Yukarıda sözü geçen ve ekonominin türlü kesimlerinde özel kalkınma bankacılığı işlevlerinin gerçekleştirilmesiyle görevli bulunan T.C. Ziraat Bankası, Şekerbank, T. Halk Bankası, T. Em-lâk Kredi Bankası, T.C. Turizm Bankası, Denizcilik Bankası gibi devlet bankalarının önemli ticaret bankacılığı çalışmasının bulunduğu, bu bankalardaki ticarî kredilerin toplam krediler içindeki paylarından anlaşılmaktadır. (Tablo: 8). Gerçekten bu bankaların açtıkları toplam krediler içinde ticarî kredilerin payı % 99'a kadar yükselmekte, ama ortalama olarak % 69'a ulaşmaktadır. Bu oran T.C. Ziraat Bankası'nda % 18, Denizcilik Bankası'nda % 84'dür. Sümerbank ve Etibank'ın bankacılık bölümlerinin kredileri bütünüyle «ticarî» özelliindedir; (1977 yılı sonunda Sümerbank'ın toplam kredileri 6.786 milyon TL., Etibank'ın ise 4.842 milyon TL.'dir.) bu sonuncu iki bankamızın kredilerinden önemli bir kısmının kendi müessese ve iştiraklerine yapıldığı tahmin edilmektedir.

c) Devlet Bankaları dışında kalan ulusal bankalarımız da göstermelik bir rekabet havası içinde çalışmaktadırlar. Bu alanda fiyat rekabeti olmadığı gibi,

(9) Mevduat cinslerine göre karşılık oranları aşağıdaki gibidir:
Vadeli mevduatta : % 30
Vadesiz » : % 35

(10) Bakınız: 14 Ocak 1970 tarihli ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu'nun 56'ıncı maddesi.

hizmet rekabeti de sınırlı kalmıştır. Bu nedenle de bütün bankalarımız, reklamlarında hemen aynı şeyleri söylerler; işlemlerdeki farklılık ve hız açısından birbirleri arasında pek az fark vardır.

Bu grupta toplanan bankalarımız, 1977 sonunda toplam mevduatın % 62,2'sine sahip bulunmakta, kredi toplamının % 46,2'sini temsil etmektedirler. Ancak 7 bankada bu kredilerin % 10,6'sı kendi iştiraklerine verilmiş bulunmaktadır. (Tablo: 9). Aslında bu bankalarımızın sermaye sahipleri arasındaki dağılımı da bu alanda rekabeti önleyici özelliktedir. Örnek verilen beş bankamızın son genel kurullarında çoğunluk paylarını tek kişinin temsil etmiş olması (Tablo: 10) ve son yıllarda aynı kişi ya da ailelerin birden fazla bankada pay sahibi olmaya başlamaları, bu alanda hizmet rekabetinin de azalması olasılığını yaratmış bulunmaktadır. Bu alandaki tröstleşme eğilimi kontrol altına alınmazsa, birkaç yıl sonra ulusal özel bankalarımız arasında kalıntıları görülen hizmet rekabetinin de ortadan kalkması beklenmelidir.

d) Bankalarımızda maliyetler, yabancı para ve sermaye pazarlarında çalışmayı önleyecek kadar yüksektir. Son yıllardaki yüksek enflasyon nedeniyle, borç verme faizleri (11), Avrupa pazarlarında yürürlükte olan faiz hadlerinin iki katı düzeyindedir. Mevduatı ödeyen faizler de Avrupa para piyasasındaki faiz hadlerinden oldukça yüksektir. Ancak, alınan ve verilen faiz ve komisyonlar arasındaki farkın ülkemizde oldukça geniş bir kâr marjını temsil ettiği görülmektedir. Bankalarımızın net kârlarının düşük olması, maliyet yükseklığının belli başlı kanıtıdır. (Tablo 11)'deki seçilmiş oranlar, yüksek kâr marjının, yüksek maliyetler tarafından nasıl tüketildiğini ve sonunda bankalarımızdaki net kârların ne kadar düşük olduğunu açıkça göstermektedir.

Bu yüksek maliyetlerle yabancı pazarlarda çalışmak, dış pazar işlemlerinden bankalarımızın zararlı olmaları ve

bu zararlara uzun süreler boyunca dayanmaları anlamına gelecektir.

e) Bankalarımızın dışa açılması amacıyla yapılacak çalışmaların, çalışanların dış pazar koşullarına göre eğitilmesiyle yakın ilgisi vardır. Bankalarımızın büyük ölçüde dışa açılması sırasında en büyük dar boğazı, dış pazar koşullarına göre yetişmiş, personel azlığı oluşturmaktadır. Bankalarımızın içe dönüklüğü, dış pazar koşullarına göre yetişmiş personel sayısını çok sınırlamıştır.

III — EKONOMİNİN DIŞA AÇILMASINI KOLAYLAŞTIRMAK İÇİN BANKALARIN ORGÜT YAPISINDA GEREKLİ YENİDEN DÜZENLEMELER

T.C. Merkez Bankası ile Bankalarımızın iç örgüt yapısı, ve sorumlulukların dağılımı, karar almayı güçleştiren ve uygulamayı geciktiren özellikler taşımaktadır. Oysa dış pazarlarda çalışabilmek için karar alma hızlandırılması ve uygulamanın çabuklaştırılması bir ön koşuldur. Karar alma açısından bankalarımızdaki bu esnek olmayan örgüt yapısının temel nedeni, 1963'ten beri değişmemiş bulunan 7129 sayılı Bankalar Kanunu'dur. Genel olarak bu kanun, hemen yetkilerin tümünü Yönetim Kurullarında toplamış, Genel Müdür ile merkez örgütüne ve şube müdürleriyle şube yetkililerine çok az yetki ve sorumluluk alanı bırakmıştır. Bazı yetkilerin

(11) Ticari Bankalarımızın uyguladığı ortalama faiz hadleri % 15 düzeyindedir. En büyük dokuz ticaret bankasında alınan faiz ve komisyonların krediler toplamına oranı 1977'de % 14,7'dir. Pazarlık kredilerde faiz ve komisyonlar toplamının % 32,5'e ulaştığı saptanmıştır. Avrupa'da genel olarak borç verme faiz oranları % 5-7 düzeyindedir. Örnek seçilmiş bazı yabancı bankalarda alınan faiz ve komisyonların krediler toplamına oranı % 6'dır.

dağılımında kullanılan TL tutarlar, hızlı enflasyon döneminde zamanla anlam-sızlaşmış ve enflasyon hızlandıkça yetki ve sorumluluklar daha çok tepede toplanmıştır.

Son yıllarda bankalardaki bu katı örgüt yapısının esnekleştirilmesi amacıyla hazırlanan kanun tasarısının kaderi diğer kanunlardan farklı olmamış, T. Bankalar Birliği tasarısı, bir türlü Hükümet'e ve T.B.M.M.'ne aktarılamamıştır. Bankalarımızın iç finansal pazarlara bile uyumunu güçleştiren 7129 sayılı Bankalar Kanunu, çok daha hızlı işleyen dış pazarlarda bankalarımızın çalışmasını engelleyecek özellikle taşımaştır.

Bu kanunun iyi bir eleştirisini ve hazırlanmış kanun tasarısının bir değerlemesini yapmak, bu bildirinin sınırlarını aşacaktır. Aşağıda bu tasarının genel bir değerlemesi ve bazı öneriler yapılacaktır.

Ekonominin dış açılmasını önleyen engellerin giderilmesi alanında alınacak önlemler arasında, bankacılık sistemimizin dış açılmasını sağlayacak önlemlerin önemli bir yeri olduğu kabul edilmelidir. Çünkü ekonomik gelişmenin yönlendirilmesi açısından para ve sermaye pazarlarının büyük önemi açıktır. Bankacılık sistemimizin yabancı ülkelerdeki para ve sermaye pazarlarına açılmasını engelleyen durumu, yukarıda özetlenmeye çalışılmıştır. Ekonominin dış açılması amacıyla yapılacak çalışmaların, en başta bankacılık sistemimizi dışa açmayı sağlaması gereklidir. Aksi halde ekonominin diğer kesimlerinde bu amaçla alınacak önlemlerin başarısı sınırlı kalacaktır.

Ekonominin dış açılmasını kolaylaştırmak amacıyla, önümüzdeki yıllarda T.C. Merkez Bankası Kanunu ile Bankalar Kanunu değiştirilirken aşağıdaki öneriler nazara alınmalıdır.

1. Bu alanda gerçekleştirilmesi gereken ilk amaç, yurt içinde ve yurt dışında çalışacak bankalarımız arasında yurt içi rekabetin artırılmasıdır. Bunun

için aşağıdaki önlemler alınabilir:

a) Devletçe saptanan faiz hadlerinin sayısı azaltılmalıdır. Son yıllarda ülkemizde uygulanan bütün faiz hadleri devletçe saptanmakta, bu alanda bankalar arası rekabet önlenmiş bulunmaktadır. Bu uygulamaya sürdürüldükçe bankalar arası rekabeti arttırmak için alınan önlemler etkisiz kalmak zorundadır. T.C. Merkez Bankası Reeskont haddi ile devlet tahvilleri faizlerinin devletçe saptanması uygulaması sürdürülebilir. Ama diğer faiz hadlerinin devletçe (T.C.M.B.nca) saptanması yöntemine son verilmelidir (12) (13).

b) T.C.M.B. ile Bankalar Kanunu değiştirilirken, bankalarımızın yabancı ülkelerde çalışmalarını, yabancı bankaların da ülkemizde çalışmalarını engelleyen hükümler kaldırılmalıdır. Bu alanda ilke olarak, yurt dışına giden bankalarımızın dış pazarlarda diğer ülke bankalarıyla eşit koşullarda, yurt içinde çalışacak yabancı bankaların da kendi ban-

(12) Bilindiği gibi son yıllardaki uygulama bu önerinin aksi yöndedir. Son yılda devlet hatfâ taksitli satışlardaki faiz hadlerini bile saptamaya yönelmiştir. Oysa, birkaç yıldır uygulanan pazarlıklı faiz haddi ile mevduat kabulü ve serbest faiz haddi ile kredi verme yönteminden alınan sonuçlar olumsuz değildir. Gerçekten bu uygulama içinde kredi maliyeti alıcı firma için % 32,5'e, mevduat sahibi için % 13'e kadar yükselmiştir. Ancak, enflasyon hızının % 50'yi aştığı bir dönemde bu faiz hadleri olağan ve bu faiz hadlerini karşılayabilen sanayi dallarına kredilerin akmasını normal karşılamak zorunludur.

(13) Türkiye'de faiz hadlerinin rekabet koşullarında oluşmamasının sakıncaları konusunda iliskin bkz: Ö. Ertuna, «Türkiye'de Faiz Politikası». 1. Ulusal Bankacılık Kongresinde sunulan bildiri. 11-13 Ekim 1978. İzmir.

kalarımızla aynı koşullar altında çalışmaları sağlanmalıdır.

c) Devletin bütün ticari bankacılık faaliyetleri, yeni kurulacak bir Devlet Ticaret Bankası'nda birleştirilmelidir. Böyle bir önlemin sayısız yararları vardır: En başta yukarıda etkisiz ve yüksek maliyetli olduğu konusunda kanıtlar verilen anlamsız bir devlet faaliyetine son verilmiş olacaktır. Mevduat toplamak ve hele bazı devlet bankalarımızın yaptığı gibi ticari krediler vermek için küçük şubelerde devletin kendi kendisiyle rekabet etmesine izin verilmemelidir. İkinci olarak, ticari bankacılık alanında birbirleriyle rekabet eden T.C. Ziraat Bankası, T. Emlâk Kredi Bankası, Etibank, Sümerbank, T. Halk Bankası ve Denizcilik Bankası gibi devlet kuruluşlarının, kendi işlev alanlarında önemli kalkınma bankacılığı görevleri vardır. Bu kuruluşlarımızı, bu alanlardaki kalkınma bankacılığı amaçlarına yöneltmenin zamanı gelmiştir. Amaç, halktan mevduat toplayıp bu alanlara yatırmak ise, kurulmasını önerdiğimiz Devlet Ticaret Bankası'nda toplanan fonların bu alanlara dağıtılması sağlanabilir. Üçüncü olarak, özel bankalarımız karşısında devletin düzenleyici ve güçlü bir ticaret bankasının bulunmasının, Türk Para Piyasası'nın düzenlenmesi, tröstleşme eğilimlerinin giderilmesi açısından yararları olacaktır. Son olarak, banka şubelerinin % 38,5'ine, mevduatın % 35,4'üne sahip olacak böyle bir Devlet Ticaret Bankası, Türkiye'nin güçlü bir ticaret bankası olarak dış pazarlarda daha etkin faaliyetlerde bulunabilecektir.

d) Ulusal özel bankalarımızın sermaye yapısında özellikle son yıllarda görülen az ellerde toplanma eğilimlerini, tröstleşmeyi engelleyici hukuk kurallarıyla düzenlemenin zamanı da geçmek üzeredir. Ülkemizdeki 38 bankanın 18'i 1977 sonunda mevduat toplamının % 5,7'sini paylaşmış olup, krediler toplamının % 4,9'unu vermektedirler. Bu küçük bankalar arasında birleşmeler teşvik edilme-

lidir. Ancak, sistemin büyükleri çok azalmıştır. Ulusal özel bankalar içindeki 4 büyükler, Türkiye'deki mevduat toplamının % 53,5'ini ve bu gruptaki mevduatın % 86'sını toplamış bulunmaktadırlar. Öteki bankalarımıza kıyasla çok büyümüş olan büyüklerin, aradaki rekabeti önleyecek kadar büyümeleri önlenmelidir. Ayrıca, rekabetin canlı tutulması amacıyla zararlı olan son yılların önemli gelişmesi, büyüklerin ortakları arasında hisse alışverişlerinin başlamış olmasıdır. Genel olarak tröstleşmeyi önleyici hukuk kurallarının yaratılması gecikse bile, kişilerin rekabeti ortadan kaldıracak biçimde hisse alışverişlerinin sınırlandırılması gereklidir. Örnek olarak, Bankalar Kanunu tasarısına eklenecek bir hükümlerle, bu alanda önemli sonuçlar alma olanağı vardır.

e) Bankalarımızdaki yüksek maliyetlerin düşürülmesi devletçe teşvik edilmelidir. Bankalar arasında rekabetin canlandırılması, bu alanda en önemli sonuçların alınmasını sağlayacaktır. Ancak devletin, banka kredilerinin işletmelere maliyetini azaltıcı önlemleri de alması gereklidir. Bunlar arasında bankaların faiz v.b. gelirlerine uygulanan gider vergisinin kaldırılması önerisi çok yapılmıştır (14). Maliye Bakanlığı, bu verginin kaldırılması olanaklarını araştırmalıdır.

Maliyetlerin tek tek her bankanın içinde alınacak önlemlerle indirilmesi için geniş olanaklar vardır. Özellikle,

(14) Son bir örnek 1. Ulusal Bankacılık Kongresinde Prof. Dr. Özer Ertuna'nın sunduğu «Türkiye'de Faiz Politikası» adlı bildiridir. Ertuna, banka işlemlerinin % 25 gider vergisine tâbi olmasının, bankaların tahvil gibi diğer malî araçlarla rekabet olanaklarını kısmakta, portföy yönetimi ve tedavül edilebilir tevdiat sertifikaları (negotiable certificate of deposit) gibi yeni mevduat tiplerini yaratmalarını önlemekte olduğunu belirtmektedir.

banka Gelir Tablolarında giderlerin yaklaşık olarak % 75'ini oluşturan Verilen Faiz ve Komisyonlarla Personel Giderleri toplamında yapılacak maliyet indirimleri, bankalardaki faaliyet veriminin artırılmasına bağlıdır. Verilen Faiz ve Komisyonların indirilmesi, enflasyonun yavaşlamasına ve devletin mevduat için daha düşük faizlerin uygulanmasına izin vermesine bağlıdır. Personel Giderlerinin azaltılması konusunda ücret düzeylerinin indirilmesi olanakları oldukça sınırlıdır. Ancak, personel veriminin artırılması konusunda olanaklar geniştir. Bu alanda bankalarımız, personel giderlerinin Gelir Tabloları üzerindeki büyük yükünü azaltmak için özel çalışmalar yapmalıdırlar. Ülkemizde bu alandaki birkaç örnek, uzmanca bir danışmanlıkla önemli sonuçlar alınabileceğini göstermiştir.

Maliyetlerin indirilmesi açısından Bankalar Kanunu değişikliğinin hemen gerçekleştirilmesi gerekir. Bu tasarı, yukarıda belirttiği gibi, bankalarda tepede toplanan birçok yetkinin, faaliyet birimlerine indirilmesini sağlayabilecek hükümler taşımaktadır. Bu tür yetkiler arasında kredilendirme yetkileri vardır ve bu yetkilerin tepede toplanması, bankalarımızda maliyeti yüksek bürokratik işlemlerle neden olmaktadır. Ülkemizde, kanunlar içine, hızlı enflasyon dönemlerinde çok kısa sürelerde anlamsızlaşan TL tutarlar konması adet haline gelmiştir. Yeni kanunlarda bu tutarların inçeklenmesi yapılmalıdır. Bankalar Kanunu Tasarısı'nda bu yola gidilmemiştir. Tasarının bu açıdan düzeltilmesi gereklidir.

f) Son günlerde hükümetin «Kamu Yönetiminde Etkinlik ve Verimliliği Sağlamak ve Savurganlığı Önlemek Amacıyla Alınacak Ekonomik ve Mali Önlemler Hakkında Yetki Kanunu»na koyduğu bir hükmün Bankalar Kanunu değişikliği ile yakından ilgisi vardır. 2171 sayılı ve 26.9.1978 tarihli bu kanunun 6/J maddesi, 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun 25 önemli maddesini değiştir-

tirmek konusunda Bakanlar Kurulu'na kanun kuvvetinde kararname çıkarma yetkisini vermektedir (15). Kanunun maddeleriyle ilgili hükümet gerekçelerinden anlaşıldığına göre (16) bankalarda hisse yoğunlaşmalarının önlenmesi, bankalarda sermayenin daha çok sayıda pay sahibi arasında yaygınlaşmasını sağlayıcı, şubelere tahsis edilecek sermayelerin artırılması, banka genel kurullarının demokratikleştirilmesi, mevduat sınıflamasının yeniden düzenlenmesi, iştiraklere açılan kredilerin sınırlandırılması, kredilerde yetki sınırlarının genişletilmesi, kredi alacak olanlardan istenecek hesap vaziyetlerinin geliştirilmesi ve daha güvenilir hale getirilmesi, banka bilançoları ile kâr-zararlarının geliştirilmesi ve bunların denetimlerinin iyileştirilmesi amaçlarıyla 7129 sayılı kanunun önemli maddelerinin değiştirilmesi düşünülmektedir. Hükümet, 7129 sayılı kanunun tümüyle değiştirilmesindeki güçlükleri gözönüne alarak, kanunun en çok aksayan 25 maddesini değiştirmek ve bu yoldan uygulamada belirli bir rahatlamayı sağlamayı amaçlamış bulunmaktadır. Düşünülen değişikliklerin tümü, bankalar arasındaki rekabeti artırıcı, maliyetleri düşürücü özelliktedir. Bununla birlikte, bankalar ve T. Bankalar Birliği'nin ilgili kanun kuvvetindeki kararname tasarısı hazırlanırken çalışmalara katılmasında yarar vardır.

Yukarıda sözü geçen T. Bankalar Birliği tasarısı ile Yetki Kanunu'nda değiştirilmesi öngörülmüş bulunan madde değişikliklerinin Türk Bankacılık Sistemi'nin dışa açılması sorunu ile ilgilenmedikleri görülmektedir.

2. Bankalarımızın uluslararası para

(15) Yetki Kanununun tam metni için bkz: 29.9.1978 tarihli ve 16419 sayılı Resmî Gazete.

(16) Mahmut Birsal, «Bankalar Yasası'nda Yapılması Gerekli Değişiklikler» 1. Ulusal Bankacılık Kongresi'ne sunulan bildiri. 11-13 Ekim 1978, İzmir.

ve sermaye pazarlarındaki rekabet gücünü arttırmak için aşağıdaki önlemler alınmalıdır:

a) Yurt-dışında şube, temsilcilik, iribat bürosu gibi faaliyet birimlerini çalıştırmak isteyen bankalarımızın devletin bütün olanaklarıyla desteklenmesi gereklidir. Türk Parasının Kıymetini Koruma mevzuatı, Bankalar Kanunu ve T.C. Merkez Bankası kanunu gibi kurallar içinde bu girişimleri zorlaştıran hükümler vardır. Bunlar ayıklanmalıdır. Burada daha ayrıntılı öneriler yapma olanağı yoktur.

b) T.C. Merkez Bankası, yabancı ülkelerde faaliyet yapmak isteyen işletmeleri ve bankaları bütün olanaklarıyla desteklemelidir. Bunun için T.C.M.B. kanunundaki yasaklar kaldırılmalıdır.

c) Avrupa Ekonomik Topluluğu, ülkelerin Bankalar Kanunlarını, Ticaret Kanunlarını ve Finansal Bilgi açıklama Kurallarını birleştirmek için önemli çabalar içindedir. Bu çabalara bankalarımız ve T.C. Merkez Bankası'nın ilgi ile katılmasında yarar vardır. Uluslararası anlaşmalara uygun olarak yakın bir gelecekte AET'ye gireceksek, yukarıda sö-

zü geçen tek düzene ulaştırma çabalarına şimdiden katılmak ve şimdiden konu ile ilgili kanunlarımızı bu çalışma sonuçlarına uydurma yönünde çaba harcamak zorundayız. Böyle bir çalışmanın bankalarımızı dışa açma açısından yararlarını söylemeye gerek yoktur.

d) Uluslararası para ve sermaye pazarlarında uzmanlaşacak bankaların kurulması teşvik edilmelidir. Aslında bütün ticaret bankalarının bu alanda çalışmalarını arttırmak yararlı sonuçlar doğurabilir. Örnek olarak Arap - Türk Bankası'na tanınan ayrıcalıkların, öteki bankalarımıza da tanınmasında sakınca yoktur. Bununla birlikte bu yararlı sonuca ulaşmak uzun zaman alabilir. Bunun için büyük bankalarımızın aralarında kuracakları ortaklıklar aracılığı ile Dünya pazarlarına açılmayı denemek, daha kısa sürelerde sonuç alınmasını sağlayabilir. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası örneklerinde yurt-içi endüstriyel kalkınma alanında uygulanan bu yöntem, uluslarüstü para ve sermaye pazarlarına açılma amacıyla da uygulanabilir: uygulanmalıdır.

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C. ZİRAAT BANKASI
olacaktır.

Tablo : 1 New York'da Çalışan Yabancı Bankaların Ükelere Göre Dağılımı

Ü l k e	Temsilcilik	Şube	Ajans, İrtibat Bürosu	İştirak	Diğer Bürolar	TOPLAM
Arjantin	5	1				6
Avustralya	2		5			7
Bahama	2					2
B. Almanya	2	9				11
Belçika	1	1				2
Bermuda	1					1
Brezilya	1	3	3			7
Danimarka	2					2
Filipinler		1				1
Fransa	7	5		2		14
Güney Afrika C.	1					1
Hindistan		1				1
Hollanda	2	1				3
İngiltere	13	5	2			21
İran			4			4
İrlanda		2				2
İspanya	2		8			10
İsrail	1	2	1	1	1	6
İsveç	1			1		2
İsviçre	1	3		1		5
İtalya	8	6				14
Japonya	3	18	5	1	1	28
Kanada			6	1	3	10
Kolombiya			1		1	2
Güney Kore	3	1	5			9
Lüksemburg	2					2
Macaristan	1					1
Meksika	4		1	1		6
Norveç	1					1
Pakistan		3				3
Portekiz	1					1
Porto Riko		3				3
Singapur			2			2
Taiwan		1	1			2
Tayland	2		1			3
TÜRKİYE	2					2
Venezuela	2		3			5
Y. Zeland			1			1
Yugoslavya	2					2
Yunanistan	1	1				2
T O P L A M	76	67	49	8	6	207

Kaynak : Euromoney, June 1978.

Tablo 2 a : Güney Kore'de Şube ve Temsilcilikleri Bulunan Yabancı Bankalar

Şubeler

	Açılış Tarihi
Chase Manhattan Bank	1967
Bank of Tokyo	1967
Citibank	1967
Mitsubishi Bank	1967
Bank of America	1967
Chartered Bank	1967
Dai-Ichi Kangyo Bank	1972
Fuji Bank	1972
Banque de l'Indochine et de Suez	1974
Banque Nationale de Paris	1976
First National Bank of Chicago	1976

Temsilcilikler

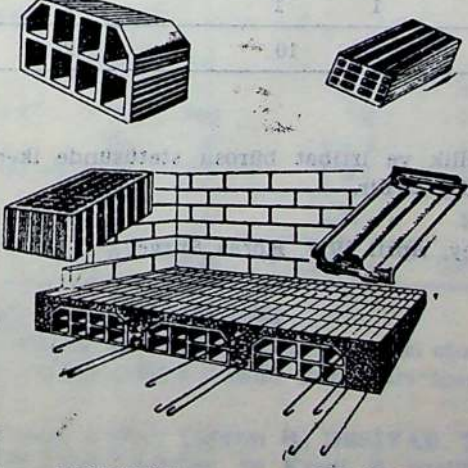
Ötibank	1968
Chase Manhattan Bank	1971
Marine Midland Bank	1971
Yamaguchi Bank	1973
Bankers Trust Co.	1974
Hong Kong and Shanghai Banking Co.	1974
Continental Illionis National Bank and Trust Co. of Chicago	1975
Sanwa Bank	1976

Kaynak: Euromoney, April 1977, Korea Survey

EKMEKÇİOĞLU
TUĞLA

TUĞLA-KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI,

KADIKÖY SATIŞ BÜROSU
Mühürler Post. Box Sokak Taksim 14 No.lu kat 1
Kadıköy-İstanbul Tel. 30 13 42-36 43 98

İSTANBUL SATIŞ BÜROSU
Mecidiyeköy Sokakı No. 10 Kat: 1
Beşiktaş-İstanbul Tel. 45 50 00-49 50 02

Merkezideki YAPI İNŞAATI MERKEZİ'nde bulunan standlarımız görüşmeniz için açılmıştır.

Tablo : 2-b Dış Ülkelerde Çalışan Güney Kore Bankaları

1970 - 77 yıllarında çalışmaya başlamış olanlar

Bankanın Adı	Şube	Temsilcilik	İrtibat Bürosu	İştirak	TOPLAM
Bank of Korea		4	3		7
Korea Exchange Bank	11	13	1	2	27
The Cho Hengng Bank		2			2
The Commercial Bank of Korea	1	2			3
Korea First Bank	1	1	1		3
The Hanil Bank	1	3			4
Bank of Seoul and Trust Co.		2			2
Korea Development Bank		3	1		4
The Bank of Pusan		1			1
T o p l a m	14	31	6	2	53

1977 yılında çalışmaya başlayanlar

Bank of Korea		1	2		3
Korea Exchange Bank	2		9		11
The Cho Hengng Bank		2			2
The Commercial Bank of Korea		2			2
Korea First Bank	1	1			2
The Hanil Bank	1	1			2
Korea Development Bank		2			2
Bank of Seoul and Trust Co.	1	1	1		3
T o p l a m	5(x)	10	12	—	27

GENEL TOPLAM

75

(x) 5 şube, temsilcilik ve irtibat bürosu statüsünde iken şube statüsüne geçtiği için net artış 22'dir.

Kaynak : Euromoney, April 1977, Korea Survey

Tablo 3 : Banka Gruplarının Toplam

İçindeki Yerleri (31 Aralık 1977)

DEVLET BANKALARI (*)	Şube		Krediler		Mevduat	
	Sayısı	%	(Milyon TL.)	%	(Milyon TL.)	%
İller Bankası	1	0,0	6.553	2,9	165	0,1
İstanbul Emniyet Sandığı	47	0,9	713	0,3	1.288	0,5
T.C. Ziraat Bankası	885	17,0	65.896	28,6	49.416	20,3
T. Emlak Kredi Bankası	209	4,0	8.606	3,7	8.093	3,3
T. Halk Bankası	400	7,7	12.683	5,5	8.701	3,6
T. Öğretmenler Bankası	92	1,7	1.923	0,8	3.282	1,3
T. Vakıflar Bankası	208	4,0	7.776	3,4	9.182	3,8
Denizcilik Bankası	46	0,9	2.600	1,1	1.329	0,5
Etibank	88	1,7	4.842	2,1	3.160	1,3
Sümerbank	30	0,6	6.786	3,0	1.288	0,5
Toplam	2006	38,5	118.471	51,4	85.904	35,3

ULUSAL BANKALAR

Akbank	543	10,4	19.522	8,5	31.493	12,9
Anadolu B. (**)	94	1,8	2.165	0,9	3.010	1,2
İstanbul B.	83	1,6	1.599	0,7	2.305	0,9
Pamukbank	116	2,2	2.514	1,1	2.829	1,1
Şekerbank (**)	134	2,6	2.771	1,2	3.172	1,3
T. Ticaret B.	358	6,9	8.572	3,7	12.411	5,1
T. Garanti B.	244	4,7	4.599	2,0	6.893	2,9
T. İş Bankası	834	16,0	42.833	18,6	55.395	22,8
Yapı ve Kredi B.	561	10,8	19.538	8,5	30.935	12,7
Diğer (14 Banka)	127	2,4	2.353	1,0	2.980	1,2
Toplam	3.094	59,4	106.436	46,2	151.423	62,2

YABANCI BANKALAR

Arap Türk Bankası	1	0,0	—	—	—	—
Banko di Roma	4	0,1	204	0,1	303	0,1
Holantse Bank-Üni. N.V.	2	0,0	98	0,0	163	0,1
Osmanlı Bankası	93	1,8	4.314	1,9	4.514	1,8
Uluslararası End. ve Tic. B.	9	0,2	1.101	0,4	1.230	0,5
Toplam	109	2,1	5.717	2,4	6.210	2,5
Genel Toplam	5.209	100,0	230.654	100,0	243.537	100,0

(*) Hususi Kanunlarla Kurulmuş Bankalar

(**) Anadolu Bankası Hazine ve Şekerbank KİT iştiraki olmasına karşın, T. Bankalar Birliği ayırımında «Diğer Uluslar Bankaları» içerisinde gösterilmektedir.

Not : T.C. Merkez Bankası, Devlet Yatırım B., DESİYAB, T.C. Turizm B. T. Sınai Kalkınma B., Sınai Yatırım ve Kredi B. özellikleri nedeniyle tablo dışında bırakılmıştır.

Kaynak : T. Bankalar Birliği, Bankalarımızın 1977 Sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilât, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler Yayın No. 85 ve Bankalarımızın Faaliyet Raporlarından derlenmiştir.

Not : Bu tablo İ.Ü. İşletme Fakültesi Finansal Muhasebe Kürsüsünde yürütülmekte olan «Türk Bankacılık Sistemi» araştırmasının ilk sonuçlarıdır. Araştırma ileride ayrıca yayınlanacaktır.

Tablo : 4 1974-77 Yılları Arasında Uluslararası Sermaye Piyasalarından Borçlanma Türü ve Borçlanan Ülke Grupları (Milyar \$)

	Yabancı		Toplam	Tahvil ve Krediler	
	Tahvil	Eurotahvil		Tahvil	Toplamı
Sanayileşmiş Ülkeler (22 ülke)	33	34	67	41	108
Gelişen Ülkeler (72 ülke)	4	4	8	59	67
Petrol İhraç Edenler (4 ülke)	—	—	—	2	2
Ortanın Üstü ve Yüksek Gelirli Ülkeler (25 ülke)	2	2	4	29	33
Orta ve Ortanın Altı Gelirli Ülkeler (34 ülke) (x)	2	2	4	25	29
Düşük Gelirli Ülkeler (9 ülke)	—	—	—	3	3
Merkezi Planlama ile Yönetilen Ülkeler (8 ülke)	—	—	—	10	10
Uluslararası Kuruluşlar (14 kuruluş)	17	8	25	1	26
Diğer (3 kuruluş)	1	1	2	1	3
Genel Toplam	55	47	102	112	214

Kaynak : Borrowing in International Markets, First Quarter 1976, June 1978, Document of the World Bank.

(x) Cezayir, Bolivya, Kamerun, Şili, Çin Halk C., Kolombiya, Kongo, Kosta Rika, Dominik C., Ekvator, El Salvador, Guatemala, Guyana, Honduras, Fildiş Sahilleri, Jamaika, Ürdün, Kore, Liberya, Malezya, Mauritius, Meksika, Fas, Nikaragua, Nijerya, Yeni Gine, Peru, Filipinler, Senegal, Sudan, Tayland, Tunus, TÜRKİYE, Zambia (34 ülke). Tahvil ve krediler toplamı olan 29 milyar \$'ın 11 milyar \$'ını (% 38) Meksika almıştır. 7 ülkenin aldığı krediler toplamı ise şöyledir: Cezayir 2 milyar \$, Kore 2 milyar \$, Filipinler 2 milyar \$, Çin Halk Cumhuriyeti 1 milyar \$, Malezya 1 milyar \$, Fas 1 milyar \$, Peru 1 milyar \$. Bu 7 ülke ve Meksika'nın aldığı kredilerin, toplama oranı % 73'tür.

Tablo : 5 Türkiye'nin Uluslararası Para Piyasalarından 1973 - 1978 Döneminde Borçlanması

EUROKREDİ BORÇLANMASI

Tarih	Borç Alan	Krediyi Yöneten	Tutar (Milyon \$)	Vade (Yıl)	Faiz (%)	Açıklama
Nisan 1973	Suni ve Sente-Citicorp Int. tük Elyaf San. Bank Ltd. SASA, (Akbank)	Industrial Bank of Japan Ltd.	15,3	5	e.e	Üretim hattı genişletilmesi için.
Haziran 1973	T.S.K.B.	Industrial Bank of Japan Ltd.	5,0	8,5	e.e	Türkiye'de özel kesim yatırımlarının finansmanı için; IFIC ile ortaklaşa verilmiştir.
Temmuz 1975	T.S.K.B.	International Finance Corp.; Libyan Arab Bank Ltd. Foreign Bank; UBAF Ltd.	20,0	5	+1,875	Ek 5 milyon \$ International Finance Corp. (IFC) tarafından verilmiştir.
Ekim 1975	Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. BOTAS	Merrill Lynch Int. Bank Ltd.; Bankers Trust Co.; Barclays Bank Int. Ltd.; Chemical Bank; Westdeutsche Landesbank Girozentrale; First Chicago Ltd.; Bank for Foreign Trade of the USSR; Int. Energy Bank Ltd.; Libyan Arab Foreign Bank.	150,0	5	+1,500	Türkiye Irak boru hattı finansmanı için; 2,5 yıl ödemeksiz süre; taahhüt komisyonu (commitment fee) % 3/4, katılım komisyonu (participation fee) 1,0 mily. \$, 2,0 mily. \$, 5,0 mily. \$, 8,0 mily. \$ ve 15,0 mily. \$ sağlayanlar için sırasıyla % 5/8 %3/4, %7/8, %1, %1,1/8'dir.
			<u>20,3</u>			
			<u>170,0</u>			

Tablo 5'in devamı
Haziran 1976 I.S.K.B.

1976	Devlet Yatırım Bankası	Citibank N.A.; Compagnie Financiere de la Deutsche Bank A.G.; Societe-Generale de Banque S.A. Chase Manhattan Ltd.; Chemical Bank. Citicorp Int. Group; Manufacturers Hanover Ltd.; Morgan Guaranty Trust Co.	20.0 150.0	5 5	+1.750 +1.750	Ödemesiz süre 3 yıl; katılm komisyonu % 1/2
1977	Petrol Ofisi	Wells Fargo Bank; Bank of America NT and SA.; Citibank NA; Bank Saderat Iran; Manufacturers Hanover Trust Co.; Security Pacific Nat. Bank.	170.0 150.0	e.e e.e	e.e	
Kasım 1977	Koç Holding (2) Arçelik A.Ş., Otosan A.Ş.	Citibank, Morgan Guaranty; Inter Union Bank, Societe General; Royal Bank of Canada; Riggs National Bank;	20.0	5	+2.0	Ödemesiz süre 2 yıl; taahhüt komisyonu % 3/4
Eylül 1978	T.C. Merkez (3) Bankası	Bank de Paris et de Pays; Bas Bank of Lebanon and Kuveyt Libyan Arab Foreign Bank; Arab African Int. Bank Cairo; Citicorp Int. Group; Gulf-International Bank B.S.C.; AI UBAF Group.	170.0 100.0	5	(ilk iki yıl + 3/4. sonraki 3 yıl 7/8)	Ödemesiz süre 2 yıl; taahhüt komisyonu % 1/2
			100.0 630.3			

Tablo 5'in devamı

EUROTAHVİL BORÇLANMASI

Tarih	Borçlanan	Teklif Fiyatı	Tutarı (milyan \$)	Vade
Mayıs 1976	Türkiye Petrolleri A. O.	99 1/2 (9.08)	23.8 (7 mily. K.D)	Mayıs 15, 1986

(1) Libor (London Interbank Offered Rate) üzerine eklenecek üste (spread).

(2) Koç Holding Kredi İzahnamesi. Bu krediye ilişkin bilgi Dünya Bankası'nın aşağıdaki yayınlarında yer almamıştır.

(3) Kredi ilanı uEromoney Ekim 1978 sayısında yapılmıştır. Bilgiler bu kaynaktan ve Arap - Türk Bankasından elde edilmiştir. Arap - Türk Bankası bu krediye 1 milyon \$ ile katılmıştır.

Kaynak : Borrowing in International Markets, EC - 181 Supplement, EC-181/762, EC-181/771.

Document of the World Bank

Tablo 6 : T.C. Merkez Bankası Yurt İçi Varlıklarının Dağılımı (milyon TL.)

	31.12.1976	31.12.1977	22.9.1978
REESKONT VE SENET ÜZERİNE AVANS	68.747,2	114.812,4	138.419,0
A—Hazine Kefaletini Haiz Bonolar	35.636,5	62.654,3	88.679,9
a) Katma Bütçeli İdareler	7.000,0	14.150,0	22.200,0
b) İktisadi Devlet Teşekkülleri	28.633,5	47.704,3	66.479,9
B—Ticari Senetler	30.393,1	47.994,7	42.711,2
a) İktisadi Devlet Teşekkülleri	879,8	746,5	250,7
b) Özel Sektör Senetleri	29.513,3	47.248,2	42.460,5
C—Ziraî Senetler	2.717,6	3.963,4	7.028,0
a) T.C. Ziraat Bankası'nca İbrâz Edilen Senetler	2.535,2	3.501,4	6.398,3
b) Diğer Bankalarca İbrâz Edilen Senetler	182,4	462,0	629,7
DİĞER AVANSLAR	41.545,9	74.028,7	80.698,7
A—Hazineye Kısa Vadeli Avans	21.739,2	45.178,2	49.818,3
B—Tahvil Üzerine Avans	6.233,2	15.362,7	14.911,2
a) Resmî Bankalara	5.604,7	13.310,4	13.663,7
b) Özel Bankalara	628,5	2.052,3	1.247,5
C—Diğer	13.573,5	13.487,8	15.968,9
TAHVİLLER CÜZDANI	62,9	61,3	60,8
A—Devlet Tahvilleri	59,8	59,8	59,8
B—Diğer	3,1	1,5	1,0
Toplam	110.356,0	188.902,4	219.178,5

Kaynak : T.C. Merkez Bankası Aylık Bültenleri ve Resmî Gazete

Tablo 7 : Bankalarımızdaki Çalışma Verimi ile İlgili Bazı Göstergeler (1977)

Banka Grupları	Şube Başına Mevduat (milyon TL.)	Çalışanlar Toplamı (kişi)	Şube Başına Çalışanlar (kişi)	Şube Başına Giderler (milyon TL.)	Çalışana Düşen Giderler (bin TL.)
DEVLET BANKALARI					
T.C. Ziraat Bankası	55,8	27.323	31	8,8	281,9
Diğer Devlet Bankaları (*)	32,5	26.157	23	12,4	531,9
ULUSAL BANKALAR					
T. İş Bankası	66,4	18.200	22	8,2	376,8
Diğer Ulusal Bankalar (**)	43,6	36.666	17	4,4	257,2
Küçük Ulusal Bankalar (14 banka)	23,5	1.814	14	2,8	194,6
YABANCI BANKALAR					
(5 banka)	57,0	2.154	20	8,6	435,9

(*) Tablo 3'de yer alan T.C. Ziraat Bankası dışında kalan 9 banka

(**) Akbank, Anadolu B., İstanbul., Pamukbank., Şekerbank, T. Ticaret B., T. Garanti B., Yapı ve Kredi B. (8 banka)

Kaynak : T. Bankalar Birliği, Bankalarımızın 1977 sonu Bilanço Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilât, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler, Yayın No. 85'den derlenmiştir.

Tablo 6 : Türkiye'de Ziraat, Mesleki, İpotek Mukabili

Kredi Veren Bankaların 1977 Yılı sonunda
Kredilerinin Durumu (Milyon K.)

A) Ziraat Kredi Veren Bankalar	Ziraat Kredileri	Ziraat Kredilerinin Toplam Kredilere Oranı (%)	Ticari Krediler	Ticari Kredilerin Toplam Kredilere Oranı (%)	Toplam Krediler
	T.C.Ziraat Bankası	54.158	82,2	11.736	17,8
Şekerbank	311	11,2	2.459	86,8	2.770
Diğer(3 Banka)	64	13,0	430	87,0	494
TOPLAM	54.533	78,8	14.627	21,2	69.160
B) Mesleki Kredi Veren Banka	Mesleki Krediler	Mesleki Kredilerin Toplam Kredilere Oranı (%)	Ticari Krediler	Ticari Kredilerin Toplam Kredilere Oranı (%)	Toplam Krediler
	T.Halk Bankası	9.516	75,0	3.167	25,0
C) İpotek Mukabili Kredi Veren Bankalar	İpotek Mukabili Krediler	İpotek Muk.Kredilerin Toplam Kredilere Oranı (%)	Ticari Krediler	Ticari Kredilerin Toplam Kredilere Oranı (%)	Toplam Krediler
	T.Emlâk Kredi B.	4.985	57,9	3.620	42,1
T.C.Turizm B.	738	100,0	-	-	738
İstanbul Emniyet Sandığı	692	97,1	21	2,9	713
Denizcilik B.	420	16,2	180	3,8	600
Diğer(2 banka)	60	0,6	639	99,4	699
TOPLAM	6.895	30,8	4.460	69,2	22.355

(*) Bu banka T.Bankalar Birliği ayırımında gösterilmesine karşın, bir KİT iştirakidir.

(**) Egebank, T.Bağcılar B., T.Tutuncular B. (3 Ulusal Banka)

(***) T.Öğretmenler B., T.Vakıflar B. (2 Devlet Bankası)

Kaynak : T.Bankalar Birliği, Bankalarımızın 1977 Sonu Bilanço, Kar ve Zarar Hesapları, Teşkilât, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler, yayın No.85'den derlenmiştir.

Tablo : 9 9 Ulusal Banka'nın 1977 Yılı Sonunda Kredilerinin Dağılımı ve İştirakleri (Milyon TL.)

Banka	Kredi Toplamı (1)	İştiraklere Tahsis Edilen Kredi (2)	İştiraklere Yatırılan Sermaye	İştirak Kredilerinin Kredi Topl. Oranı % (2)/(1)
Akbank	19.522	499	1.230	2,6
Anadolu B.	2.165	21	59	0,1
İstanbul B.	1.599	322	164	20,1
Pamukbank	2.514	402	118	16,0
Şekerbank	2.771	546	132	19,7
T. Ticaret B.	8.572	5	258	0,1
T. Garanti B.	4.599	EE	421	EE
T. İş Bankası	42.833	6.653	2.273	15,5
Yapı ve Kredi Bankası	19.538	EE	660	EE
T o p l a m (*)	79.976	8.448	4.234	10,5

(*) Toplamlara T. Garanti B. ve Yapı ve Kredi B. dahil edilmemiştir.

Kaynak : 9 Ulusal Bankanın 1977 yılı Faaliyet Raporları.

N o t : Yukarıda belirtilen iştiraklere Tahsis Edilen Krediler Tutarları bankaların faaliyet raporlarında belirtilen rakamlardır. Ancak sonuçlarının burada açıklanması mümkün olmayan araştırmalarımız, bu tutarların daha yüksek olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

N o t : Bu tablo İ.Ü. İşletme Fakültesi Finansal Muhasebe Kürsüsünde yürütülmekte olan «Türk Bankacılık Sistemi» araştırmasının ilk sonuçlarıdır.

Tablo : 10 Beş Ulusal Bankanın 1978 Mart'ında Yapılan Son Ortaklar Genel Kurulundaki Oy Dağılımı

Banka	Toplam Oy Sayısı	Bankanın Toplam Mevduatının 23 Ulusal Bankanın Toplam Mevduatına Oranı (%)	Tek Kişi ya da Ailenin Temsil Ettiği Oyların Toplam Oy Sayısına Oranı (%)
A	200.000	1,5	81,6
B	400.000	1,9	80,0
C	600.000	20,8	73,1
D	2.500.000	8,2	60,9
E	600.000	20,4	28,6

52,8

Kaynak : Bankaların 1978 Mart'ında yapılan Ortaklar Genel Kurulundaki «Hazerun Cetvel»leri.

Tablo : 11 Bankalarımızın Faaliyet Maliyetleriyle İlgili Bazı Göstergeler (1977)

Göstergeler	Devlet Bankaları (7 banka) (x)	Ulusal Bankalar (23 banka)	Yabancı Bankalar (5 banka)	Bütün Bankalar (35 banka)
Alınan Faiz ve Komisyonlar/ Toplam Krediler	11,1	14,7	15,1	13,0
Verilen Faiz ve Komisyonlar/ Toplam Mevduat	7,1	4,3	5,9	5,3
Personel Gid./T. Mevduat	4,8	4,6	5,4	4,7
Toplam Gid./T. Mevduat	15,0	11,0	15,1	12,5
Topl. Hasılat/T. Mevduat	16,8	12,1	16,7	13,8
Vergi Öncesi Kâr/T. Mevduat	1,8	1,1	1,6	1,3
Vergi Öncesi Kâr/Ödenmiş Sermaye ve İhtiyatlar Topl. (Alınan Faiz ve Komisyon - Verilen Faiz ve Komisyon)	23,5	29,7	35,3	26,7
Milyon TL.	5.894	9.282	494	15.670
Kâr (Milyon TL.)	1.369	1.717	97	3.183
Personel Masrafları (Milyon TL.)	3.809	7.007	336	11.152

Kaynak : T. Bankalar Birliği, Bankalarımızın 1977 sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilât, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler, Yayın No. 85'den derlenmiştir.

(*) Tablo : 3'de yer alan bankalardan Denizcilik B., Etibank ve Sümerbank, bilanço ve kâr-zarar hesaplarının bankacılık dışı faaliyetleri de kapsamı nedeniyle hesapların dışında bırakılmışlardır.

N o t : Bu tablo İ. Ü. İşletme Fakültesi Finansal Muha-sebe Kürsüsünde yürütülen «Türk Bankacılık Sistemi» araştırmasının ilk sonuçlarıdır.

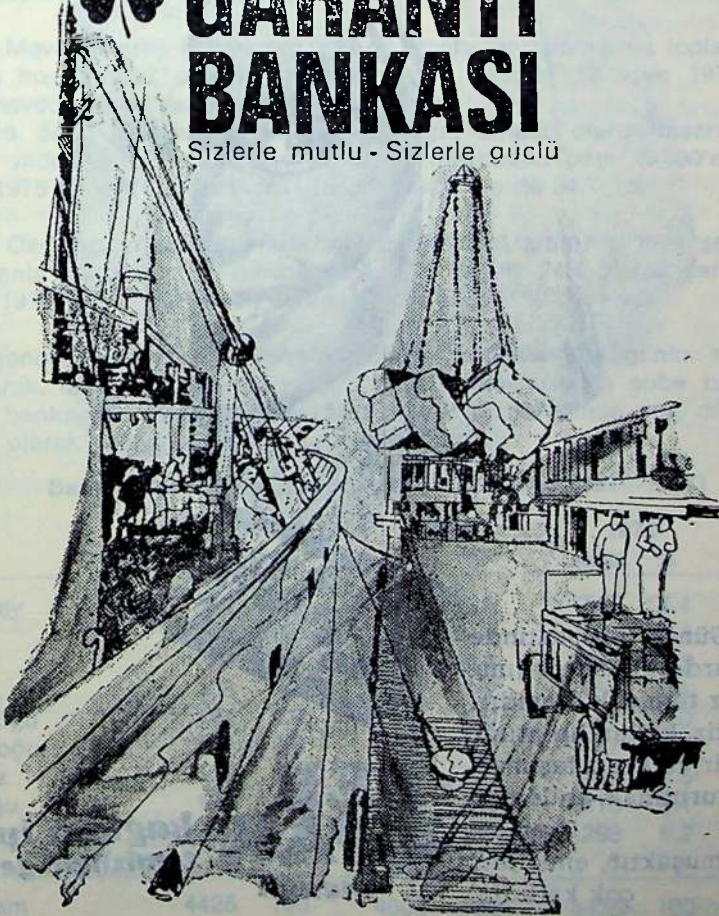
ithalat ihracat kambiyo
sorunlarınıza çözüm

Dış ülkelerdeki temsilcilikler
ve muhabirleri,
(ZÜRICH, STUTTGART Temsilcilikleri ve
dünyanın her yerinde 250 muhabir)
Dış Ticaret konusunda tecrübeli personeli,
Modern bankacılık olanaklarıyla

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI

Sizlerle mutlu - Sizlerle güçlü

el yüz silgisi

Günün her saatinde
her yerde kullanacağınız
bir temizlik aracıdır.
Pratiktir, kullanılıp atılır.

Kir, mikrop taşımaz.
Yıkamak, kurutmak, ütölemek
istememez.

Yumuşaktır, emicidir,
çok katlıdır.

**SEL
PAK**
mendil

kağıdın ipeği
temizliğin gereği

Bölgeler itibarıyla mevduat

Şükran OKUR

1977 yılında bankacılık sistemimizdeki ve ticaret bankalarındaki şubeler ve mevduat yönünden gelişmeler ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir :

1 — Yurdumuzda, 16 özel yasalarla kurulmuş banka, 5 yabancı banka, 23 özel ticaret bankası olmak üzere toplam 44 banka vardır.

2 — Şube sayısı toplamı 5238'dir. Bunun 3094 adedi yani % 59'u özel ticaret bankalarına aittir. Bir önceki yıla oranla toplam şube sayısı % 8.3, ticaret bankaları şube sayısı % 8.1 artmıştır.

3 — 243.5 milyar lirayı bulan toplam mevduat içinde özel ticaret bankalarının payı 151.4 milyar liradır. Kalan 86 milyar Devlet bankalarında, 6 milyar lira da yabancı bankalarda toplanmıştır.

4 — Mevduat artış hızı geçen yıllara oranla yavaşlamış ve toplam mevduattaki artış hızı % 25.7 olarak gerçekleşmiştir. Halbuki 1975 ve 1976 yıllarında toplam mevduat artış hızı % 45 ve % 30.3 idi.

Ayrıca, önü alınamayan enflasyonun doğal sonucu olarak tasarruf mevduatı içinde 1 yıldan fazla vadeli (bir yıl dahil) mevduatın payı % 30'a düşmüştür. Bu pay 1975 ve 1976 yıllarında sırasıyla % 36 ve % 34.7 idi.

5 — Özel ticaret bankalarında toplam mevduat artış hızı aynı şekilde geçen yıllara oranla yavaşlamış ve mevduattaki artış hızı % 24.4 olarak gerçekleşmiştir. 1975 ve 1976 yıllarında bu hız sırasıyla % 51.4 ve % 34.4 idi.

Bu genel açıklamalardan sonra Türkiye Bankalar Birliği'nin Yayınlarından yararlanarak, bölgeler itibarıyla şube adetleri, mevduat ve şube başına düşen mevduat bankacılık sisteminde ve özel ticaret bankalarında son dört yıl içinde kantitatif olarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Banka Şubelerinin Bölgelerarası Dağılımı (1974-1977)

Bölgeler	1974		1975		1976		1977	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Orta Kuzey	683	15.4	699	15.2	747	15.4	812	15.5
Ege	840	19.0	895	19.4	938	19.4	1022	19.5
Marmara	1343	30.4	1374	29.8	1393	28.8	1466	28.0
Akdeniz	408	9.2	422	9.2	454	9.4	496	9.5
Kuzey Doğu	127	2.9	136	3.0	147	3.0	164	3.1
Güney Doğu	159	3.6	165	3.6	177	3.7	200	3.8
Karadeniz	416	9.4	437	9.5	462	9.6	508	9.7
Orta Doğu	180	4.1	189	4.1	213	4.4	228	4.4
Orta Güney	266	6.0	282	6.1	298	6.2	335	6.4
Kıbrıs	3	0.1	6	0.1	6	0.1	7	0.1
Toplam	4425	100	4605	100	4835	100	5238	100

Marmara bölgesi, şube adedi en yoğun olan bölgedir. Banka şubelerinin 1/3'ünü kapsamaktadır.

Son iki yılda sayısal olarak şube adedi artışı, en fazla 84 şube ile Ege bölgesinde, ikinci ve üçüncü olarak 73 şube ile Marmara, 65 şube ile Orta Kuzey bölgesinde olmuştur. Kıbrıs'tan sonra en az şube adedi artışı 37 şube ile Orta Güney bölgesinde görülmektedir.

Yine son iki yılda bölgelerdeki şube adetlerinin toplam şube adetleri içindeki payı Marmara bölgesinde % 0.2 oranında azalırken, Orta Doğu bölgesi ve Kıbrıs aynı oranı korumakta, yalnız Orta Güney bölgesinde % 0.2 bir artış görülmekte olup diğer bölgelerde bu artış oranının % 0.1 olduğu izlenmektedir.

Sınai yatırımların büyük ölçüde kısa vadeli kredilerle realize edildiği ülkemizde, bankalar kaynak yaratma açısından, doğal olarak şube sayılarını arttırmaya devam edeceklerdir.

Özel Ticaret Bankaları Şubelerinin Bölgelerarası Dağılımı (1974-1977)

Bölgeler	1974		1975		1976		1977	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Orta Kuzey	380	14.7	387	14.3	422	14.7	453	14.6
Ege	495	19.1	539	19.9	569	19.9	621	20.1
Marmara	944	36.5	967	35.6	972	34.0	1018	32.9
Akdeniz	234	9.1	246	9.1	269	9.4	288	9.3
Kuzey Doğu	47	1.8	52	1.9	59	2.1	69	2.2
Güney Doğu	47	1.8	52	1.9	58	2.0	72	2.3
Karadeniz	212	8.2	230	8.5	245	8.6	276	8.9
Orta Doğu	79	3.1	85	3.1	99	3.5	109	3.5
Orta Güney	145	5.6	155	5.7	167	5.8	185	6.0
Kıbrıs	2	0.1	2	0.1	2	0.1	3	0.1
Toplam	2585	100	2715	100	2862	100	3094	100

Özel ticaret bankaları açısından da şube adedi en yoğun olan bölge Marmara bölgesidir. Bu bölgeyi Ege ve Orta Kuzey bölgesi izlemektedir.

Sayısal olarak şube adedi artışlarını incelediğimizde Ege bölgesi 52 şube ile ilk sırayı almakta, bunu 46 şube ile Marmara, 31 şube ile Orta Kuzey ve Karadeniz bölgeleri izlemektedir. En az artış 10 şube ile Kuzey Doğu ve Orta Doğu bölgelerinde görülmektedir.

Banka Sisişemnde
Mevduatın Bölgelelerarası Dağılımı (1974-1977)
(milyon TL.)

Bölgeler	1974		1975		1976		1977	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
Orta Kuzey	23.106	22.5	32.780	22.0	39.930	20.6	49.679	20.4
Ege	14.526	14.1	19.492	13.1	24.115	12.4	31.371	12.9
Marmara	38.269	37.3	59.502	40.0	83.042	42.9	100.859	41.4
Akdeniz	7.538	7.4	11.472	7.7	15.638	8.0	20.556	8.4
Kuzey Doğu	1.843	1.9	2.471	1.7	3.129	1.6	4.228	1.7
Güney Doğu	1.428	1.4	1.946	1.3	2.538	1.3	3.772	1.6
Karadeniz	7.409	7.2	10.130	6.8	12.010	6.2	16.123	6.6
Orta Doğu	3.398	3.3	4.356	2.9	4.937	2.6	6.232	2.6
Orta Güney	4.584	4.5	6.100	4.1	7.418	3.8	9.640	4.0
Kıbrıs	352	0.3	500	0.3	1.028	0.5	1.077	0.4
Toplam	102.553	100	148.749	100	193.785	100	243.537	100

1977 yılı sonunda, mevduat hacmi 49.752 milyon TL. artış kaydederek 243.5 milyar TL. ya ulaşmıştır. Mevduat artış hızı geçen yıllara kıyasla düşmektedir.

Mevduatın son üç yıldaki artış hızı sırasıyla % 45, % 30 ve % 25'tir. Marmara bölgesi mevduatın ortalama % 40'ını, ikinci olarak Orta Kuzey bölgesi mevduatın ortalama % 20'sini toplamakta, mevduatın % 40'ı ise diğer bölgelerce toplanmaktadır. Orta Kuzey bölgesindeki payın yüksek olması bu bölgede resmî mevduatın toplam mevduat içinde önemli bir yer tutmasından ileri gelmektedir.

1977 yılında bir önceki yıla göre mevduatı yükselen ilk dört bölge sırasıyla Ege, Akdeniz, Karadeniz ve Güney Doğu bölgeleridir. Güney Doğu bölgesinde, kıyı bölgeleri yanında bir mevduat potansiyelinden söz edilebilir.

1974-1977 yılları arasında mevduatın bölgeler arası dağılımında çok belirgin bir değişiklik olmamıştır. Yalnız son iki yılda, Orta Kuzey bölgesinin mevduat hacmi içindeki payı düşerken (% 22 den % 20'ye) Akdeniz bölgesi hariçindeki diğer bölgelerin payı aşağı yukarı aynı kalmıştır.

Bankacılık Sisteminde Mevduatın
Bölgeler İtibariyle Artış Hızları (%) (1975-1977)

	1975	1976	1977
Orta Kuzey	41.9	21.8	24.4
Ege	34.2	23.7	30.1
Marmara	55.5	39.9	21.5
Akdeniz	52.2	36.3	31.4
Kuzey Doğu	27.2	26.6	35.1
Güney Doğu	36.3	30.4	48.6
Karadeniz	36.7	18.6	34.2
Orta Doğu	28.2	13.3	26.2
Orta Güney	33.1	21.6	30.0
Kıbrıs	42.0	105.6	4.8

1975 ve 1976 yıllarında mevduat artış hızına göre yapılan sıralamada Marmara bölgesi artış hızı en yüksek bölge iken 1977 yılında artış hızı 9. sıraya düşmüştür. Buna mukabil Güney Doğu bölgesi birinci sıraya, Kuzey Doğu bölgesi ise ikinci sıraya yükselmiştir.

**Özel Ticaret Bankalarında Mevduatın
Bölgelerarası Dağılımı (1974 - 1977)
(milyon TL.)**

Bölgeler	1974		1975		1976		1977	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
Orta Kuzey	10.453	17.5	15.116	16.7	17.424	14.3	23.908	15.8
Ege	8.367	14.0	11.575	12.8	14.468	11.9	18.670	12.3
Marmara	26.954	45.1	43.565	48.1	63.532	52.2	75.147	49.6
Akdeniz	4.596	7.7	7.458	8.2	10.809	8.9	13.466	8.9
Kuzey Doğu	878	1.5	1.163	1.3	1.389	1.2	1.812	1.2
Güney Doğu	549	0.9	848	0.9	1.111	0.9	1.667	1.1
Karadeniz	3.863	6.5	5.333	5.9	6.256	5.1	8.379	5.5
Orta Doğu	1.429	2.4	1.845	2.0	2.076	1.7	2.640	1.7
Orta Güney	2.450	4.1	3.325	3.7	4.152	3.4	5.283	3.5
Kıbrıs	217	0.4	330	0.4	489	0.4	453	0.3
Toplam	59.796	100	90.558	100	121.706	100	151.425	100

1977 yılında toplam mevduatın % 62.2'si özel ticaret bankaları tarafından toplanmıştır. Bu oran 1974, 1975 ve 1976 yıllarında sırası ile % 58.3, 60.9 ve 62.8'dir. Özel ticaret bankaları, tasarruf mevduatının ortalama % 61'ini toplamaktadır.

Ele aldığımız dönemde, mevduatın özel ticaret bankaları bölgelerarası dağılımında, aşağıdaki değişiklikler izlenmiştir:

Banka sistemindeki mevduatın bölgelerarası dağılımına paralel olarak özel ticaret bankaları bölgelerarası dağılımında da çok önemli değişiklik olmamıştır. Son iki yılda Marmara bölgesinin toplama oranla payı % 2.6 düşerken Orta Kuzey, Ege ve Karadeniz bölgelerinin payı artmıştır, diğer bölgeler paylarını muhafaza etmişlerdir.

**Özel Ticaret Bankalarında
Mevduatın Artış Hızları (%)**

	1975	1976	1977
Orta Kuzey	44.6	15.3	37.2
Ege	38.3	25.0	29.0
Marmara	61.4	45.8	18.3
Akdeniz	62.3	44.9	24.6
Kuzey Doğu	32.5	19.4	30.5
Güney Doğu	54.5	31.0	50.0
Karadeniz	38.1	17.3	33.9
Orta Doğu	29.1	12.5	27.2
Orta Güney	35.7	24.9	27.2

1977 yılında mevduat artış hızı, banka sistemine paralel olarak en yüksek bölge Güney Doğu bölgesi, en düşük bölge Marmara bölgesidir. Halbuki önceki yıllarda Marmara bölgesi artış hızı en yüksek bölgemiz idi.

Yurdumuzda banka şubelerinin sayısı son üç yılda ortalama % 6 artış göstermiştir. Önümüzdeki yıllarda da artışın süreceleceği doğaldır. Fakat, sürekli enflasyon içinde durgunluk diye adlandırılan bu darboğazda mevduat artış hızı için aynı tahmini ileri süremeyeceğiz.

Piyasa konjonktürünün küçük mevduatı kaçıran bu devresinde tahvil piyasasındaki canlanma, fiyatlar genel seviyesindeki sürekli yükseliş, piyasada hissedilen para darlığı, kredi arzının kısılması, altına düşkünlük gibi olgularla mevduatın nasıl etkileneceği ve bölgeler arası dağılımı zaman içinde görülecektir.

Ülkemizin tek
"TAM HİZMET" sunan
Sermaye Piyasası Kuruluşu

MEBAN

Meban, tasarruflarını verimli, güvenilir kaynaklara yatırmak isteyenlere, finansman ve sermaye ihtiyaçları bulunan sınıfl, ticarî kuruluşlara çağdaş yöntemlerle yardımcı olan yurdumuzda, kendi alanında "Tam Hizmet" sunan tek kuruluştur.

Meban'ın tasarruf sahiplerine sunduğu hizmetler:

- Tasarruflarını bir menkul değere yatırmayı düşünenlere en yüksek kârı sağlayan çeşitli öneriler sunmak.
- Elinizdeki Hisse senetlerini ve tahvilleri satmak, satın almak, değiştirmek.
- Hisse senedi ve tahvil piyasası hakkında tam ve geçekçi bilgi vermek, ücretsiz danışmanlık yapmak.
- Portföy işletme sistemimizle, sahip olduğunuz nakit ve menkul değerlere en yüksek verimi sağlamak.

Meban'ın kuruluşlara sunduğu hizmetler:

- Sınal ve ticarî kuruluşlara, hisse senedi ve tahvil ihraçlarında yardımcı olmak, bunları pazarlamak, gerektiğinde satışlarını garanti etmek.
- Finansman danışmanlığı yapmak.
- Portföy analizi yaparak, menkul değerlerinin verimlilik, güven ve likidite açısından bilimsel değerlendirmesini yapmak.
- Şirketlerin hisse senetlerinin bugünkü gerçek değerlerini saptamak.
- Şirket birleşmelerinde yardımcı olmak.
- Yurt içinden ve dışından finansman sağlamak.

MEBAN

MENKUL DEĞERLER BANKERLİK ve FİNANSMAN A.Ş.

İstiklâl Cad. Odakule İş Merkezi, Kat: 17

Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 44 28 36 - 45 17 65

Sermaye Piyasası

Nerededir, Nereye Gidiyor ?..

(1978 Yılında Hisse Senedi Verimliliği)

Doç. Dr. Üna: BOZKURT

* 1978 yılının son ayında, sermaye piyasasının hisse senedi kesiminde yıl ortasında başlayan durgunluk devam etmekle birlikte, Aralık ayının sonuna doğru bazı hisse senetlerinin fiyatlarındaki artış sonucu fiyat indeksi geçen aya göre % 1.02 artarak 141.58 olmuştur. Ay içinde 11 hisse senedinin fiyatı yükselme, 13 hisse senedinin fiyatı düşme göstermiş, 21 hisse senedinin fiyatında ise herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Fiyat artışlarında bazı işletmelerin 1978 yılı kâr durumu hakkında piyasaya bilgilerin gelmesi ve her zaman olduğu gibi sermaye arttırmalarıyla ilgili beklentiler etkili olmuştur.

Fiyatların ayın son günlerinde bir değişme göstermesine karşılık, geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında hisse senedi piyasasının içinde bulunduğu durgunluk döneminden henüz kurtulamadığı anlaşılmaktadır. Örneğin Ocak 1978'e göre fiyat indeksinde % 0,4'lük bir düşme olmuştur. Halbuki, 1977 yılının Aralık ayında hisse senedi fiyatlarında o yılın Ocak ayına kıyasla % 19'lük bir artış olmuştur.

Hisse senedi piyasasının içinde bulunduğu durgunluğun nedenleri, bugüne kadar yayınlanan çeşitli sayılarımızda incelenmişti. Sorunun düşündürücü yanı, tüm bu olumsuz gelişmelere karşın ilgili çevrelerde; özellikle hükümet çevrelerinde herhangi bir girişimin yapılmamış olmasıdır. 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yurtiçi tasarrufların % 18 oranında arttırılması öngörülen hedefin, sermaye piyasası düzenlenmeksizin sadece ve sadece bankacılık kesiminde yapılan düzenlemelerle gerçekleştirilemeyeceği önceki plân dönemlerinde görülmüştür.

★ Türkiye'de tüm malî sektörde olduğu gibi sermaye piyasasının hisse senedi ve tahvil kesimleri arasında bir bağ olmadığı gerçektir. Her iki kesim birer ayrı piyasa olarak gelişmiştir. Normal olarak gelişmiş bir sermaye piyasasında yatırımcıların beklentileri, ekonomik, politik ve sosyal gelişmeler menkul değerleri az çok aynı yönde etkileyebilir. Halbuki ülkemizde bir kesim (hisse senedi kesimi) durgunluk hatta gerileme dönemi içinde bulunurken diğer kesim (tahvil piyasası), çok daha canlı bir dönem geçirmektedir. Şüphesiz bu durumda menkul değer yatırımı sayılan finansal varlık türünün az sayıda olması, tahvillerin her an paraya çevrilebilir olma özelliği ve getirilerinin daha yüksek olması gibi nedenler etkili olmaktadır.

★ Aralık ayında birincil tahvil piyasasındaki gelişmeler şu şekildedir. Bu yazının yazıldığı 25 Aralık 1978 tarihine kadar 7 şirket toplam 224 milyon TL. değerinde tahvil ihraç etmiştir. Tahvil ihraç eden şirketler aşağıda gösterilmiştir.

sermaye piyasasında bilirkışı

mentas

tasarruflarınızı en kârlı gelir kaynağınız yapar

Satın alınmak istenen tahvil ve hisse senetlerinin en kârlı seçimi, önce tecrübeyle, sonra da piyasa hareketlerini anında izlemeyi ve doğru yorumlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

Kuruluşların, tahvil ve hisse senetlerinin ihraç başarısı ise, sermaye piyasasında uzmanlığı, geniş bir tanıtımı ve önemle, iyi bir pazarlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

KURULUŞLAR:

- * Çıkaracağınız tahvil ve hisse senetlerinin organizasyonunu yapar, gerekirse tamamını satın alırız.
- * İhraç edeceğimiz tahvillerin plasmanı ile ilgili tüm işlemleri gerçekleştirir ve yürütürüz.

TASARRUF SAHİPLERİ:

- * Tasarruflarınızı yönlendirmek istediğiniz menkul değerlere ilişkin en ayrıntılı bilgiyi verir, öneriler sunar, en kârlı alımı yapmanızı sağlarız.
- * Tahvil faizlerinizi ve hisse senedi temettü kuponlarınızı vadesine 15 gün kala aynen öderiz. Tahvil faizlerinizi vadesine enaz bir ay kala cüz'i bir indirimle satın alırız.
- * İsterseniz, portföyünüzü yönetir ve ücretsiz saklarız.
- * Satacağınız ya da satın alacağınız her kıymetin gerçek borsa rayicini, şirketimiz merkezindeki elektronik cihazlardan izleyebilirsiniz.
- * Satacağınız ve satın alacağınız her kıymet yerinizde teslim alır, yerinizde teslim ederiz.
- * Haftada iki gün alış ve satış fiyat bülteni yayınlamaktayız. Adresinizi bildirirseniz hemen göndeririz.
- * Tecrübeli kadromuzla, ücretsiz, yatırım danışmanlığı için her an emrinizdeyiz.

"Sermaye piyasasında bilirkışı,,

mentas

menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü caddesi No.70 Kat 2 Taksim - İSTANBUL
Telefon: 45 55 29 - 49 99 27 - 45 66 14 - 44 85 57 - 49 34 38

ALTIN REKLAM

— Acar Holding A.Ş.	9 Mil. TL.
— Akayteks Dok. ve Emp. A.Ş.	25 » »
— Alpa Day. Tok. Mam. Paz. A.Ş.	10 » »
— Arılı Plastik A.Ş.	5 » »
— Asil Çelik San. ve Tic. A.Ş.	100 » »
— Grundig Cihan Elok. A.Ş.	25 » »
— Narin Mensucat Fabrikası A.Ş.	50 » »
	<hr/>
	224 » »

Böylece yıl içinde ihraç edilen tahvillerin değeri, geçen yıla kıyasla % 37,2 artarak 1.920 milyon TL.'ya ulaşmış bulunmaktadır (Tablo - 1).

Tablo - 1

ÖZEL SEKTÖR TAHVİL İHRAÇLARI
(Milyon TL.)

Aylar	1977	1978
Ocak	43	61,5
Şubat	21	87
Mart	18	48,5
Nisan	35	25
Mayıs	40	13,5
Haziran	79,5	278
Temmuz	87	217
Ağustos	240,5	40
Eylül	202,5	438
Ekim	240,8	248,8
Kasım	97	250
Aralık	278,5	224
	<hr/>	<hr/>
Toplam	1.382,5	1.921,8

İkinci tahvil piyasasında canlılık halen devam etmektedir. Bu kesimde her an paraya çevrilebilir tahvillerin yanı sıra son 2-3 aylık bir uygulama ile tahvillerin getirileri, aracı kuruluşlar tarafından normal faiz hadlerinin daha üstüne çıkarılmış bulunmaktadır. Bu uygulama ile her an paraya çevrilebilir nitelikte bir tahvili satın almak isteyen yatırımcı, tahvili bir yıl süre ile paraya çevirmeyeceğine dair bir taahhütnameyi aracı kuruluşa vererek % 24 (net), iki yıl süre için aynı taahhüdü vererek % 30 (net) getiri sağlayabilmektedir.

★ Daha önceki yıllarda olduğu gibi, 1978 yılında hisse senedi yatırımlarının verimliliği ile ilgili bir incelemeyi aşağıda sunmaktayız;

Yıl içinde hisse senetlerinin değer artışı ile sağlanan prim ve dağıtılan net kâr payı toplamının, yıl başındaki hisse senedi pazar değerine bölünmesi suretiyle elde edilen verimlilik oranları Tablo 2'de gösterilmiş bulunmaktadır.

Tab'lo - 2: 1978 Yılına Ait
Hisse Senedi Verimliliği

	Hisse Başına		Verim
	Prim	Dağ Kâr Payı	
1 AKÇİMENTO	— 100 TL.	200 TL.	0,05
2 ALTAŞ	— 450	160	— 0,02
3 A. CAM	+ 300	—	0,20
4 AROMA	+ 50	240	0,215
5 ASLAN ve ESKİHİSAR	—	39	0,049
6 BAĞFAŞ	— 800	240	— 0,28
7 BAŞTAŞ	— 50	—	— 0,077
8 B. ANADOLU ÇİM.	1050	280	1.153
9 BURSA ÇİMENTO	1150	350	0,81
10 ÇELİK HALAT	1600	280	0,55
11 ÇİMSA	150	96	0,205
12 ÇUKUROVA	250	400	0,29
13 ECZACIBAŞI	— 50	160	0,10
14 EGE GÜBRE	—	—	—
15 GÜBRE FAB.	— 600	130	— 0,22
16 GOOD—YEAR	— 400	240	— 0,08
17 HEKTAŞ	— 400	200	— 0,087
18 İŞ BANKASI	8500	1852	0,60
19 İZOCAM	4500	1120	1,02
20 KARTONSAN	2700	320	0,72
21 KAV	400	400	0,20
22 KOÇ HOLDİNG	50	200	0,14
23 KOÇ YATIRIM	— 100	160	0,05
24 KORDSA	— 650	240	— 0,13
25 KORUMA TARIM	— 1000	280	— 0,205
26 LASSA	— 450	—	— 0,31
27 MAKİNA TAKIM	2500	280	0,505
28 MENSUCAT SANTRAL	— 500	200	— 0,12
29 NASAŞ	— 300	200	0,04
30 NUH ÇİMENTO	2100	500	0,90
31 OLMUK	— 100	240	0,04
32 OTOSAN	— 500	1040	0,09
33 PİMAŞ	— 400	160	— 0,13
34 PLASTİFAY	— 1000	240	— 0,19
35 POLYLEN	800	280	0,57
36 RABAK	— 600	280	— 0,10
37 SARKUYSAN	600	400	0,31
38 SIEMENS	350	—	0,15
39 SİFAŞ	100	240	0,11
40 SUNTA	2800	320	0,80
41 ŞİŞE CAM	1300	240	0,77
42 TRANSTÜRK HOL.	150	160	0,22
43 T. DEMİR DÖKÜM	300	120	0,155
44 UNİROYAL	— 100	120	0,01
45 YAPI KREDİ	— 1600	160	— 0,26

Tablo - 3'de ise verimlilik oranlarının dağılımı diğer yıllar ile karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır.

**Tablo - 3: Yıllar İtibarı ile
Hisse Senedi Verimliliği**

Hisse Senedi Verimi (%)	1973	1974	1975	1976	1977	1978
0'dan küçük	5	9	12	12	10	14
0—10	3	3	9	3	8	9
11—20	4	9	1	8	11	7
21—30	1	2	1	5	5	3
31—40	4	3	1	3	4	1
41—50	1	—	—	3	5	1
51 ve daha büyük	6	3	5	5	4	10
Toplam Hisse Senedi	24	29	29	38	43	45

Yukardaki tablodan hisse senetlerinin % 31'inin 1978 yılında verimliliğinin negatif olduğu, % 22'sinin ise verimliliğinin % 51 ve daha yüksek olduğu görülmektedir. Böylece dağılım iki uça toplanmış bulunmaktadır. Gerçekte verimliliği % 51 veya daha fazla olan 10 hisse senedinin verimliliğindeki yükseklik, bu şirketlerin büyük bir bölümünün yıl içindeki sermaye arttırmaları nedeniyle hisse senetlerinin çok büyük oranda prim yapmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim söz konusu 10 şirketin ancak ikisi 1977 yılında % 45-50 oranında bir kârlılık sağlamışlardır (Bakınız: Banka ve Ekonomik Yorumlar, Mart 1978, s. 46).

Tabloda yüksek oranda verimlilik sağlayan hisse senetleri arasında Batı Anadolu Çimento (% 156), İzocam (% 102), Nuh Çimento (% 90) ve Sunta (% 80) üst sıralarda yer almaktadır. İş kolları itibarı ile kârlılığın yer aldığı Tablo - 4'de, cam, porselen ve plastik tahta mamûlleri grubu ve çimento sanayii yüksek verimlilikle dikkati çekerken gübre, tarım ilaçları ve kimya sanayiinde ortalama verimlilik geçen yılın aksine negatif olmuştur.

**Tablo - 4: İş Kolları İtibarı ile
Hisse Senedi Verimliliği
(1978 Yılı)**

	Hisse Senedi Sayısı	Ortalama Verimlilik
1. Çimento Sanayii	7	% 44
2. Gübre, Tarım İlaç ve Kimya Sanayii	6	— 16
3. Maden, Demir ve Döküm San.	6	15
4. Cam, Porselen ve Plastik Tah. Mam.	5	53
5. Dokuma, Sentetik İplik San.	4	11
6. Holding, Yatırım Ortaklığı	4	13
7. Lastik Sanayii	3	— 13
8. Bankalar	2	20,5
9. Makina, Motor ve Montaj San.	2	30
10. Ambalaj Sanayii	2	38
11. Diğer	4	21
Toplam	45	

45 şirket üzerinden hesaplanan 1978 yılı ortalama verimliliği yaklaşık olarak % 20'dir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bu kârlılığın büyük bir kısmı, bazı şirketlerin hisse senetlerinin yıl içinde çeşitli nedenlerle prim yapmasından ileri gelmiştir. Bu oran 1977 yılı ortalama verimliliği olan % 13,8 oranına göre oldukça yüksek olmakla birlikte, reel olarak düşünüldüğünde yatırımcıların büyük oranda zarara uğradıkları ortaya çıkmaktadır (Reel ortalama verimlilik — % 29,4'dür). Bu şekilde ancak 8 hisse senedi geçtiğimiz yıl yatırımcıları enflasyona karşı korumuş olmaktadır (Batı Anadolu Çimento, Bursa Çimento, Sunta, İş Bankası, İzocam, Kav, Nuh Çimento ve Transtürk Holding). 1977 yılı verileri göz önünde tutulduğunda söz konusu hisse senetlerinden sadece bir tanesi (İzocam), bu yıl da aynı eğilimi göstermiştir. Bu durum, büyük ölçüde hisse senedi piyasasının nasıl kararsız (istikrarsız) bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

* 1979 Yılına Ait Bekleyişler

1979 yılında da içinde bulunduğumuz ekonomik koşulların büyük bir olasılıkla devam etmesi beklendiğine göre, hisse senedi piyasası için bekleyişler pek iyimser olmayacaktır. Bu yargıya ek olarak şu iki faktör de piyasayı olumsuz yön de etkileyecektir.

— Vergi yasa tasarısının Meclislerde değişikliğe uğramaksızın kabul edilmesi.

— 1978 yılı kârından dağıtılacak kâr paylarının düşük olma olasılığı. Çünkü kur farklarının 1978 yılı kârından düşülmesi, hammadde sıkıntısı nedeniyle üretim kapasitesinin % 50'lere düşürülmesi ve artan sabit masraflar, kanımızca birçok işletmenin kârını azaltıcı etki yapacaktır. Öte yandan devam eden nakit sıkıntısı, işletmeleri kâr payı dağıtımında daha ihtiyatlı davranmaya itecektir.

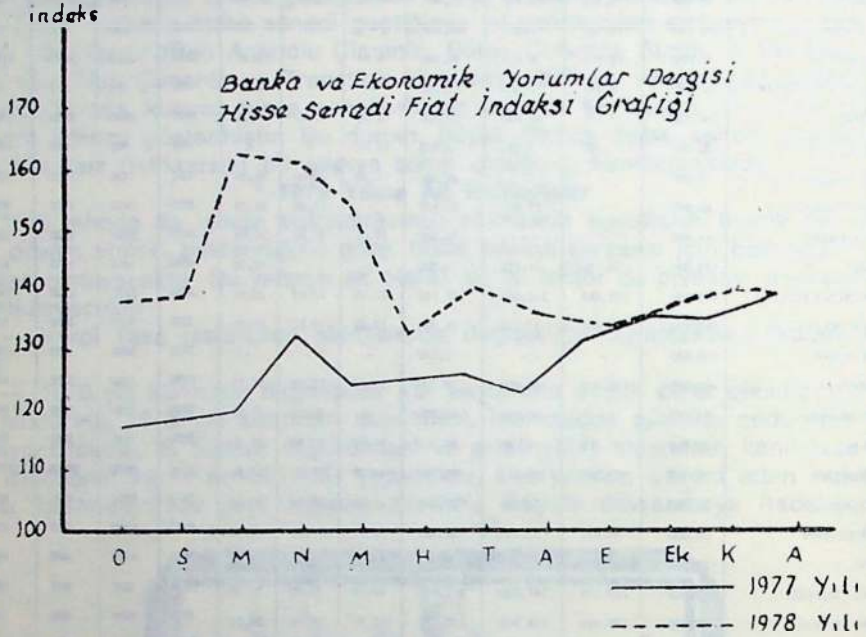

yeni aperitifiniz için
BİNDALLI'yı seçin
TEKEL

Sıra No.	KURULUŞUN ADI	KAYITLI SERMAYE (000 TL)	TAKVİM YILI KARI (000) TL.			DAĞITILAN KAR PAYI (%)			PIYASA FİYATI (TL)				
			1975	1976	1977	1975	1976	1977	ARALIK 1977	EYLÜL 1978	EKİM 1978	KASIM 1978	ARALIK 1978
1	AKÇİMENTO	105.000	24.300	47.300	58.000	20.00	20.00	25.00	2150	1850	1850	1850	1950
2	ALTAŞ	30.000	8.215	13.400	21.900	15.00	15.00	20.00	1750	1750	1700	1400	1300
3	ANADOLU CAM	350.000	198.000**	17.000	(80.000)	-	-	-	1400	1700	1750	1800	1800
4	AROMA	45.000	10.710	617	45.000	16.00	-	30.00	1350	1650	1600	1400	1400
5	ASLAN ve ESKİHİSAR	207.000	5.417	2.500	10.100	-	-	4.87	750	875	875	850	850
6	BACFAŞ	200.000	17.195	63.000	50.000	40.00	40.00	30.00	2900	2300	2350	2000	1800
7	BAŞTAŞ	108.000	10.500	1.800	3.300	12.00	-	-	700	700	650	650	650
8	BATI ANADOLU ÇİM.	75.000	-	-	49.600	12.50	10.00	35.00	1150	2100	2100	2200	2300
9	BURSA ÇİMENTO	60.000	-	21.309	56.600	-	20.00	43.75	1850	2400	2900	3000	3400
10	ÇELİK HALAT	54.000	-	-	72.500	25.00	30.00	35.00	3400	5300	5300	5300	5000
11	ÇİMSA	180.000	25.125**	11.858	71.000	-	-	12.00	1200	1400	1400	1350	1350
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400.000	172.685	210.000	239.100	37.50	25.00	50.00	7250	2250	2300	2400	2400
13	ECZACIBAŞI Yat. H.	180.000	15.449	21.182	33.000	17.50	19.00	20.00	1075	1050	1050	1050	1050
14	EGE GÜBRE	200.000	-	-	1.500	-	-	-	1300	1350	1350	1300	1300
15	GÜBRE FAB.	400.000	148.658	110.000	38.700	31.25	28.58	16.25	2300	1500	1500	1400	1500
16	GOOD-YEAR	81.000	-	40.000	21.000	-	30.00	30.00	2000	1550	1550	1600	1700
17	HEKTAŞ	100.000	41.319	26.169	30.200	37.92	25.00	25.00	2300	1950	1950	1950	1900
18	İŞ BANKASI	40.000	320.373	523.815	630.700	144.70	201.50	231.50	13500	18000	20000	23000	24000
19	İZOCAH	33.700	-	26.200	34.000	60.00	70.00	140.00	5500	9000	9000	9000	9000
20	KARTONSAN	70.000	34.957	35.600	83.400	30.00	35.00	40.00	4000	5300	6000	6700	6500
21	KAV	30.000	8.113	17.452	30.400	17.50	25.00	50.00	3400	4400	4400	4400	4500
22	KOÇ HOLDİNG	300.000	207.353	247.000	412.600	20.00	20.00	25.00	1500	1800	1850	1900	1850
23	KOÇ YATIRIM	400.000	104.462	116.000	125.300	17.50	19.00	20.00	1200	1000	1000	1000	1000
24	KOPDA	150.000	47.120**	83.000	79.600	-	15.00	30.00	3250	3800	3800	3000	2600
25	KORUMA TARIM	105.000	96.493	21.800	39.500	35.00	35.00	35.00	3600	2800	2800	2600	2600
26	LASSA	600.000	-	-	(24.000)	-	-	-	1450	1100	1100	1050	1000
27	MAKİNA TAKİM	25.000	23.196	30.068	23.200	35.00	35.00	35.00	5500	8000	8300	9000	8000
28	MENSUCAT SANTRAL	81.000	31.819	26.800	200.000	25.00	10.00	25.00	2500	2400	2400	2200	2000
29	NASAŞ	195.000	65.008	106.000	124.300	20.00	20.00	25.00	2700	2400	2400	2400	2400
30	NUH ÇİMENTO	71.500	35.900	16.800	119.600	25.00	25.00	62.50	2700	5100	5100	5100	5000
31	OLMUK	150.000	53.696	46.800	69.700	25.00	25.00	30.00	3500	3250	3250	3250	3250
32	OTOSAN	90.000	-	-	212.000	52.00	77.20	130.00	6000	7000	7000	6000	5500
33	PİMAŞ	100.000	12.200	12.600	40.000	14.00	15.00	20.00	2200	1600	1600	1450	1500
34	PLASTIFAY	18.000	12.327	21.779	25.000	20.00	30.00	30.00	3700	3500	3500	3000	3000
35	POLYLEN	115.000	25.300	26.500	65.700	20.00	20.00	35.00	1900	2800	2600	2700	2700
36	RABAK	210.000	65.000	98.500	132.300	33.75	35.00	35.00	3300	2500	2700	2750	2700
37	SARKUYSAN	150.000	-	-	135.900	-	20.00	50.00	3200	4400	4000	3800	3800
38	SİEMENS	70.000	29.128	45.900	(9.700)	25.00	30.00	-	2350	2700	2700	2700	2700
39	SİFAŞ	104.000	29.000	43.928	88.500	20.00	25.00	30.00	2600	3200	3250	3250	3250
40	SUNTA	40.000	46.419	45.100	80.300	43.00	40.00	40.00	3900	4700	6500	6700	6700
41	ŞİŞE CAM	200.000	31.900	64.800	178.800	15.00	22.00	30.00	2000	3400	3500	3500	3300
42	TRANSTÜRK Hal.	300.000	33.795	33.317	46.000	18.00	19.00	20.00	1250	1300	1550	1550	1550
43	T. DEMİR DÖKÜM	102.000	(31.499)	27.900	61.600	-	30.00	15.00	2700	2400	2600	2900	3000
44	UNIROYAL	150.000	(44.397)	28.558	34.900	-	18.75	15.00	1850	1600	1600	1750	1750
45	YAPI ve KREDİ BANKASI	600.000	219.291	257.600	310.900	20.00	25.00	20.00	6000	3100	3100	3500	4000

Not: 1) Parantez içindeki rakamlar zarar, (kz) kümülatif zarar göstermektedir.

2) (*) kupon kesildikten sonraki fiyatlardır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar İndeksi
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76
Nisan	97.86	125.34	136.12	66.05
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58

Paul A. Samuelson ile Bir Görüşme *

Çeviren : Doç. Dr. Yıldırım KILKİŞ

SORU : Dr. Samuelson, sınai gelişmenin çeşitli aşamalarında yer alan bir çok sanayileşmiş ülke, bugün aşağı yukarı benzer ekonomik şartlar içinde bulunmaktadır; Hızlı enflasyon, işsizlik ve yavaş bir ekonomik gelişme. Bu ülkelerin yapılarında ne gibi ortak yönler vardır?

CEVAP : Önce şunu belirtmek isterim ki, komünist olmayan bütün sanayi ülkeleri «karma ekonomi»yi benimsemişlerdir. Bu ülkelerde ne eski moda kapitalizm, ne de tamamen plânlı, merkezî devletçilik vardır. Dünya toplam gayri safi millî hasılasının (GSMH) büyük bir kısmı bu ülkeler tarafından sağlanmaktadır. Mal ve hizmetlerin çoğu farklı derecelerde de olsa, piyasa ekonomisine, yani fiyatlama, rekabet ve özel teşebbüsün çalışmasına bağlıdır. Bazı az sayıda durumlarda mal ve hizmetlerin üçte biri, dörtte biri veya yarısı devlet eliyle arz edilir. Buna göre, bu ülkeler arasında gayet kesin bir ortak yapı vardır.

SORU : Tarım kesiminden, iş bulmak için şehirlere akın eden milyonlarca insanın işsizlik sorununa etkisinin önemi nedir?

CEVAP : Hâlen gelişmiş bulunan bütün ülkeler için bu eski bir hikâyedir. ABD vaktile bir tarım ülkesi idi. Bir kişi, ailesinin de yardımı ile bir aileyi doyurabiliyordu. Fakat bilimsel ve teknik gelişmelerimiz dolayısıyla şimdi bir Amerikalı çiftçi, 40 kişi gayet iyi -bazılarına göre fazla şekilde- doyurabilmekte ve ihracat için büyük miktarda gıda maddesi sağlayabilmektedir. Bu durum bir derecede Güney Avrupa ve Lâtin Amerika için de geçerlidir. Gelir arttıkça gıda talebi aynı oranda artmaz. Bu durum, insan emeğinin tarımdan kurtulmasına yol açmaktadır. Eğer hepimiz kırsal alanda oturup yaşamak için uğraşmak zorunda kalsaydık, ülkeler yüksek bir hayat standardına ulaşmazdı.

Tabiatile geçiş dönemi zor olmuştur. Bu dönem Sanayi Devrimi zamanındaydı. Lâtin Amerika'da ve şimdi Asya'da bir çok büyük şehrin civarındaki gecekondu bölgelerine gidersek bu geçişin hâlâ ne kadar zor olduğunu görürüz. Dolayısıyla işsizlik sorunu çok önem kazanmıştır. Ayrıca ortak yönleri araştırırsak, bütün bu ülkelerde, tarihçileri şaşırtacak kadar çok sayıda gencin işsiz olduğu anlaşılmaktadır.

İl'inci Dünya Savaşı'nda sonra doğumlar çok arttığından, iş arayan pek çok genç vardır. Doğumların artışı, önemli nüfus sorunları olan gelişen ülke-

(*) (Economic IMPACT dergisinin 1978/2 No: 22 sayısından çevrilmiştir. Bu görüşme Massachusetts Institute of Technology'de iktisat Profesörü olan Dr. P. A. Samuelson ile Harry Ellis tarafından yapılmıştır).

lerde olduğu kadar, ABD, Fransa, İngiltere, genellikle Batı Avrupa ve Kanada gibi zengin sanayi ülkelerinde de görülmektedir. ABD'nde küçük aileler yeniden önem kazanmıştır; pek çok kadın iş piyasasında tatmin edici bir gelir sağlayan işler istemektedirler. Bu istekleri, evlenip çocuk sahibi olmadan önce veya küçük çocuğu büyüyünceye kadar geçici değil, bütün yaşam boyu için devamlı bir durum arz etmektedir. Bu nedenle ailedeki bireyler az sayıda olmaktadır. Dolayısıyla gençler için iş imkânları -yani torunum yaşındakiler için- nüfusun hızlı artış döneminde doğan ve iş için rekabetle karşılaşan çocuklara nazaran daha fazla olacaktır.

SORU : Modern teknolojiye sermaye yatırımları önemli midir? Gelişen teknoloji, iş imkânlarının yerini makinelerin alması dolayısıyla, çalışma şansını azaltmakta mıdır?

CEVAP : Tabii, makine işçinin yerini almaktadır ve tarihte bu hep böyle olmuştur. 1930'larda, büyük ekonomik kriz zamanında çok endişelenmiştik ve hatta bazı iktisatçılar bu krizin nedenini otomasyona ve teknolojik işsizliğe bağlamışlardı. Fakat, II'nci Dünya Savaşı sonrası dönemin olayları dikkatle incelenirse bu görüşün doğru olmadığı kanısındayım. Eski günlerde iş yaratmayı bilmezdik. Araba imalatı sanayiindeki işini kaybeden bir kimse, otomobil sanayinin gelişerek yeni işler yaratması için dua ederdi. Fakat bugün merkez bankalarımız, hükümetlerimiz para ve maliye politikaları var. Eğer teknoloji dolayısıyla eski bir alanda iş imkânı kalmazsa, şansın gülmesini beklemeden yeni alanlarda yeni işler yaratabiliriz. Problemimizin burada olduğu kanısında değilim. Problemimizin temeli, benim ve bir çok iktisatçının inandığı gibi, kronik bölgesel enflasyondur. Benim daha önceki kitaplarımda hiç yer almayan yeni «Stagflasyon» kelimesi, artık her iktisat kitabında yer almaktadır. Şimdi, bütün genç ve yetişmiş insanlar iş sahibi oluncaya kadar, ikmal darboğazları ve ücret ve fiyat artışlarıyla karşılaşacağız. Bir çok ülkede 1970 yılları içinde fiyatlar düşmemiştir. Gerçekte, hiç bir ülkede fiyatlar sabit bir düzeyde bile kalmamaktadır. Belki kuvvetli ödemeler dengesi ve yılda yüzde bir veya iki fiyat artışı olan bir kaç ülke vardır. Amerika'da olan bizler, yüzde dört, beş veya altı enflasyon dolayısıyla şanslı sayılabiliriz; halbuki İngiltere'de, Batı Avrupa'da, İskandinavya'da, Japonya'da ve gelişen ülkelerde, enflasyon hızı yüzde 10 civarındadır. Çok zaman yüzde otuz fiyat enflasyonu olan Lâti Amerika ülkelerini saymıyorum. Toplumun bağlarının gevşediği, insanların paradan kaçtığı, mal bulamadıkları, savaş sonrası aşırı enflasyon dönemlerinde de başsetmek istemiyorum.

SORU : Demek ki enflasyon ile işsizlik arasındaki alışveriş hâlâ devam ediyor. Sorum şu: enflasyonun dirilmesi tehlikesiyle karşılaşmadan, özellikle gençler için iş yaratmaya yönelik ekonomileri nasıl geliştirebiliriz?

CEVAP : Kanımca iktisatçılar bu konuyu iki ayrı tarzda ele almaktadırlar. Birincisi, daha fazla fiili talep, daha büyük teşvik ve ekonomide daha hızlı gelişme. Bu tam bir makroekonomik yaklaşımdır. Fakat ilâve olarak gençlerimizde, vasıfsız insanlarımızda yapısal işsizlik vardır; yapısal problem için, daha mikroekonomik yaklaşım ile bünyeyi ele almak gerekir. Örneğin İngiltere'de, genç bir kimseye ödenecek asgari ücret, ABD'nden daha düşüktür. Bazı Amerikalı iktisatçılar bu durumun giderilmesini Kongre'den istemektedirler. Fakat amaç gençleri hor görmek değil, onlara ücret az da olsa, eğitim imkânı sağlayan bir iş fırsatı yaratmaktır. Modern devirde Orta Çağların lonca ve çırak-

lık sisteminin bazı üstünlüklerini yeniden yaratmaya çalışıyoruz. Çünkü, biliyoruz ki insan sermayesi, gelişen veya gelişmiş, hangi toplum olursa olsun en önemli şeydir ve bizim bu kaynağı israf etmekteyiz.

SORU : Buna rağmen, AFL—CIO, Amerika'nın büyük işçi sendikaları birliği, yaşlı işçiler yerine gençlerin çalıştırılacağı görüşü ile, gençlere asgarinin altında ücret verilmesine karşıdır. Görüşünüzün sonucu buraya gelmiyor mu?

CEVAP : Amerikan işçi hareketinin tarihçesi açısından bu davranışı anlamak kolaydır, çünkü bu hareket daima standartların bozulmasına karşı çok titiz olmaktadır ve daha az ücretle çalışacak grupların, herkesin ücret standardını da düşüreceği ana görüşüne dayanmaktadır. Buna göre, tarihsel açıdan tutumlarını anlıyoruz. Fakat bu modern çağ'da, devlet adamlarının, plânlamacıların ve insanın zekâsının, işçi sendikaları hareketini yasal bir anlayışla kolaylaştırmaya yeterli olmadıklarına, -çünkü bir çok sendika, çiraklık konusu ile ilgili çok şey yapmıştır- ve aynı zamanda yeni bir problem için müsamaha göstermeyeceklerine inanmıyorum. Yeni problemlerin çözümünde eski çözümleri kullanamazsınız, bu alanda yeniliğin öncülük etmesi gerekir.

SORU : Amerikan ekonomisinin gelecek bir kaç yıl içinde ne yapacağı, yani dalgalanmaları değil, genel eğilimi hakkında tahmininiz nedir?

CEVAP : Bu soruyu kendi kendime sormak isterim. Bütün diğer ülkeler gibi, 1973-74 dünya krizine biz de tabi olduk. Bu kriz, OPEC tarafından petrol fiyatının dört, beş misli arttırılmasıyla başladı. Çok şükür ki, fakat tesadüfen değil, Federal Rezerv'in para politikası ve hükümetin malî politikası sayesinde, Amerika ekonomik durgunluktan ilk kurtulan ülke oldu. Bu, 1975 Nisanına kadar gider. Bu sonuç hem bizim, hem de dünya için iyi oldu, çünkü ABD, dünya GSMH toplamının dörtte birinden fazlasını sağlamaktadır.

Sonra Batı Avrupa ve Japonya durumlarını düzeltti ve dengeyi sağladı. Aylık iniş çıkışlarımız oldu, fakat Amerika'nın ekonomisi ileri doğru büyük bir hızla sahıpti. Başka'nın Carter iktidara gelince, dış ticaret bilançoları rahat olan Japonya ve Almanya'dan hem kendi, hem de dünyanın geri kalan ülkeleri yararına, ekonomilerini daha fazla canlandırmalarını istedi.

Sıkıntıda olan İtalya, Fransa veya İngiltere'den büyük fedakârlıklar isteyecezdik. Onların «ayak diretme» durumu oldu, fakat ekonomik gelişmeye doğru âhenkli bir gayretin oluşacağına ümidim var. «Stagflasyon»u tam olarak veya enflasyon eğilimlerini nasıl önleyeceğimizi bilmiyoruz. Fakat, insanların daha verimli işler yapması gerektiğini biliyoruz. Bu nedenle eğer kuvvetli ülkeler, biraz ferahlık içinde, ara sıra bazı rizikoları dahi göze alarak, enflasyon cephesinde bazı özel gayretler göstermezlerse yazık olacaktır.

SORU : Tabiatile bahis konusu edilecek üç büyük ülke arasında önemli bir fark bulunmaktadır: Çok büyük ölçüde petrol ithalâtı dolayısıyla ABD, 1977'de 27 milyar doları bulan, büyük bir ticaret bilançosu açığı vermiştir; buna karşılık Batı Almanya ve Japonya'nın, büyük petrol ithalâtçısı olmalarına rağmen, kuvvetli sermaye fazlaları bulunmaktadır. Bu durum karşısında, sorun şu oluyor: Acaba ABD daha fazla rizikoyu göze almalı mı?

CEVAP : Başkan Carter, kalkınmanın bu döneminde ABD'nin politikası olarak yılda % 5 civarında bir gerçek gelişmeyi (enflasyon'un etkisi düzeltildikten sonra) öngörmüştür. Bu hedefin üzerinde bir riziko'ya girmemize gerek olmadığı kanısındayım; fakat bu hedefin gerisinde de kalmamaya önem verilmelidir. Ve tabiatile bu gibi hedefler kendi kendine gerçekleşemez; yalnız slogan'lar yeterli değildir; bütün hedeflerin yalnız özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi de beklenmemelidir.

Fakat şu hususu önemle belirtiyim ki, her ülke kendi politikasını uygulamak hakkına sahiptir. Ve yine şunu belirtmek isterim ki, ABD'nin içinde yaşadığı karma ekonomi türü olmasaydı, 1970'lerin başlarındaki ekonomik krizden bu şekilde çıkmazdık. Eğer hâlâ 1929 sonrasındaki katı bireycilik ve sert kapitalizm içinde olsaydık, durum o zamanki kadar kötü olurdu. Öyle bir sistemde yaşamıyoruz. Mevduat sigortası olmadığını ve bankaların iflâs ettiğini düşünün. Özellikle OPEC'in yüksek petrol fiyatları dolayısıyla, bir çok gelişen ülkenin dünyadaki bir çok büyük bankaya ne kadar borçları olduğunu düşünün. IMF, Dünya Bankası, hükümet adamlarının doruk toplantıları, durumu ihtiyatla kontrol etmek imkânını sağlamaktadır. Şimdi OPEC ülkelerinden de bir şeyler istiyoruz. Eğer bizim ve dünyanın diğer ülkelerinin on milyar doları aşan büyük açıklarımız varsa, onların da aynı miktarda sermaye fazlalıkları var. Ve şunu söylemeliyim ki, bir dereceye kadar, bu ülkeler de mantıkî ikna yoluna açılmaya başlamışlardır.

SORU : Petrol fiyatları dolayısıyla bir an bu borçluluk sorusuna daha yakından eğilelim. Uluslararası para sisteminde, bu borç yüklerinin artması dolayısıyla, bazı zorlamalar olduğu görüşünde misiniz? Bildiğim kadarile borçların büyük bir kısmı, özel bankacılık sisteminin elinde bulunmaktadır. Dünya Bankası ve IMF en çok, destekleyici yardımcı muhtaç ülkelerin durumu ile ilgilenmektedirler. Burada bir zorlama belirliyor mu?

CEVAP : Bu, gözlem altında tutulması gereken bir durumdur. Fakat Londra, Paris, Frankfurt ve New York'taki özel büyük bankaları ele alırsak, bunlara borcu olan ülkeler, Hindistan, Bengladeş, Pakistan gibi çok fakir ülkeler değil, Brezilya, Arjantin, Şili, Meksika, Tayland gibi, bazı istisnalar dışında, genel olarak gayet iyi gelişme gösteren ülkelerdir. Buna göre, eğer Birleşmiş Milletler IMF ve Dünya Bankası ile işbirliği yapılırsa, durum idare edilebilir bir manzara göstermektedir. Durum, kendi başına bırakılırsa kontrol edilemez hale gelebilir. Aynı zamanda OPEC ülkelerinin de bazı uygulamalar yapması gerekir.

SORU : Sert şartlara bağlanmadığı takdirde, az düzenli ülkeler için düzenlî hiç bir imkân olmadığı doğru mudur?

CEVAP : Evet, makûl bir kısıtlama gerekli olabilir, fakat en iyiyi bekleyemezsiniz, çünkü bu ülkeler eğer hâlen mükemmel olabilselerdi, zaten sıkıntı içinde olmazlardı. Fakat, bütün bu konuştuğumuz sıkıntıların iyi bir yönü olduğunu belirtmek isterim. Gençlerin çalışma sorunu, enflasyon eğilimleri ve diğer problemler, bizim eskisine nazaran gittikçe daha insancıl toplumlar olmaya başladığımızı göstermektedir. Ben kolejdeyken, büyük dünya krizi vardı; eğer bulabildiğiniz ilk işe girmezseniz ve çok çalışmazsanız açlıktan ölebilirdiniz. Franklin Delano Roosevelt'in New Deal uygulamasından önce, ABD'nde aç insanlar vardı. O durumların tekrarına meydan vermeyeceğiz. Bir kriz yılında ücretler % 20 düşmekteydi. Şimdi ise, eskisi kadar hızlı artmamakla yetinilmektedir. Sistemimizdeki bu insancıl unsurdan kim şikâyetçi olabilir? Son 30 yılda karma ekonomi, tarihsel kapitalizmle karşılaştırılınca, âdeta kalkınma mucizeleri göstermiştir. Bu genel eğilim içinde bulunan bir iktisatçı olarak, karma ekonomilerin karşılaştıkları güçlükleri görmek istemeyen son kişiyim. Fakat genel olarak, gelişme sürecine bir tarihçi gözü ile bakarsak; kemirici bir karamsarlık değil, büyük bir iyimserlik içindeyim. 20 nci yüzyılın son kısmında dünya ekonomisinin, yüzyılın üçüncü çeyreğine damgasını vuran mucizevi sıçramaya eşit olamayacağı kanısındayım. Fakat bir kimsenin her zaman başarılı olması beklenemez. Eskiye göre daha başarılı olacağımız ve bugünkü ve gelecekteki problemleri önceden görebilsek daha iyi olacağımız kanısındayım.

EUROMONEY

Derleyen : HÜLYA KABAALIOĞLU

Kasım 1978 tarihli Euromoney dergisinde yeni Avrupa Para sistemi ve Avrupa Yatırım Bankası ele alınan konulardandır. Burada Avrupa Yatırım Bankası hakkında genel bilgi verildikten sonra Bankanın borçlanma faaliyetleri aydınlatılacaktır. Avrupa Para Sistemi ise dokuz sürücüsü olan bir arabaya benzetilerek tanımlanmaktadır. Bu sistemin çeşitli uluslararası sermaye ve para piyasalarında yaratacağı sonuçlar incelenmektedir.

AVRUPA YATIRIM BANKASI

İngiliz demir ve çelik sanayiinin yeniden planlanması, Grönland'ın gelişmesi, Almanya'daki Avrupa petrol ağı, Benelux karayolu sistemi, Batı Afrika'daki çimento sanayii, tarımsal artıkların kimyasal ihracat ürününe dönüştürülmesiyle ilgili bir Kenya projesi ve İstanbul'daki Boğaz köprüsü arasındaki ilişki nedir?

Cevap : Avrupa Yatırım Bankası. Bankanın kredileri bütün bu projelerde yer almıştır.

1958 Roma Andlaşması ile AET ile birlikte kurulan Banka, AET, Avrupa Kömür ve Çelik Birliği (ECSC) ve Avrupa Atom Enerjisi Birliğinden (Euratom) ayrı özerk bir kamu kuruluşudur. Kendi yönetim organları, gelir kaynakları ve finansal faaliyetleri vardır. Lüksemburg'da diğer Avrupa kuruluşlarından uzak bir bölgede bulunması bu ayrılığa kuvvet kazandırmıştır. Ancak şimdi yeni bir bina - bu amaçla inşa edilenlerin ilki - Avrupa Parlamentosu Komisyon ve Adalet Divanı yakınındaki Plateau du Kirchberg'de inşa edilmektedir. Bina aynı zamanda savaşın tahrip ettiği Avrupa'da kömür ve çelik sanayilerinin birleştirilmesi hakkında 1950'deki tarihi teklifi yapan Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın anıtına yakındır.

AYB'nın temel amacı üye-devletler arasında bir ortak pazarın geliştirilmesine yardım etmektir. Bu amaçla Banka, Avrupa Topluluğu'nun az gelişmiş

bölgelerini ve geleneksel faaliyetlerin yerini daha yeni ekonomik faaliyetlere bırakan bölgeleri kalkındırmak için gerekli kredileri verir ve garanti eder. Üyelere olduğu kadar AET ile ortak üye olan çeşitli Üçüncü Dünya ve Akdeniz ülkelerine de yardım yapılır.

Esas amaç, mevcut sermaye kaynaklarının yerini almak değildir ve Banka tamamlayıcı bir finanslama olanağı sağlar.

1977 sonu itibarıyla kredilerin % 35 den çoğu İtalya'ya, % 20'den fazlası İngiltere'ye, % 19'u Fransa'ya ve % 8.5'u Almanya'ya verilmiştir. Kredilerin % 8 den azı topluluk dışı Akdeniz, Afrika ve Pasifik ülkelerine ve bunun önemli bir bölümü de Yunanistan, Portekiz, Yugoslavya ve Türkiye'ye verilmiştir.

1978 ortasında sektörlere göre 8.55 milyar dolarlık kredilerin ayırımı şöyledir: % 30.6 enerji, % 28.8 sanayi ve % 15.1 ulaşım.

Almanya, Fransa ve İngiltere her biri % 22.22 pay ile Bankanın 7.088 milyar UA -hesap birimi- (9.6 milyar \$) olan kayıtlı sermayesinin en büyük kısmını ödemişlerdir. Lüksemburg ise % 0.15 ile en azını ödemiştir.

Genellikle AYB tarafından borçlanılan fonlar diğer paralara çevrilmez. Krediler çeşitli paralarla ödenir: Bankaca yayınlanan para bileşimlerine göre Dolar ile Mark başta gelir. Florin ile Belçika Frangı bazılarında görülür. Faiz oran:

her para için kredi içindeki paraların bileşimine göre tartı verilen piyasa kuruna dayanır. Tek paraya dayanan krediler, tipik olarak Dolar, Yen veya İsviçre Frangı da verilir. Son ikisine doğal olarak şimdilik talep fazla değildir. Ancak bir Banka yetkilisi şöyle demiştir: «Şaşırtıcı sayıda borçlu bizden dolar istemekte. Onun için dolar piyasasına girmek zorundayız.» Krediler alındıkları paralarla geri ödenmelidir, yani borçlu döviz riskini üstüne alır.

Lomé sözleşmesine göre, Afrika, Karayib ve Pasifik ülkeleri, petrol ve bazı madencilik projeleri dışında, Avrupa Kalkınma Fonu (EDF) tarafından desteklenen üretime ait projelerde (bazen alt yapıya ait) AYB kredisi alır. Ülke, AYB'nin uyguladığı faiz oranından % 3 eksik ödeme yapar ve aradaki farkı EDF Bankaya öder.

İlk zamanlarında AYB yalnız altı AET ülkesinin ulusal piyasalarına başvuruyordu. Bununla beraber Bankanın borçlanmaya başladığı yıl olan 1961'de İsviçre piyasasından da yararlanmıştır. Bankaya Alman Markı, Florin ve Fransız Frangı piyasalarına girişinde öncelik tanınmıştı. 1978-ortası itibarıyla mevcut 7.5 milyar dolar borcun 3.3 milyar \$'ı Dolar, 1.6 milyar \$'ı Mark ve 642 milyon \$'ı İsviçre Frangıyla idi.

AYB statüsü, kredilerin ve garantilerin kayıtlı sermayenin % 250'sini aşamayacağını şart koymuştur. Zaten Bankanın kredi politikası çok ihtiyatlıdır. Sadece tutarlı projelere yardım edilir. Üretim sektöründeki proje kredileri faiz ve geri ödemelerinin mümkün olduğu kadar faaliyet kârlarından karşılanmasına çalışılır. Üye devletler veya Topluluk içindeki kamu kuruluşları için doğrudan garantiler, Bankanın AET içinde verdiği borçların % 85'e yakını tutar. Üçüncü Dünya ülkelerine verdiği borçların kendi kredi-değerliliği üstündeki etkisini düşünerek AYB, AET dışına yapılan yardımın, üye devletlerce veya Topluluğun

kendisi tarafından garanti edilmesini sağlar. Bir Banka yetkilisi, borçlanmada olduğu kadar kredi verirken de sıkı davranışlarını belirtmiştir.

Tahvil Piyasaları Avrupa Yatırım Bankasının İsteklerini Tatmin Etmeye Devam Edebilecek Mi?

Avrupa Yatırım Bankası herşeyi ile sağlam bir kuruluştur: AYB'nin şimdiki merkezi olan Lüksemburg'daki gorkemli bina; Yönetim Kurulunda Willy de Clerq, Hans Apel, Willem Duisenburg, Filippo Pandolfi, Denis Healey ve dokuzların diğer maliye bakanları gibi isimler; Banka kredileri için konulan garantiler ve kısıtlamalar; hepsi AYB'nin kredi değerliliğinin yüksek oluşunu açıklar. Banka ulusal ve uluslararası piyasalarda fon sağlamada şaşılacak derecede hareketlidir. Dünyanın en iştahlı borçlusudur. Mutlak miktarlarda Kanada, Büyük Britanya veya Meksika gibi devletler çok öndedir. Ancak bunların azı AYB kadar sık ve sağlam şartlarla bu kadar çok sayıya piyasaya girer.

İsviçreli bir bankacıya bir borçlu olarak Avrupa Yatırım Bankası hakkında ne düşündüğü sorulmuştur. AYB'nin hırslı fon yaratma stratejisinin doğruluğundan şüphe eden birçok bankacıdan biri olan bu bankacı diğerlerinden samimidir: «Yaklaşımları beni şaşırtıyor. Borçlanan başlıca üç örgütle -AYB, Dünya Bankası ve Avrupa Kömür ve Çelik Birliği- karşılaştırılınca en profesyonel yaklaşımlar Dünya Bankası ile ECSC'ye aittir. AYB tek bir faaliyet için çok büyük miktarlarda ve çok sıkı şartlarla borçlanır. Belki bu çalışanlarla ilgilidir. AYB'nin yönetim komitesinin başkanı ile krediler bölümü başkanı Fransızdır. Onların görüş açıları değişik olabilir.»

Başka bir Avrupalı bankacı şöyle demiştir: «AYB çok gururlu. Her zaman ECSC'den daha ucuz borçlanmak zorunda olduklarını söylüyorlar.» AYB perso-

neli ile konuşurken, bir üstünlük kompleksizlenimi elde edilmekle birlikte, bunun sebebi olduğu da inkâr edilemez. Kurulduğundan bu yana Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun ilk altı üyesi ile başlayarak şimdi bütün Avrupa Topluluğu üyeleri, Avrupa, Afrika, Karayib ve Pasifik ortak ülkeleri -hepsi 70 ülke- içine alan bölgelerdeki projeler için kredi ve garanti olarak 7.4 milyar hesap birimi (Avrupa hesap birimine eşit ve bugünkü değerle 10 milyar dolar kadar) kredi vermiştir.

AYB'nın sermaye gereksinimi yükserken ve hâlen yükselmekteyken, şartları ve komisyonları mümkün olduğu kadar düşük tutma politikası, bazılarına göre uzun dönemde makul değildir. Bir Amerikan bankacısı, «Ne kadar bulmak değil, en iyi şartlarla para bulmanın bir sınırı var mıdır sorusu önemlidir. Şimdi en iyi şartları elde ettiklerine şüphe yoktur. Ancak bu kadar büyük miktarlarda borçlanırken, şartları bu kadar baskı altında tutmak doğru mudur?» diyerek endişesini belirtmiştir. Bir İsviçre bankacısı daha açık konuşmuştur: «AYB iyi şartlarla borçlanırsa gelecekte onun için daha iyi olur. Uygun bir borçlu olarak düşünülürse piyasada daha iyi tanınır.»

AYB'nın bu görüşlere verdiği açık sözlü cevap şudur: «Bu seneki borçlarımız geçen seneyi şimdiden önemli miktarda aşmıştır. Gene de 250 milyon DM'lik ihracı 300 milyon DM'a çıkarabildik ve faizi % 6¼'den % 6'ya indirebildik. Son Yankee (Amerikan) ihraçlarını 200 milyon \$'dan 225 milyon dolara kadar arttırabildik. Bütün bunlar bizim Avrupa ve diğer uluslararası piyasalarda ne kadar mükemmel şekilde kabul edildiğimizi gösterir.»

Bu yılki borçlanma faaliyetlerinin geçen yıla göre önemli şekilde artması beklenmektedir. 1978'de 2 milyar UA kadar borç verilmesi beklenmektedir ki bu da borçlanmanın 1.8-1.9 milyara kadar (2.4-2.6 milyar \$) çıkması demektir. 1978

toplamı, böylece, 1977'de 31 inraç ile toplanan 1.03 milyar Dolardan ve 1976'da 17 inraç ile toplanan 732 milyon Dolardan daha fazladır. Ancak AYB endişeli değildir. Borçlanma faaliyetlerini kredi talebine uyacak şekilde arttırabileceğine inanmaktadır.

Devamlı olarak artan borçların AYB'nın kredi değerliliğini zayıflatacağı Banka personeli tarafından haklı olarak düşünülmez. Avrupalı bir bankacı şöyle demiştir: «Kredi değerliliği fazla borçlanma ile değil oranların bozulması ile azalabilir ve buna ait bir işaret yoktur.»

AYB yeni piyasalar ve teknikler bulmaktan geri kalmaz. Yatırım kuruluşları fikirlerini bankanın yenilikteki öncülüğü yoluyla birleştirir. Nikko Securities ile Credit Suisse First Boston'un yönettiği 100 milyon Dolarlık inraç bu şekilde ortaya çıkmıştır. Japonya'da Dolarla belirtilen bu ilk kamu ihracı ülkenin cari işlemler denge fazlasının bir miktarını yeniden piyasaya sokmak için Bonn zirvesinin arkasından Japonya'nın gayretiyle olmuştur. İhracın yüzde yirmisi Avrupa'da yatırılmıştır ki bundan CSFB sorumludur. Her bölümün şartları aynıdır: 12 sene, % 9 ve fiyat 99¼.

İhracın bir bölümünün Avrupa'ya yapılmasının nedeni, uluslararası piyasaya uygun olarak fiyatlandırıldığına ve düzenlendiğine Japon kuruluşlarını inandırmaktır. AYB kaynaklı bir yorum şöyledir: «Japonlar sermaye piyasalarını uluslararası yapmak istediler. Biz de ihracın yüzde yüzünü Japonya'da yapabilecekken yüzde yirmisini Avrupa'da yaptık. Ancak sıkı düzenlemeler sonucu bu piyasayı uluslararası yapmak çok zordur. Anlaşmayı sonunda Lüksemburg'da imzaladık.»

Geçen sene ilk Euro-Yen ihracını yapan AYB genellikle piyasaların yeniden açılmasında da öncüdür. Bu sene Euro-Fransız Frangı ve Euro-Florin piyasalarını yeniden açmakla kalmamış

EUROMONEY

aynı zamanda Ocak ayında Euro-Sterlin sektörü ikinci aşamasını ilk başlatan olmuştur. Bir banka yetkisi, eğer müşterilerden Sterlin için talep olursa yurt içinde Sterlinle borçlanma intimali olduğunu belirtmiştir.

İki sene önce Venezuela'da bir özel plâsman yapılmıştır ve Nijerya'da da yapıma olanakları araştırılmaktadır. Uzak Doğu'da ve Orta Doğu'daki kamuya ait Dolar ihraçlarına ilaveten AYB'nin borçlanma aracı olarak Hong Kong Doları kullanması önerisi reddedilmiştir. Geçmişte Kanada Doları da aynı şekilde göz önüne alınmamıştı. Kuveytliler, Dinar piyasasına kaliteli bir borçlu olarak Bankayı almayı çok istemektedir; ancak bu mümkün görünmemektedir. «Kuveyt Dinarı uluslararası bir para değildir ve biz genellikle uluslararası paralarla borçlanıyoruz.»

AYB borçlanmalarında kullanılan birim listesinde göze çarpan bir noksan, Bankanın kendi faaliyetlerini yürüttüğü birim-hesap birimidir. Müşterilerin ilgisini çekmediğinin belirtilmesi hayret vericidir. Buna karşılık AYB Rothschilds aracılığı ile 1973 ve 1974'de iki Eurco ihracında bulunmuştur. Avrupa Komisyonu tarafından da Avrupa Para Sistemi kurulduğunda ortaya çıkacak olan yeni para birimi Ecu ile ihraç yapması yolunda baskı yapıldığı izlenimi edinilmiştir. Bir banka yetkilisi şöyle demiştir: «Bu konuda AYB 20 tane teklif almıştır ancak piyasa henüz buna hazır değildir.»

Şimdiye kadar ortaklaşa verilen Euro-krediler AYB tarafından maliyet yüksek olduğu için kullanılmamıştır. Müşteriler sabit oranlı kredileri tercih ettikleri için dalgalı oranlı tahviller de ilgi çekmemiştir.

Büyük sermayesi ve 500-700 milyon dolar kadar varlığı olduğu için Banka diğer birçok aracı yatırım kuruluşundan daha esnek davranabilir. «Beş gün içinde İsviçre Frangı ile özel plâsman yapabiliriz veya tanıdığımız bir bankaya te-

lefon ederek ve örneğin ayda 20 milyon dolar kadar isteyerek kısa vadeli kaynak sağlayabiliriz. Onun için borçlanmamız ve borç vermemiz arasında doğrudan bir ilişki yoktur.» Borç ve krediler arasında % 25 oranında bir marj vardır; ancak diğer bütün kârların finansal varlıklarını yönetiminden sağlanması gerekir. AYB Statüsü, yavaş yavaş artarak kayıtlı sermayenin % 10'una kadar ulaşan bir kanuni rezerv ayrılması şartını koyar. Bu sene ortasında, sona eren ilk altı aylık kâr ilâve edilmeden, kanuni rezervler kayıtlı sermayenin % 2.82'sine ulaşmıştır.

Brüksel'deki siyasi liderlerden gelen baskı AYB faaliyetlerinin gelecek bir kaç sene içinde artış göstereceği anlamına gelmektedir. Avrupa Konseyi'nin Mart 1977'de ekonomik büyüme, işgücü ve enflasyonla ilgili bir raporunda Banka için önemli görevler düştüğü belirtilmiştir. Bu Haziran'da da AYB kayıtlı sermayesinin 7.088 milyar UA (9,8 milyar \$) a kadar yükselerek iki misli olması buna dayanır.

AYB kredilerinde yeni bir genişleme, AYB'nin kendisinin yöneteceği Avrupa Komisyonu borçlanmalarına ilâve olacaktır. Bu yeni borçlanma projesi -Ortoli Kolaylığı- Brüksel'den gelecek başlama işaretini beklemektedir. Bu işaret sene sonunda gelebilirse, üretim alanındaki yatırımlar için iki sene boyunca sağlanan 1 milyar UA demektir. AYB ile faaliyet alanı aynıdır. Piyasaya yeni isimleri sokarak, AYB'nin itibarına yüklenen yükü hafifletmek için topluluğun bir çabası olduğu sanılmaktadır (daha önceki AET borçlanmaları ödemeler dengesi amaçlarıyla olmuştur). AYB yetkilileri bir yönetim organının kendi adına borçlanmak istemesinin olağan olduğunu iddia etmektedirler. Bununla beraber inşaat sektörü dışında olan ve hepsi enerji projelerini içine alan Banka, Komisyon ve Euratom fon sağlarken çoğunlukla aynı kaynaklara başvuracak-

lardır.

Krediler ve ona bağlı olarak borçlanma gittikçe artarken piyasaların AYB menkul değerlerini sindirebilme kapasitesi sorunu önem kazanacaktır. Avrupa'ya oranla Amerika'da Bankanın değerlerine olan istek daha az tatmin edilmiştir. 1975 senesine kadar bu isim New York piyasasına tanıtılmamıştı. Bir Banka yetkilisi övünerek 75 milyon dolarlık miktarı şimdiden 225 milyon dolara kadar yükselttiğini söylemiştir. Bu 225 milyon dolarlık ihraç faiz oranları yükselmeğe başladığı için oldukça zor şartlarla dolu bir dönem geçirmiştir. Ancak kuruluşlar ve şahıslarla tutunmuş ve adeta kaptırılmıştır.

Avrupa'da AYB menkul değerlerinin ne kadar yayıldığını ve doyum noktasına gelip gelmediğini tahmin çok daha zordur. İsviçre'deki duruma bakarak bu soruya bir açıklık getirilebilir. İsviçreli bir bankacı İsviçreli yatırımcıların AYB'dan çok Dünya Bankası değerlerine sahip olduğunu söylemiştir. Diğer birçok bankacı, Bankanın halkla ilişkilerinin zayıf olduğunda birleşmiştir. AYB, AET içinde oynadığı rolü daha iyi anlatmalıdır. Dünya Bankası ve diğer kalkınma bankaları kamu ilişkilerini daha iyi yönetebilmektedir. Örneğin Dünya Bankası yatırım çevresiyle doğrudan ilişki kurar. AYB buna gerek görmemektedir. Bir bankacının deyimiyle onun için önemli olan dostluk ve iyi niyet değil ucuz paradır. Ve belki de bu davranışının doğru olduğunu kanıtlayabilecektir.

AVRUPA PARA SİSTEMİ

Dokuz Sürücüsü Olan Bir Araba Sermaye Piyasalarına Çarpınca

Avrupa Parası projesi, her biri ayrı bir sürücü tarafından kullanılan dokuz direksiyonu olan ama aynı benzini, aynı motoru ve freni kullanan bir araba icat etmekle karşılaştırılabilir. Ancak tek

yönde ilerlemelidir- tabii eğer yerinden kalkabilirse.

Bu bölümün bilim-kurgu veya finans-kurgudan alınmış olduğu düşünülebilir. Ancak bu yazıda sistemin işleyeceği varsayılmıştır. Avrupa Para Sisteminin üç unsuru vardır.

1) Parite düzenlemesi -yani arabanın freni- bir 'sepet' sistemine dayanır. Bu aşamada halen incelenmekte olan formüller arasından seçim yapmak gerekmez. Burada Belçika yönteminde uzlaşma sağlandığı kabul edilmektedir. Buna göre döviz kurları Avrupa Para Birimine (ECU) göre saptanmaktadır. Her paranın ECU karşısındaki paritesinin aritmetik sonucu olarak 36 tane ikili kur vardır.

2) ECU -arabanın motoru- SDR gibi bir 'para sepeti' olarak tanımlanmaktadır. $1 \text{ ECU} = 0.828 \text{ DM} + 1.15 \text{ Ffr} + 0.0885 \text{ sterlin} + 0.00759 \text{ İrlanda sterlini} + 109 \text{ Liret} + 0.286 \text{ Dfl} + 3.66 \text{ Bfr} + 0.14 \text{ Luxfr} + 0.217 \text{ Dkr}$. Bu tanımın yapılması Haziran 1974'e dayanır. ECU tahvilleri belirten bir birim olarak hiç kullanılmamıştır ve son beş senedir tahvil ihraç birimi olarak kullanılan EUA -Avrupa Hesap Birimi- ile ekarsılaştırılmamalıdır. EUA bir para sepeti değildir ama altın paritesi olan ve AET ölçek paralarına göre belirtilen bir hesap birimidir.

3) Avrupa Para Fonu -arabanın benzini- AET merkez bankaları altın ve Dolar rezervlerinin % 2'sini, yani 50 milyar Dolar kadar- toplayacaktır. AET içinde IMF ile aynı görevi yaparak ödemeler dengesi güçlükleri olan ve paralarının desteklenmesi gereken ülkelere borç sağlayacaktır.

Avrupa'nın kendisine gösterdiği güven ile kolay işler hale giren arabanın istenilen yönde -AET içinde parasal istikrar bölgesi- hareket ettiğini kabul edelim. Uluslararası sermaye piyasaları üzerindeki sonuçları ne olacaktır?

AET sermaye piyasalarında Alman Markı'nın önemi bir miktar azalacaktır

Dolar Tahvilleri Azalmakta

ve belki de faiz oranlarında bir ayarlama yapılacaktır. Şimdiki Yılan (Snake) bir Alman Markı para alanı haline dönüşmüştür. Belçika, Lüksemburg, Hollanda ve Danimarka Yılan'a Almanya ile ve birbirleri arasındaki sıkı ticari bağlantılar sebebiyle katılmaktadırlar. Bu ülkelerin ortak bir para alanında birleşmemeleri için hiç bir ekonomik neden yoktur. Ekim 1976'dakine benzer böyle parasal düzenlemeler en başta enflasyon oranları arasındaki farkları yansıtmıştır.

Yeni para düzenlemesi beş yerine dokuz parayı içine alacaktır. Yeni katılanlara AET'nin en büyük üç üyesi de dahildir: Fransa, İtalya ve İngiltere. Sistemdeki bu genişleme uluslararası sermaye piyasalarında Alman Markı yerine başka seçenekler getirecektir. Örneğin daha fazla Euro-Sterlin ve Euro-Fransız Frangı ihracı olmalıdır. Döviz piyasalarının büyüklüğü daha küçük ülkelerin oynadığı rolü sınırlamaya devam edecektir. Euro-Florin ihracı şimdiki önemlerini korumalıdır. Euro-Alman Markı ihracının önemi (şimdi uluslararası sermaye piyasalarının Dolar dışındaki ihracılarının % 80 kadarı) azalmalıdır.

Şimdiki durumda, Euro-Sterlin ve Euro-Fransız Frangı ihracıları % 10 veya daha fazla faiz oranı vermektedir. Euro-Florin ihracıları % 7, Euro-Alman Markı ihracıları % 6'nın altında faiz vermektedir. Yeni sistemin ortaya çıkması ile faiz oranları düzenlenecektir. Ancak bu hareket para arzının ve enflasyonun değişik büyüme oranlarından etkilenen yurt içi para politikaları ile çelişecektir. Eğer faiz oranları şimdiki düzeylerinde kalırsa, AET paraları arasında gerçek bir istikrarın beklenmesi yatırımcıları yüksek verimli tahviller satın almaya (Sterlin ve Fransız Frangı) yöneltecektir. Ancak borçlananlar Alman Markı ile borçlanmak isteyecektir.

Yeni sistem sonucu AET sermaye piyasalarının dışındaki borçlular ve borçlananlar Avrupa sermaye piyasalarının sunduğu yeni olanaklara ilgi duymaya başlayacaktır. Böylece Dolar tahvillerinin önemi azalacaktır. Gerçekten de Dolar dışında belirtilen finansal varlıklara yatırım eğilimi büyümektedir. Böyle bir eğilim BIS (Uluslararası Ödemeler Bankası) 1978 ilk çeyreği için verilen 18.6 milyar dolarlık değerde de görüldüğü gibi önemli olabilir ve ABD parasını daha da zayıflatabilir.

Sterlin, Alman Markı, Fransız Frangı ve Florinle belirtilen Euro-tahvil piyasalarının ulusal yetkililerce çok sıkı şekilde sınırlandırılması da kurumsal bir değişikliğe yol açabilir. Birçok uluslararası ihrac kuruluşu sadece Dolar piyasasında faaliyette bulunabilmektedir ve önemlerinin büyük ölçüde azaldığını görecektir. Bu eğilim şimdiden Alman bankalarının yöneticilikte önde gelmesiyle istatistiklerde belli olmaya başlamıştır.

Buna karşılık ABD hükümetinin aldığı önlemler veya AET ekonomilerinin ve paralarının zayıflaması sonucu Doların kuvvetlenmesi aksi yönde hareket ettirecektir.

ECU'nun artan öneminin araştırılması zordur çünkü banka mevduatlarında, dış ticarete v.b. hangi ölçüde kullanılacağına bağlıdır. SDR (Özel çekis hakları) tecrübesi hesap biriminin bir para olmadığını göstermiştir: sermaye piyasaları sadece para esasına göre hareket etmektedir. Doların en zayıf olduğu zamanlarda bile faaliyetler diğer paralar yönünde olmuştur. Ne yatırımcılar ne de borçlananlar SDR ile daha fazla yatırım yapma veya borçlanma eğilimi göstermiştir. SDR ile belirtilen mevduat hesapları da önemli miktarlarda olmamıştır.

Arjan Rol

Bununla beraber ECU bazı nedenlerle farklıdır. En önemli neden kurumsaldir: ECU siyasi ve ekonomik bir yapıya dayanır. Uluslararası düzeyde AET Komisyonu, AET Parlamentosu ve çeşitli AET anlaşmalarını karşılaştırabileceğimiz bir şey yoktur. Sonuç uluslararası sermaye piyasalarına bir hesap birimi olarak girmesi beklenen ECU'nun rolünün artışıdır.

ECU ihraçları şimdi AET ve uluslararası sermaye piyasaları yöneticileri tarafından tartışılıp incelenmektedir. ECU'da önemli olan tanımda istikrar sağlanmasıdır. Gelecek Ocak'ta benimsenecek tanımın çeşitli durumları kapsayan kurallarla bağlantısı olmalıdır (yeni paraların katılması, paraların tartışılardaki değişmeler v.b.).

Dört sene önce yaratıldığından beri ECU'daki her paranın nisbi payı çeşitli paraların değişmesi sonucu değişmiştir; sağlam paralar gittikçe büyüyen paylar almaktadır. Bu nedenle IMF'de 1 Temmuz 1973'de SDR'deki her paranın tartışını yeniden tanımlamış ve bunu ülkenin GSMH payı esasına göre her beş sene bir tekrarlamayı planlamıştır.

Eğer AET tatminkâr kurallar koyarsa, ECU ihraçları önemli rol alacaklardır. ECU tahvillerinin faiz oranı bileşkenlerinin faiz oranlarının tartılı ortalamasına yakın olacaktır (şimdiki durumda beş yıldan sekiz yıla kadar % 8-8.25 dolayında).

Bir ECU sermaye piyasasının gelişmesi, ECU mevduatı ve ikincil piyasaların faaliyetlerini finanse eden kredileri ile bir ECU para piyasasının gelişmesine yakından bağlıdır. Bunun uzun bir zaman alacağı sanılmaktadır.

Avrupa Para Fonu

Güçlü bir Avrupa Para Fonu'nun (EMF) yeni sistem için zorunlu olduğu açıktır. Uluslararası sermaye piyasalarına doğrudan bir etkisi olamaz çünkü bu piyasalar onun etki ve hareket alanının dışında kalacaktır.

Bununla beraber daha sonraki bir aşamada, EMF'nin AET Merkez Bankası'na dönüşmesinin bu piyasalarda ECU ile yapılan açık piyasa işlemleri yoluyla kesin bir rol almasına yol açacağı düşünülebilir. EMF'nin uluslararası piyasalar üzerindeki etkisi yeni sistem içinde bu piyasalar için güven kaynağı olacaktır. AET tarihinde ilk defa parasal farklılıkları ve aynı zamanda ödemeler dengesi eşitsizliklerini sınırlandırmak üzere müdahale yetkisine sahip bir merkezî kuruluş olacaktır.

Son aylardaki istikrarsızlık, sermaye piyasalarını her çeşit parasal istikrar sağlayacak etmeni kabul etme aşamasına getirmiştir. Piyasada işlem görenler AET'nin daha iyi bir para sistemine geçmesini mutlaka destekleyecektir. Uygulanabilmesi dokuz sürücünün arabayı doğru yönde ilerletebilmelerine bağlı olacaktır.

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

**YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI**

3/6

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

Ayın Ekonomik Olayları

(1978 Yılıının Ekonomik Olayları ve Bir Yorum)

Doç. Dr. Yıldırım KILKIŞ

Çok yüksek bir enflasyon hızı, şiddetli bir döviz darboğazı gibi ekonomik olaylarla geçen 1978 yılı, muhakkak ki uzun bir süre hatıralarımızda buruk bir yer tutacaktır.

1979'un, geçirdiğimiz bu sevimsiz dönemi aratmaması ve daha iyi ve hayırlı olaylarla süslenerek geçmesini temenni ediyoruz.

Dergimizin bu sayısında, geride bıraktığımız 12 ayın başlıca ekonomik olaylarını kronolojik bir düzen içinde sunmayı ve 1978'in genel bir yorumunu yapmayı yararlı görmekteyim.

I — 1978 Yılıındaki Başlıca Ekonomik Olayların Kronolojik Dizisi: (Açıklamalarda yer alan tarihler genel olarak ilgili Resmî Gazetelerin tarihleridir.)

1978 Ocak :

— 6 Ocak 1978'de, TBMM'deki çoğunluğu kaybeden MC hükümeti yerine, yeni hükümeti kurmakla görevli Ecevit kabinesi, Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı.

Ecevit Hükümeti, çeşitli sosyal sorunlar yanında, ekonomik ambargo'nun kaldırılması, dış borçların ertelenmesi ve döviz darboğazının nispeten giderek yeni dış kredilerin sağlanması için çalışmalara başladı.

— 17 Ocak 1978 Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu kuruldu.

— 19 Ocak 1978'de günlük asgarî ücret TL. 60'dan TL. 110'ya çıkarıldı.

1978 Şubat :

— 16 Şubat 1978'de Bankalarda mevcut Döviz Çevrilebilir Mevduat (DÇM) hesaplarındaki miktarlar, bu bankalar için limit kabul edildi ve Bankaların bu limiti geçmemek kaydıyla DÇM hesabı açmalarına müsaade edildi.

— 28 Şubat 1978'de 1.10.1974'ten beri yürürlükte bulunan faiz oranları yükseltildi. Orta ve Uzun vadeli kredilerde % 16, kısa vadeli kredilerde % 14 olan faiz oranları, ayrıca kredi nevine göre yükseltilerek yeniden tespit edildi.

1978 Mart :

— 1 Mart 1978'de yapılan kur ayarlaması ile 1 ABD doları TL. 25 oldu.

— 2 Mart 1978'de, destekleme alımları ile ilgili olarak, tütün, pamuk, zeytinyağı, fındık ve kuru üzüm ihracatında, ABD doları — Türk lirası paritesinin uygulanması nedeniyle ortaya çıkacak artışlarının T.C. Merkez Bankası'nda özel bir hesaba yatırılması zorunluluğu getirildi.

— 6 Mart 1978'de Türk Parası Kıymetini Koruma Kanununa dayanarak kurulmuş bulunan «Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu» kapsamında bulunan demir ve çeliğin fiyatları Hükümet tarafından yeniden saptandı.

— 7 Mart 1978'de Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonu'nun kuruluş amacı, kapsam, kaynağı, kaynaklarının kullanımı, fiyat farklarının tahakkuk ve tahsili, uygulaması ve denetimi hakkında Bakanlar Kurulu Kararı uygulandı.

— 12 Mart 1978'de patates destekleme alım fiyatları tespit edildi. Bu konuda Taskobirlik emrine 60 milyon TL. avans verildi.

— 13 Mart 1978'de, demir-çelik dağıtım ve satışının devlet tarafından yapılması kararlaştırıldı. İİ Dağıtım Kurullarının, kuruluş, çalışma, görev ve yetki yönetmeliği yürürlüğe girdi.

— 28 Mart 1978'de yurt dışı resmî kadroların sınırlandırılması kararlaştırıldı.

Aynı tarihte Fiyat Kontrolleri ile ilgili kararname yayımlandı. Dayanıklı tüketim maddeleri için fiyat tespit usulleri açıklandı.

1978 Nisan :

— 1 Nisan 1978'de, Merkez Bankası'nın 2 No.lu tebliği ile motorlu kara taşıma araçlarının peşin ve taksitli satış fiyatları faiz hadleri ve vade süreleri tespit edilmiştir.

— 24 Nisan 1978'de Fiyat Kontrol Tebliği yayımlandı. Bu tebliğler, pamuklu ve yünlü dokuma, pastörize süt ve mamulleri (starilize süt, beyaz peynir, kaşar peyniri, yoğurt ve tereyağı), motörlü kara taşıma araçlarının azami perakende satış fiyatlarını ve perakendeci kârlarını tespit ve ilân etmektedir.

— 29 Nisan 1978'de, 1978 yılı kampanyası ürünü olan yaş çay'ın taban fiyatı 12 TL/kg. olarak tespit edildi.

— 30 Nisan 1978'de, 1978 ürünü tiftik destekleme alım fiyatı, cinslere göre 100-190 krş/kg., ayçiçeği tohumu taban fiyatı ise 850 krş/kg. olarak tespit edildi.

— 30 Nisan 1978'de İhracat Rejimi Kararı ve İhracı lisansa bağlı mallar listesi yayımlandı; İhracat Koordinasyon Kurulu kuruldu.

1978 Mayıs :

— 7 Mayıs 1978'de yeni bir kur ayarlamasıyla Türk lirası ABD doları dışındaki dövizlere göre yeniden ayarlandı.

— 9 Mayıs 1978'de SEKA'nın gazete ve okul kitapları kâğıtları satış fiyatları artırıldı.

— 9 Mayıs 1978'de Kanada Hükümetiyle orman yolları makina yenileme projesiyle ilgili olarak 7.600.000 kredi anlaşması yapıldı.

— 13 Mayıs 1978'de merinos yapağısı destekleme alımları için Merkez Bankası'nca yapağı ve Tiftik A.Ş.'ye 120 milyon TL'lık kredi verildi.

— 13 Mayıs 1978'de Yağlık Gül yağı'nın taban fiyatı 11 TL/kg. olarak tespit edildi ve Gül, Gülyağı ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifine 88 milyon TL. kredi verildi.

— 13 Mayıs 1978'de Libya ile yapılan ticarî ve malî işbirliği anlaşması çerçevesinde, Libya'ya tahıl, salça, zeytinyağı, koyun ve meyve ihracı kabul edildi.

— 14 Mayıs 1978'de, çeşitli Avrupa ülkesi ile Karayolu Taşımacılığı anlaşmaları yürürlüğe girdi.

1978 Haziran :

— 14 Haziran 1978'de özel sektöre mensup kuruluşlarca çıkarılacak tahvillerde yıllık faiz oranı % 21'e, Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılmakta olan Savunma Borçları Tahvillerinin faiz hadleri ise 15 Haziran 1978'de % 11'den % 14'e çıkarıldı.

— 1978 Haziran ayında piyasalarımızda durgunluk ve likidite sıkıntısı duyul-

maya başlandı.

— Dövizle motörlü araç ve traktörleri_n satışını düzenleyen kararname bu ay yürürlüğe girdi.

1978 Temmuz :

— 6 Temmuz 1978'de, ihracatın teşviki için bazı önemli tedbirler yürürlüğe kondu. Bu tedbirler şunlardır:

Vergi iadesi listelerinde bazı değişiklikler yapılmış ve iade oranları yükseltilmiştir.

İhracat yapan sanayicilere, sağladıkları dövizin % 25'ine kadar olan miktarı, kendi ithal veya üretim ihtiyacı için kullanma imkânı tanınmıştır.

İhracatçı ayrıca kredili veya mal mukabili olarak yaptığı hammadde ve malzeme ithalatının bedelini, ihrac karşılığı dövizlerden mahsup edebilecektir.

İhracatçılara, kur garantisi tanınmıştır.

Sanayici ihracatçılara, bir yıl önce getirdikleri dövizlerin % 1'i tutarında ve yıllık 50.000 doları geçmemek üzere, hammadde ihtiyaçları için döviz tahsisi imkânı sağlanmıştır.

İhracatçı sanayicinin ithal ettiği hammadde ve malzemelerin bedellerinin yabancı bir banka tarafından ödenmesi halinde, bu bankanın kredi faizi ve komisyonun, ihrac bedelinden mahsup edilebilecektir.

— 30 Temmuz 1978 Su ürünleri_n destekleme alım fiyatları tespit edildi.

1978 yılı ürünü çekirdeksiz natürel 9 numara kuru üzümün her kilosunun alım fiyatı TL. 17,50 olarak tespit edildi ve TARIŞ bu alımlarla görevlendirildi.

1978 yılı fındık ürününün satın alınması ile FİSKOBİRLİK görevlendirildi. % 50 randımanlı kuru değirmenlik tombul fındığın her kilosunun alım fiyatı TL. 21,50'dir.

Antep Fıstığının kuru kırmızı kabuklu % 100 içli ve analizli her kilosunun alım fiyatı TL. 55. olarak tespit edildi. Bu ürünün alımı ile Güneydoğu Fıstık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği görevlendirildi.

TARIŞ tarafından satın alınacak olan 1978 yılı işlenmiş natürel ve hurda kuru incir ile incir ezmesinin fiyatlarında baz fiyat TL. 10,50'dir.

Külü pamuk destekleme alım fiyatları, bölgesine göre şu kuruluşlarca satın alınmak kaydıyla şöyle tespit edildi.

Ege bölgesinde TARIŞ, her kilosu TL. 13.75

Antalya bölgesinde ANTBİRLİK, her kilosu TL. 13.75

Çukurova bölgesinde ÇUKOBİRLİK, her kilosu TL. 13.24

1978 Ağustos :

— 6 Ağus'os 1978 yılı kampanyasına ait % 18 polar şeker ihtiva eden şeker pancarının beher net kilosuna için, destekleme alım fiyatları tespit edildi. 21 Temmuz ile 31 Ağustos arasındaki sökülme tarihlerine göre, azalan bir seyir takip etmek kaydıyla şöyledir.

32.75 — 25.25 — 17.80 — 15.60 kuruş.

— 10 Ağustos 1978 tarım döneminde Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından satın alınacak çizilmemiş haşhaş kapsüllerine uygulanacak fiyatlar şöyle tespit edildi.

— Kışlık ekilmiş haşhaşlardan kapsülleri_n her kilosu TL. 25.—

— Yazlık ekilmiş haşhaşlardan kapsüllerin her kilosu TL. 19.—

— 14 Ağustos 1978 yılı ürünü yaş koza fiyatları yayımlandı. Bursa Koza Ta-

rım Satış Kooperatifleri Birliği (KOZABİRLİK) tarafından satın alınacak yaş ko-
zanın her kilosu için TL. 125.— tespit edildi.

— 17 Ağustos 1978'de Libya Arap Dış Ticaret Bankası ile T.C. Merkez Ban-
kası arasında 100 milyon dolarlık 5 yıl süreli kredi anlaşması imzalandı.

— Ağustos 1978'de Türk lirası dolar dışındaki dövizlere göre yeniden ayar-
landı.

— 22 Ağustos 1978'de Avusturya ile borç ertelenmesi ve 100 milyon şilin
tutarında kredi anlaşması; Federal Almanya ile 100 milyon DM'lik kredi anlaş-
ması yapıldı. Bu anlaşma 7 Nisan ve 9 Mayıs 1978'de Federal Almanya ile yapı-
lan 180 milyon DM'lik mali yardıma ektir.

— 25 Ağustos 1978'de, Federal Almanya'dan ayrıca 130 milyon DM tutarın-
da OECD kredisi sağlandı.

— 31 Ağustos 1978'de IV. Beş Yıllık Kalkınma Plânı Stratejisi yayımlandı.
Bu stratejiye göre, IV. Beş Yıllık Plân döneminde gayri safi milli hasılanın yıllık
ortalama artış hızı % 8'dir. Bu artışın % 14'ü tarım, % 37'si sanayi, % 49'u
hizmetler için öngörülmüştür.

Sabit sermaye yatırımları içinde kamu kesiminin payı % 57, özel sektörün
payı ise % 43 olarak belirlenmiştir.

1978 Eylül :

— 12 Eylül 1978'de akaryakıt, şeker ve Sümerbank mamullerine zamlar
yapıldı.

Yeni fiyatları ile akaryakıt türlerine yapılan zamlar % 68,2 ile % 21 arasında
değişmektedir. İstanbul'da akaryakıt fiyatlarının litre fiyat artışları ve artış yüz-
deleri şöyledir.

	Eski Fiyat (TL.)	Yeni Fiyat (TL.)	Artış %
Normal benzin	5.37	8.75	62.9
Süper benzin	6.36	10.70	68.2
Motorin	4.10	4.96	21.0
Gazyağı	3.50	4.75	35.7
İnce kalorifer yakıtı	2.60	3.40	30.8
Kalın kalorifer yakıtı	2.41	3.17	31.5
Sanayi yakıtı	2.11	2.81	33.2

Şekere yapılan zam ile perakende satış fiyatları ve zam oranları şu şekilde
oluşmaktadır.

	Eski Fiyat (TL.)	Yeni Fiyat (TL.)	Artış %
Toz şeker	8.74	12.25	28
Küp şeker	9.75	14.25	26

Sümerbank'ın ayakkabı ve bazı dokuma mamullerine % 50'ye varan zamlar
yapılmıştır.

— 20 Eylül 1978'de, Türk lirası, dolar dışındaki dövizlere göre yeniden
ayarlandı.

— 29 Eylül 1978'de, kısa adı «Yetki Kanunu» olan «Kamu Yönetiminde ve
Harcamalarında Etkinlik ve Verimlilik Sağlamak ve Savurganlığı Önlemek Ama-

ciyle Alınacak Ekonomik ve Mali Önlemler Hakkında Yetki Kanunu» Yürürlüğe girdi.

— 30 Eylül 1978'de, Türk lirası dolar dışındaki diğer dövizlere göre yeniden ayarlandı.

1978 Ekim :

— ABD'nin Türkiye'ye 1975'ten beri uyguladığı ambargo'nun kaldırılması çabaları olumlu şekilde sonuçlandı.

— 4 Ekim 1978'de Madenlerin Devlet eliyle İşletilmesini Öngören Yasa Tasarısı, Parlamento'dan geçerek Cumhurbaşkanının tasdikine sunuldu. Bu Yasa ile, linyit, bor ve demir madenlerinin devlet eliyle işletilmesine öncelik verilmektedir.

— Yeni Vergi tasarısı TBMM Bütçe Plan Komisyonunda, geçerek Büyük Millet Meclisine sevk edildi.

— 7 ve 17 Ekim 1978 Türk lirası, dolar dışındaki dövizlere göre yeniden ayarlandı. Bu suretle Türk lirası yıl başından bu yana DM'a göre % 60,3, İsviçre Frangı ise % 100 devalüe edilmiştir.

1978 Kasım :

— 10 Kasım 1978'de yayımlanan bir Bakanlar Kurulu Kararıyla, ihlalât yapıldığı halde bekleyen transferlerde 6'ncı aydan sonraki kur farklarının alınmaması, ithali yapılmamış mallara ilişkin kur farklarının ise, süreye bırakılmaksızın transfer sırasında bir defada tahsil edilmesi uygun görüldü.

— Gümrük ve Tekel Bakanlığı, alkollü içkilere ve alkole % 40 - 60 arasında zam yaptı.

— Ticaret Bakanı Sovyet Rusya ile 1 milyar 250 milyon tutarında ticaret anlaşması yapıldığını açıkladı.

1978 Aralık :

— 12 Aralık 1978'de 1979 - 1983 yıllarını kapsayan IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı, TBMM'nce onaylanarak yürürlüğe girdi.

— Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) yeni bir karar alarak, 1979 yılı içinde petrol fiyatlarına üç defada toplam % 14,5 oranında zam yapmayı kararlaştırdı.

II — 1978 Yılıının Ekonomik Yorumu :

Genel Durum :

1978 yılı, dünyanın gelişmiş ülkelerinde nisbi bir durgunluk yılı olmuştur. Amerikan dolarındaki değer kaybı, Avrupa ekonomisini de olumsuz şekilde etkilemiş; bu durum, inşaat sanayiinde devam eden krizin sürmesi, sinai kuruluşların daha düşük kârlılık ile çalışmalarına yol açmıştır.

Bununla beraber, OPEC'in 1973 sonlarında petrol fiyatlarına yaptığı zammın yarattığı şiddetli enflasyon ve işsizlik sorunu 1978'de geçmiş yıllara nazaran daha düşük oranlara gerilemiştir. Federal Almanya, Japonya, İsviçre bu hususta güçlü olduklarını gösteren başta gelen ülkelerdir.

Türkiye, 1978'de ekonomik darboğazdan çıkma çabasını sürdürmüş, döviz darboğazının yarattığı ithalât, yatırım ve üretim düşüklüğü, enflasyonun son 35-40 yıldan beri görülmemiş bir orana yükselmesine başlıca neden olmuştur. 1977'de % 30 olan enflasyon hızı, 1978'de % 80'e ulaşmıştır.

Ekonomik büyüme hızı 1978'de % 2,7'ye yaklaşmış, fakat nüfus artış hızının % 2,5 olduğu göz önünde tutulursa, 1978 yılındaki büyüme hızının hemen hemen sıfır olduğu söylenebilir.

Yatırımlar, özellikle kamu yatırımlarında finansman zorlukları ve bütçe açıkları dolayısıyla, beklenen düzeye ulaşamamıştır. Devlet Yatırım Bankasının, 1978 yılının ilk yarısına kadar olan yatırım kredisi ödemeleri, 1977'nin aynı dönemine nazaran % 16 gerilemiştir. Özel sektörün 1978 yılında, yatırım hedeflerine çok yaklaştığını, ancak yeni yatırımlarda öngörülen hedeften uzak kaldıklarını belirtiriz. Özellikle inşaat durumunda bu gerileme, oldukça önemli olmuştur.

Üretim Durumu :

1978 yılında, hava şartlarının iyi geçmesi ve sulama ve gübrelemeye daha önem verilmesi dolayısıyla, tarımsal üretim oldukça iyi bir durum göstermiştir. Tahıl, tütün, fındık, ayçiçeği ve kuru üzüm rekoltealarında artış, pamukta ise cüzi bir azalma olacağı tahmin edilmektedir.

Sınai üretime gelince, kesin rakamların sağlanması mümkün değilse de, 1978'in ilk yarısında geçen yılın aynı dönemine nazaran maden cevherleri, ham demir, taş kömür, linyit, çelik, gübre, kâğıt ve şeker üretiminde azalma olmuştur.

Ekonomik durgunluk nedeniyle doküma sanayiinde de üretimini azaldığı tahmin edilebilir.

Sınai üretimdeki bu durum istihdam durumunu olumsuz şekilde etkilemiştir.

III — SONUÇ :

Türkiye ekonomisinin en büyük sorunu enflasyondur. Petrol krizinin yol açtığı, Kamu İktisadi Teşekküllerinin ücret-fiyat dengesizliği ve savurganlığın, vergi kayıplarının ve döviz darboğazının geliştirdiği bu durumun, ülkemizde önemli bir sosyal huzursuzluğa neden olduğu söylenebilir.

Döviz sıkıntısını giderebilmek amacıyla hükümeti sürdürdüğü gayretlerin 1978 yılı sonuna kadar 700 milyon dolara varan bir kredi sağladığı hesaplanmaktadır. Döviz rezervlerimizdeki artış ihracatın gelişmesinden ziyade ithalâtın kısıtlanması nedeniyle olmuştur. Dış kredileri ve döviz girdilerimizin çok dikkatli kullanılması ve cari harcamalarda tasarrufa önem verilmesi, 1979'da ekonomik durumun biraz daha iyi olmasına yol açacaktır. Antak, herşeyden önce anarşik, politik ve sosyal olayların da etkisiyle, özel kesimde yayılma eğilimi gösteren karamsarlığın hükümet mensuplarına giderilerek, girişimcilerin dinamizminin canlı tutulması ve ekonominin yönetilmesinde özel - kamu ayırımına değil işbirliğine önem verilmesi sağlanmalıdır.

SİZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SİZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

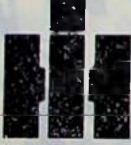
**ANADOLU
BANKASI**

dededen toruna sampiyon traktör International

444 ve 654 S

Anadolu toprakları için en uygun 2 model

Anadolu toprağı gibi güçlü, Anadolu çiftçisi gibi çalışkandır INTERNATIONAL Traktörleri. Dünyaca bilinen erişilmez teknik özelliklerini verir çiftçimizin hizmetine,

kolaylaştırır işini, artırır bereketini, çoğaltır gelirini...

Edirne'den Ardahan'a yayılan geniş servis örgütü ile tüm çiftçimizin göz bebeğidir.

TEKNİK ÖZELLİKLER ;

Model 654 S

- 1H 4 Silindirli, 4 zamanlı Dizel Motor
- Azami güç 66 HP
- Motor devri 2180 d/dak
- 70 lt. kapasiteli yakıt deposu ve teçhizat

Model 444

- 1H 4 Silindirli, 4 zamanlı Dizel Motor
- Azami güç 45 HP.
- Motor devri 2100 d/dk.
- 45 lt. kapasiteli yakıt deposu ve teçhizat

**BOL YEDEK PARÇA
YURT ÇAPINDA SERVİS...**

TÜRKİYE GENEL SATIÇISI:
**MOTORLU ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

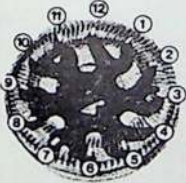
4. LEVENT İSTANBUL
Tef: 84 49 80 - 64 49 91 - 64 00 69
Telex: 22539 Mat tr.

YENİ

36 bıçaklı Philips tıraş makinası ile **GERÇEK TIRAŞ** Daha çabuk, daha rahat

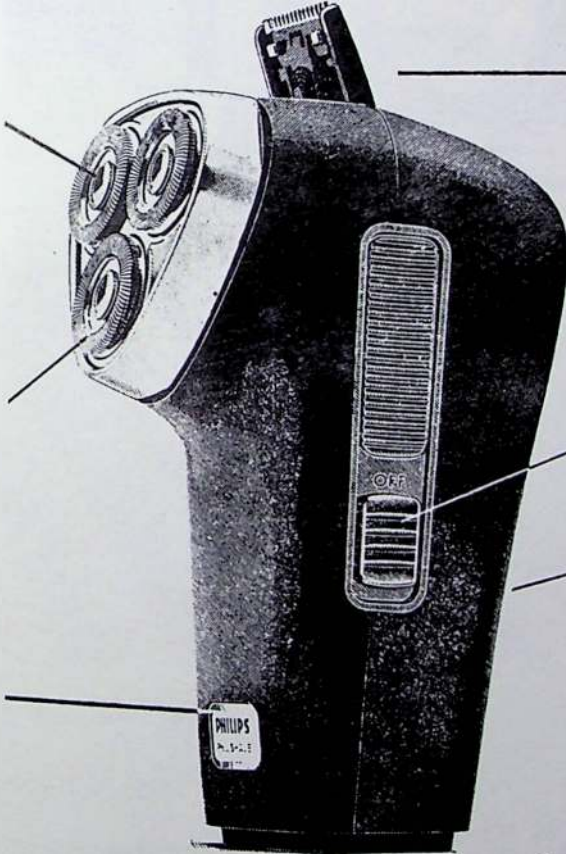

90 Kanallı Süper Oyunur Bıçıklar
Uç oynar başlık yüzün en ufak kıvrımlarına kadar yakın temas sağlar. Cildi tahriş etmeden, en inatçı kılların bile dipten kesilmesini temin eder.

18 Yerine 36 Bıçak
Uç oynar başlıkta şimdiki toplam 36 döner bıçak var. Özel çelikten yapılmış, sakalların daha çabuk, daha dipten kesilmesi için.

Kalite Sembolü
Philips, dünyada en çok satılan tıraş makinasıdır. Kalite ve dayanıklılık sembolüdür. Servis ve bol yedek parçaları da, her yerde emrinizdedir.

Yeni Favori Bıçağı
Bir başlıkla, kullanmaya hazır, kapanınca görünmez. Favori ve bıyıkların muntazam olarak düzeltilmesini sağlar.

Yeni Çalıştırma Düğmesi
Başparmağınızın ucunda, sürgülü, rahat ve çabuk.

Yeni Bir Biçim
Sap ve gövde ince çizgilere sahip, şık ve modern. Ele daha iyi oturur. Tümyle hafif ve dengeli.

Bıçak sayısı % 100 artırmış, 36 bıçaklı Philips tıraş makinası şimdi Türkiye'de. Sakalınız later bir günük, laterse bir haftalık olsun, daima aynı mükemmellikle tıraş olacaksınız. Susuz, sabunсуz, keskiniz, çabuk ve rahat bir tıraş. Kınacası modern ve gerçek tıraş. Bayilerimizde, büyük mağazalarda, eczane ve parfümerilerde.

PHILIPS

PHILISHAVE

Modern erkeğin *Yeni* tıraş makinası

Yeni. lik

trapezoidal

ALÜMİNYUM
ÇATI
CEPHE ve
TAVAN KAPLAMA
ELEMANI

- Daha geniş aşık aralığı
- Daha az demir kullanımı
- Daha az isçilik
- Daha kolay ve süratli montaj

DETAYLI BİLGİ İÇİN TEKNİK ELEMANLARIMIZ HİZMETİNİZDEDİR

 NASAS
ALÜMİNYUM SAN. VE TİC. A.Ş.

Merkez : Büyükdere Cad. No. 48 Kat 5 İSTANBUL Tel. : 66 33 00 (4 Hat)

İzmir İrtibat bürosu : Cumhuriyet bulvarı 1380 Sok. 4 B/8 İZMİR Tel. : 12 60 68

Ankara İrtibat bürosu : Tunus Cad. No. 83/8 Kavaklıdere ANKARA Tel. : 28 15 06

Fabrika : Gebze Dilovası